

BİLECİK ŞEYH EDEBALI

ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü

İktisat Anabilim Dalı

**BANKA KREDİLERİNİN EKONOMİK ETKİLERİ
TÜRKİYE ÜZERİNE BİR UYGULAMA**

İlknur BALTACI

Yüksek Lisans Tezi

Danışman

Doç. Dr. Aykut EKİNCİ

BİLECİK,2012

Referans No:447323

BİLECİK ŞEYH EDEBALI
ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
İktisat Anabilim Dalı

BANKA KREDİLERİNİN EKONOMİK ETKİLERİ
TÜRKİYE ÜZERİNE BİR UYGULAMA

İlknur BALTACI
Yüksek Lisans Tezi

Danışman
Doç. Dr. Aykut EKİNCİ

Bilecik,2012

 BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	YÜKSEK LİSANS/DOKTORA <u>JÜRİ ONAY FORMU</u>
---	---

Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 22. 05. 2012 tarih ve 77 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından 17. 08. 2012 tarihinde tez savunma sınavı yapılan İlknur BALTACI'nın "Banka Kredilerinin Ekonomik Etkileri (Türkiye Üzerine Bir Uygulama)" konulu tez çalışması İktisat Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS/DOKTORA tezi olarak kabul edilmiştir.

JÜRİ

ÜYE
(TEZ DANIŞMANI) : Doç. Dr. Aykut EKİNCİ

ÜYE : Yrd. Doç. Dr. Ceyhan HAYDAROĞLU

ÜYE : Yrd. Doç. Dr. Atıl TAŞER

ÜYE :

ÜYE :

ONAY

Bilecik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun tarih ve sayılı kararı.

İMZA/MÜHÜR

TEŞEKKÜR METNİ

Bu çalışmanın hazırlanması aşamasında akademik bilgi ve tecrübelerini benimle paylaşarak tezimin őekillenmesinde büyük katkıları olan tez danıőmanım Doç.Dr. Aykut Ekinci'ye , birikim ve değerli fikirleriyle bana destek olan sevgili bۆlüm hocalarıma teőekkürü bir borç bilirim.

Öte yandan sonsuz sabır, hoőgörü ile maddi manevi bana desteğini esirgemeyen sevgili babama ve canım aileme teőekkürlerimi sunarım.

İLKNUR BALTACI

ÖZET

BANKA KREDİLERİNİN EKONOMİK ETKİLERİ TÜRKİYE ÜZERİNE BİR UYGULAMA

İlknur BALTACI

Gelişen dünya ekonomisinde bankaların her geçen gün önemi artmaktadır. Bankalar ülke ekonomisine farklı yararlar ve dinamikler kazandırır. Krediler ise bankaların en temel ürünüdür.

Kredilerin büyük bir kısmı tasarruflarını bankaya yatırmış olan tasarruf sahiplerince karşılanır. Bankalar, topladıkları mevduatları kredi olarak kullanırlar ve bunun yanında da karlarını maksimize etmek istemektedirler. Bu durumda kredilerin zamanında geri ödenmemesi riski ile karşı karşıya kalabilirler. Geri ödenmesinde herhangi bir sorun olmaması durumunda krediler, bankalar için oldukça karlı bir durumdur. Ekonomide bazı dönemlerde yaşanan finansal olumsuzluklardan kaynaklanan ekonomik durgunluklar bankacılık sisteminde ve dolayısıyla kredi sektörünün sıkıntıya düşmesine neden olmuştur. Dolayısıyla banka kredileri özellikle ekonomik durgunluk ve kriz dönemlerinde önemli bir problem haline gelmiş ve azalmalar meydana gelmiştir.

Üç bölümden oluşan bu çalışmada banka kredilerinin ekonomik etkileri incelenmiştir. Çalışmanın ilk bölümünde banka kredileri hakkında genel kavramlara yer verilmiş, kredilerin ekonomi üzerindeki etkileri üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde 1980 öncesi ve 1980 sonrası banka kredilerindeki gelişmeler incelenmiştir. Üçüncü bölümde ise banka kredileri ile GSYH, Sabit Sermaye Yatırımları, Yurtiçi Tüketim ve Enflasyon arasındaki ilişkileri belirlemek üzere Türkiye 2003:01- 2012:03 dönemi örneği için ekonometrik bir uygulama yapılmış ve yapılan analiz sonucunda elde edilen bulgular yorumlanmıştır.

Anahtar Kelimeler; Banka kredileri, Ekonomik Büyüklükler, Türkiye Ekonomisi

ABSTRACT

ECONOMIC EFFECTS OF THE BANK CREDITS

A STUDY UPON TURKEY

İlknur BALTACI

In the developing world economy the importance of banks has been increasing hugely. banks give different benefits and dynamics to the country economy. And the credits are the most essential products of banks.

The big amount of the credits are welcomed by the owners' of savings who invested their savings to the bank. banks have got their deposits which they gathered used as credits and at the same time by this way they want to increase their profits. so they might be across with the risk of time-out of the payment of the credits.

When there is no problem about the pay back of them, credits are very beneficial for banks. Economic stagnancies in economy which are grown out of financial drawbacks at some times cause hardships in the banking system and so the credit sector. Because of this, bank credits become an essential problem especially in the economic stagnancy and crisis period and diminution has occurred. in this study which composes of three parts the effects of the bank credits upon economic indicators have been examined. In the first part, various informations about the bank credits have been placed and it has been given an importance to mention about the effects of the credits upon the economy. in the second part, the improvements of the bank credits before and after 1980 have been examined and various explanations have been given about the diminutions at the credit submissions and requests in the crisis periods. and in the third part, it has been evaluated by being used of bank credits and some economic data whether the credit wavings in turkey has occurred or not in the crisis periods.

Key Words: bank credits, economic extents, turkey economy.

İÇİNDEKİLER

TEZ KABUL VE ONAY SAYFASI	
TEŞEKKÜR METNİ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
TABLolar LİSTESİ.....	vii
ŞEKİL ve GRAFİK LİSTESİ.....	viii
KISALTMALAR.....	ix
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

BANKA KREDİLERİYLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER

1.1. KREDİNİN TANIMI, KAPSAMI VE TEMEL UNSURLARI	3
1.1.1. Kredinin Tanımı ve Kapsamı.....	3
1.1.2. Kredilerin Temel Unsurları.....	4
1.2. KREDİLERİN SINIFLANDIRILMASI.....	5
1.2.1. Raporlama ve Nitelik Açısından Krediler.....	5
1.2.2. Vade Açısından Krediler.....	5
1.2.3. Kullanım ve Veriliş Açısından Krediler	6
1.2.4. Teminat Açısından Krediler.....	6
1.2.5. Sektör veya İş Konusu Açısından Krediler.....	6
1.3. KREDİ YÖNETİMİ VE KREDİLENDİRME SÜRECİ.....	7
1.3.1. Kredi Yönetimi ve İşlevleri.....	7
1.3.1.1. Kredi Yönetimi Kavramı	7
1.3.1.2. Kredi Yönetiminin İşlevleri	8
1.3.1.3. Etkin Kredi Yönetimi.....	8
1.3.2 Kredilendirme Süreci	9
1.3.2.1. Müşteri Kredi Talebi ve Ön Görüşme.....	10

İÇİNDEKİLER (Devam)

1.3.2.2 Kredi Değerliliğinin Ölçülmesi ve Kredi Yapılandırma.....	10
1.3.2.3. Kredi Teklifi ve Değerlendirilmesi	11
1.3.2.4. Belgelendirme ve Teminatlandırma.....	11
1.3.2.5 Kredi Kullanımını.....	12
1.3.2.6. Krediyi İzleme.....	12
1.3.2.7. Riskin Kapanması	12
1.4. ASİMETRİK BİLGİ VE KREDİ PİYASASI.....	20
1.4.1.Tam Bilgi.....	20
1.4.2.Asimetrik Bilgi.....	21
1.4.3.Kredi Piyasasında Asimetrik Bilgi Sorunu.....	22
1.4.4.Kredi Piyasasında Ters Seçim Sorunu.....	25
1.4.5.Kredi Piyasasında Ahlaki Tehlike Sorunu.....	26
1.4.6.Asimetrik Bilgi Problemini Önlemeye Yardımcı Olacak Yollar.....	28
1.5.BANKA KREDİLERİNİN EKONOMİK ETKİLERİ.....	30
1.5.1.Kredilerin Enflasyon Etkisi.....	30
1.5.2. Kredilerin Yatırım, İstihdam Etkisi	31
1.5.3. Kredilerin Faiz Oranı Etkisi.....	33
1.5.4. Kredilerin Tüketim ve Harcama Etkisi	34
1.5.5. Kredilerin Büyümeye Etkisi.....	35

İKİNCİ BÖLÜM

2. TÜRKİYE'DE BANKA KREDİLERİNİN GELİŞİMİ

2.1 1980 Öncesi Banka Kredilerinin Gelişimi	29
2.2. 1980 Sonrası Banka Kredilerindeki Gelişme.....	33
2.2.1. 1980-1990 Yılları Arasındaki Gelişmeler.....	33

İÇİNDEKİLER (Devam)

2.2.2. 1990-2000 Yılları Arasındaki Gelişmeler	35
2.2.2.1. 1994 Bankacılık Krizi ve Banka Kredilerine Etkisi.....	37
2.2.3. 2000 Yılından Günümüze Kadar Yaşanan Gelişmeler	42
2.2.3.1. Kasım 2000 ve Şubat 2001 Krizlerinin Banka Kredilerine Etkileri	42
2.2.3.2 2008 Küresel Krizi ve Banka Kredileri Üzerindeki Etkileri.....	51

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. BANKA KREDİLERİNİN EKONOMİK ETKİLERİ

TÜRKİYE ÜZERİNE BİR UYGULAMA

3.1. Banka Kredilerinin Ekonomik Etkileri Üzerine Literatürde Yapılmış Çalışmalar	76
3.2. Çalışmada Uygulanan Metodoloji ve Yöntem.....	79
3.3. Analiz ve Bulgular.....	89
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	90
KAYNAKÇA.....	91
ÖZGEÇMİŞ.....	97

TABLolar LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1.1:	Kredi Kavramı Analizi	4
Tablo 1.2:	Kredilendirme Akışı	9
Tablo 1.3:	Reel Kredi Hacmi/GSYİH (%)	28
Tablo 2.1:	1980 Öncesinde Türk Bankacılık Sektöründe Kredi/Mevduat Oranı.....	33
Tablo 2.2:	Bankacılık Sisteminde Toplam Kredilerdeki Gelişmeler.....	37
Tablo 2.3	1990-2005 Döneminde Farklı Banka Gruplarının Toplam Varlıklar, Mevduatlar ve Krediler İçerisindeki (%).....	40
Tablo 2.4:	Türkiye'de Büyüme Oranları ve Yurtiçi Şubelerce Kullanılan Kredi Miktarları (%)	44
Tablo 2.5:	Türkiye'de Özel Kesime Verilen Krediler	46
Tablo 2.6:	Banka Kredilerinin Dağılımı.....	49
Tablo 2.7:	Kredilerin Vade Dağılımı (%)	50
Tablo 2.8:	Konut Kredileri Yoğunlaşma Göstergeleri	53
Tablo 2.9:	Konut Kredilerinin Küresel Görünümü.....	55
Tablo 2.10:	Enflasyon-Kredi Talebi İlişkisi.....	57
Tablo 2.11:	Bireysel Krediler,Mart2009-Aralık2009Üçer Aylık Yüzde Dağılımları	59
Tablo 2.12:	Ticari Kredilerde Yoğunlaşma Göstergeleri.....	63
Tablo 2.13:	Tüketici Kredileri Yoğunlaşma Göstergeleri.....	66
Tablo 2.14:	Seçilmiş Finansal Göstergelerin AB Ülkeleri ile Karşılaştırılması.....	74
Tablo 3.1:	ADF Birim Kök Testi Sonuçları.....	85

Tablo 3.2:	Gecikme Uzunluğu Belirleme Kriterleri.....	87
Tablo 3.3:	Johansen Eş Bütünleşme Test Sonuçları.....	87
Tablo 3.4:	Granger Nedensellik Testi Sonuçları.....	88

ŞEKİL VE GRAFİK LİSTESİ

Sayfa

Şekil 2.1:	TCMB Kamu ve Banka Kredilerinin Toplam Varlıklar İçindeki Payı...35	35
Şekil 2.2:	Reel Kredi Faiz Oranları.....	39
Şekil 2.3:	Tüketici Kredileri (BİN TL).....	43
Şekil 2.4:	Konut Kredileri (BİN TL).....	52
Şekil 2.5 :	Tüketici Kredi Türlerine Göre Gelişimi ve Reel Büyüme Hızları (Milyar TL,%)	60
Şekil 2.6:	Kobi Kredilerinin Yoğunlaşması.....	61
Şekil 2.7:	Taşıt Kredileri (BİN TL)	72
Şekil 2.8:	Kredi ve Mevduat Artılarının GSYİH'YA Oranı (%).....	69
Grafik 2.1:	Türk Bankacılık Sektöründe Kredi/Mevduat Oranı.....	48
Grafik 2.2:	Kredilerin İllere Göre Dağılımı (%).....	50
Grafik 2.3:	Kullanıcılarına Göre Kredi Dağılımı (%).....	54
Grafik 2.4:	Taşıt Kredilerinde Üçer Aylık Yüzde Dağılımları.....	63
Grafik 2.5:	Taşıt Kredilerinde Üçer Aylık Yüzde Dağılımları.....	68
Grafik 2.7:	Haziran 2011-Mart 2012 Konut Kredisi Talebi(Üçer Aylık Yüzde Dağılımları).....	70

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
BDDK	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
EVDS	Elektronik Veri Dağıtım Sistemi
G.O.Ü	Gelişmekte Olan Ülke
GSYİH	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
GSMH	Gayri Safi Milli Hasıla
IMF	Uluslararası Para Fonu
KOBİ	Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
OEEC	Avrupa Ekonomik İşbirliği Örgütü
TBB	Türkiye Bankalar Birliği
TL	Türk Lirası
TCMB	Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası
TFE	Tüketici Fiyat Endeksi
TMSF	Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
ÜFE	Üretici Fiyat Endeksi

GİRİŞ

Bankaların temel ekonomik işlevleri mali aracılıktır. Bankacılık sektörünün mali işlevleri sonucunda, ekonomide ödünç verilebilir fon arz ve talebi artmakta ve bunun sonucunda mali piyasanın hacmi genişlemekte, milli gelir ve istihdam artmaktadır. Bankaların makroekonomik açıdan bir diğer önemli işlevi de, mali sisteme çekilen fonların ekonomik kalkınmaya en yüksek katkıyı sağlayacak alan ve sektörlerle yöneltilmesidir.

Özellikle gelişmekte olan ekonomilerde gözlenen tasarruf eksikliği yatırımların finansmanında ortaya çıkan zorlukları da beraberinde getirmektedir. Bu durum ekonomik büyüme gibi temel politika hedeflerine ulaşabilmeyi zorlaştırmaktadır. Bu bağlamda büyüme, dış finansman yollarıyla da gerçekleştirilebilir. İstikrarsızlık dönemlerinde gözlenen bu durum, büyüme için güvenilir finansal kaynakların neler olabileceği konusunu tartışma noktasına taşımaktadır.

Finansal sistemde yaşanan çarpıklıklar ve yaşanan ciddi bunalımlar bazı krizleri gündeme getirmiştir. Son yıllarda finans literatüründe bu konuyla ilgili çalışmalar gittikçe arttığı görülmektedir. Bu araştırmaların merkezinde bankacılık sektöründe yaşanan kredi arz ve talebi oluşturmaktadır. Dolayısıyla kredilerdeki azalmalar ekonomik bunalım dönemlerinde bankacılık sektörü açısından önemli bir problem oluşturmuştur. Kredilerdeki yavaşlamanın banka bilançolarını kötüleştirilmesi, ekonomik faaliyetlerin durgunlaşması gibi etkileri söz konusudur. Parasal genişlemenin yavaşlamasına, banka kredilerindeki azalma neden olmaktadır. Bu azalış genellikle borçluların borçlarının yüksek seviyelere ulaşması ile gittikçe kötüleşen durumları sonucu kredi taleplerinde görülen periyodik bir düşüşten kaynaklanmaktadır. Öte yandan bankaların özellikle kriz dönemlerinde, kredi kullandırmak açısından daha az istekli oldukları açıktır. Enflasyon ve kriz dönemlerinde hızla artan mali çöküş iş adamlarına açılan kredilerde de kredi maliyetlerinin yükselmesine neden olmuştur. Bankaların enflasyon dönemlerinde yüksek faiz uygulamaları, açılan kredilerin maliyetleri de enflasyonun üzerinde seyretmesine neden olmuştur. Bu ortamda özellikle özel kesimin yatırıma yönelememiş olması enflasyonu hızlandırmıştır. Kredi arzındaki

bu düşmenin özellikle ekonomik faaliyetleri zora sokabilecek derecelere ulaşabileceği ifade edilmektedir.

Kredilerin, daha geniş anlamda finansal kesimin ekonomik büyüme ile etkileşimi, hem büyümenin temelinde yer alan finansal faktörlerin belirlenmesi hem de büyümenin finansal piyasalara etkilerinin analiz edilmesi açısından önemlidir. Genel çerçevede krediler ekonomik etkilerinin incelendiği bu çalışmanın birinci bölümde banka kredileriyle ilgili genel bilgiler verilmiş, kredilerinin tanımı kapsamı ve kredilerin ekonomik etkileri üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde 1980 öncesi ve 1980 sonrası banka kredilerinin genel durumuna bakılmıştır. Üçüncü ve son bölümde ise banka kredilerinin ekonomik etkileri analiz edilmiş, kriz dönemleri ayrıca ele alınmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

BANKA KREDİLERİYLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER

1.1. KREDİNİN TANIMI,KAPSAMI VE TEMEL UNSURLARI

1.1.1. Kredinin Tanımı ve Kapsamı

Kredinin sözlük anlamı saygınlık ve güven olup, Latince’de inanma anlamına gelen ‘creder’ kökünden gelmektedir. Genel olarak kredi itibar, saygınlık anlamını taşımaktadır.Ekonomik ilişkilerde vadeli mal ve hizmet satışını ve ödünç para verme olayını ifade etmektedir.(T.C Merkez Bankası, 2001:1)

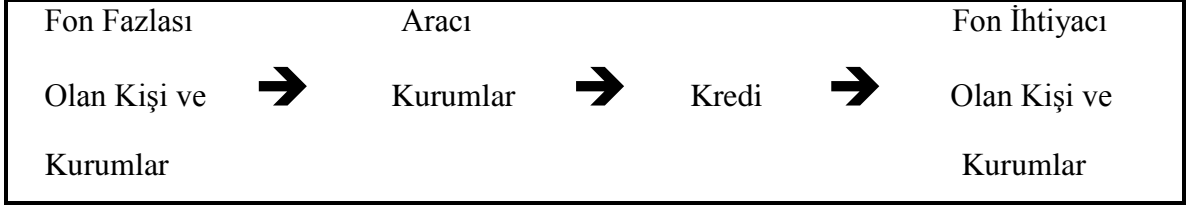
Kredi kavramı resimi olarak tanımlanmış olsa da birçok değişik şekilde tanımlar yapılmıştır. Krediyi genel olarak tanımlarsak: Belirli bir süre sonra ödemek vaadiyle mal,hizmet para cinsinden satın alma gücünün sağlanması ya da var olan satın alma gücünün belli bir zaman sonra geri alınmak üzere başka bir kimseye devredilmesidir.(Parasız, 2005:219)

Genel olarak tanımlanan kredi için bankacılık açısından daha özel bir tanım yapmak gereklidir. Bankalar fon ihtiyacı olanların kredi taleplerini belirli kaideler altında ve yaptıkları araştırmalar neticesinde kredini verilebileceği yahut verilemeyeceğine karar verirler.Bu nedenle bankacılık için bir tanım yapılacak olursa: Bir bankanın yapacağı istihbarat sonucunda gerçek ya da tüzel kişilere, yasaları, iç kurallarını ve kendi kaynaklarını göz önünde tutarak teminat karşısında ya da teminatsız olarak para, teminat ya da kefalet vermek şeklinde tanıdığı olanak ya da sınırlardır.(Parasız,2005:219)

Bankaların temel ekonomik işlevleri mali aracılıktır. Bankacılık sektörünün mali işlevleri sonucunda, ekonomide ödünç verilebilir fon arz ve talebi artmakta ve bunu sonucunda mali piyasanın hacmi genişlemekte, milli gelir ve istihdam artmaktadır.

Bankaların makroekonomik açıdan bir diğer önemli işlevi de, finansal sisteme çekilen fonların ekonomik kalkınmaya en yüksek katkıyı sağlayacak alan ve sektörlerle yönlendirilmesidir.(Arslan ve Yapraklı, 2008:2)

Tablo 1.1 Kredi Kavramının Analizi

Kaynak; (Tuncer, 2010; 56).

Bankalar çeşitli yollardan topladıkları paraları plasman faaliyetleri şeklinde belirli kurallar çerçevesinde gereksinim sahiplerine, belirlenen kredi sınırları içinde borç verirler ya da kendi itibarlarını ortaya koyarak müşterileri lehine taahhüt ve garantilerde bulunurlar.Alacaklarını vadelerinde geri alırlar ve yeni gereksinim sahiplerine verirler.(Parasız, 2005:220)

1.1.2. Kredilerin Temel Unsurları

Kredilerin zaman unsuru ,güven unsuru ,risk unsuru ve gelir unsuru olmak üzere dört temel unsuru bulunmaktadır.Eğer fon ihtiyacı olan kredi talebinde bulunursa kredinin unsurları göz önünde bulundurularak değerlendirme yapılır.

- **Kredide Zaman Unsuru (Vade):** Kredinin tanımından da anlaşılacağı üzere, devredilen satın alma gücünün belli bir zaman sonunda ödenmesi ya da yerine getirilmesi vaadinden söz edilmektedir.Bir diğer deyişle , kredi işleminin var olabilmesi için, krediye konu olan paranın, belli bir zaman sonra ödenmesi gerekmektedir.Kredi konusu,bir işin yapılması ya da hizmetin yerine getirilmesi ise burada bir zaman unsuru vardır.
- **Kredide Güven Unsuru (İtimat):** Belli bir zaman sonra krediye konu olan borcun vadesinde (zamanında) ödeneceğinden emin olunması kredide güven unsurunu meydana getirir.Yani kredide zaman unsurunun bulunması, güven unsurunun en büyük dayanağıdır.Bu nedenle güven unsuru kredinin ana ve hakim unsurlarındandır.Güven unsurunun yitirilmesi halinde açılmış olan kredinin tehlikeye düşmesi de söz konusu olabilmektedir.

- **Kredide Risk Unsuru (Teminat):** Kredinin yapısında borcun, işin ya da hizmetin çeşitli nedenlerle yerine getirilmeme tehlikesi vardır. Borcun ödenmemesi iş ve hizmet yükleniminin yerine getirilmemesi risk unsuru oluşturur. Riskin azalması ya da çoğalması; karşı tarafın yükümlülüklerini zamanında yerine getirmekten kaçınmasına ya da getirememesine ve alınacak teminatın cinsine göre artar ya da azalır.

- **Kredide Gelir Unsuru (Verim):** Kredinin gelirini faiz ve/ya da komisyon oluşturur.Kolayca tahmin olunacağı üzere bankalar mevduat toplamak ve kredi dağıtmak dışında birçok hizmet sağlar.Bütün bu hizmet karşılığında bazı komisyonlar alır.Bankalar kredi kullanırken aynı zamanda komisyon geliri de elde edebilir.Bu durum, bankaların verdiği kredilerin verimliliğini arttırır.(Parasız, 2005:220)

1.2. KREDİLERİN SINIFLANDIRILMASI

1.2.1. Raporlama ve Nitelik Açısından Krediler

Raporlama ve nitelik açısından kredileri nakdi ve gayri nakdi krediler olarak gruplandırmak mümkündür.

Nakdi Krediler ; faiz ya da komisyon karşılığında ödünç para verilmesi şeklinde kullanılan kredilerdir.Senet karşılığı kredi,iskonto,iştira ve diğer teminat karşılığı olan krediler bu tür kredilerdendir

Gayrinakdi Krediler ; bir işin yapılması, bir borcun ödenmesi ya da bir yükümlülüğün yerine getirilmesi konusunda bankanın alacağı bir ücret ya da komisyon karşılığında yükümlü adına taahhütte bulunması, ona kefil olması biçiminde kullanılan kredilerdir. Bu tür kredilerde başlangıçta ödünç para verilmesi sözkonusu olmayıp, garanti verilmesi, yani borcun ödenmemesi ya da yükümlülüğün yerine getirilmemesi durumunda tazmin edilmesi taahhüdü vardır.Gayri nakdi kredileri de ; teminat mektubu kredisi, sair kefalet kredisi, kabul kredisi, aval kredisi gibi sınıflandırılabilir.(Sungur, 1999:23)

1.2.2.Vade Açısından Krediler

Vade açısından krediler üçe ayrılmaktadır.

Kısa vadeli krediler; vadesiz – 18 aya kadar olan kredilerdir.

Orta vadeli krediler; vadeleri 18 ay – 5 yıl arasında olan kredilerdir

Uzun vadeli krediler; vadeleri 5 yıldan fazla olan kredilerdir.(Parasız,2005:224)

1.2.3. Kullanım ve Veriliş Açısından Krediler

Yatırım kredileri; işletmelere, bina ve tesislerin yapımı ile sabit kıymetlerin finansmanı amacıyla açılan orta ve uzun vadeli kredilerdir.

İşletme kredileri; işletmelerin üretim faaliyetlerini finanse etmek, çalışma sermayesi ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla açılan kredilerdir. Bu tür krediler kısa ya da orta vadeli olabilmektedir.(Seval, 1990:73)

1.2.4. Teminat Açısından Krediler

- **Teminatsız krediler;** kredi müşterisinin imzasına güvenilerek başka bir teminat alınmadan açılan kredilerdir.

Açık kredi ve tek imzalı teminat mektubu bu kredilere örnektir.

- **Teminathlı krediler;** şahsi teminathlı krediler ve maddi teminathlı krediler olmak üzere iki grupta toplanabilir.
- **Şahsi teminathlı krediler:** Kredi müşterisinin yanısıra güvenilir ve yine bankanın müşterilerinden olan firmaların imzalarına dayanılarak açılan kredilerdir.(kefalet karşılığı nakit kredi,çift imzalı teminat mektubu gibi.)
- **Maddi teminathlı krediler:** İpotek tesisi ya da menkul kıymetlerin rehnedilmesi karşılığında kullanılan kredilerdir.(Parasız, 2005:224)

1.2.5. Sektör veya İş Konusu Açısından Krediler

Sektör veya iş konusu açısından kredileri yedi alt başlık halinde incelemek mümkündür. Bunlar; ticari krediler, sanayi kredileri, turizm kredileri, ihracat kredileri, ihracat kredileri, tarım kredileri ve tüketici kredileridir.

- **Ticari krediler;** faaliyet konularını sürdürmeleri için gerçek veya tüzel kişilerin işletme kredisi türünde kullandıkları kredilerdir.
- **Sanayi kredileri;** üretim sektöründe genellikle yatırımların finansmanında kullanılan kredilerdir.
- **Turizm kredileri;** turizm sektöründe turizm yatırımlarında kullanılan kredilerdir.

- **İhracat kredileri;** ihracatın finansmanında döviz veya TL olarak kullanılan kredilerdir.
- **İthalat kredileri;** ithalat işletmelerinin finansmanında nakdi veya gayri nakdi kullanılan kredilerdir.
- **Tarım kredileri;** tarım ürünlerini finansmanında kullanılan kredilerdir.
- **Tüketici kredileri;** gerçek kişilerin arızı nakit gereksinimlerini karşılamak üzere kullanılan kredilerdir (Akçelik, 1997:4-7).

1.3. KREDİ YÖNETİMİ VE KREDİLENDİRME SÜRECİ

1.3.1. Kredi Yönetimi ve İşlevleri

1.3.1.1. Kredi Yönetimi Kavramı

Kredi yönetimi bankaların kredilendirmeye ilişkin uygulamalarının banka politikaları ile tutarlı olması ve kredi portföyünün krediye ait faiz ve ana para ödemelerinin zamanında yapılması ve problemlerin önceden teşhisini sağlayacak şekilde yönetilmesi çabalarını içermektedir.(Seval, 1990:110)

Kredi yönetimi kavramının daha detaylı bir tanımından bahsedecek olursak: Müşteri firmaların mali davranışları ve pazara yönelme nedenleri sonucu mali sorunların çözümüne yönelik uygun kredinin sunulması, müşteriye mali danışmanlık işleminin gereği uygulama biçimi ve bununla bağlantılı olarak kredinin fiyatlandırılması, kredi organizasyonu ve analistlerin işbirliği ile derlenen veri ve bilgilerin değerlendirilmesi, kredileendirme sonrası müşteri ilişkilerini ve kredi talebini kapsayan bir yöntemdir.(Akdağ,1998: 23).

Öte yandan bankalarında bir firma olduğunu düşünürsek tıpkı firmalarda olduğu gibi bankalarında benzer nitelikte kredi yönetimi aşamalarına sahip olduğunu düşünebiliriz. Genelde firmalarda kredi yönetimi aşağıdaki beş temel aşamadan oluşmaktadır.

- Satışların vadeli olması durumunda şartların belirlenmesi.
- Teminatların belirlenmesi.
- Müşterilerin ödeme gücüne ilişkin araştırmaların yapılması.
- Müşteriye sunulabilecek kredi limitinin belirlenmesi.

- Sunulan kredinin vadesinde tahsili.(Berk, 2001:93)

1.3.1.2. Kredi Yönetiminin İşlevleri

Bankalarda merkezi olmayan kredi yönetiminin temel işlevleri ya da görev alanları şu şekilde sıralanabilir.

- Kullanılabilir toplam kredilerin belirlenmesi.
- Müşteri bulunması ve seçimi.
- Çeşitli bilgi kaynaklarından firmalar hakkında bilgi edinilmesi.
- Müşterilerin kredi limitlerinin saptanması.
- Kredibilite, ödeme süreleri ve kredi güvencelerinin belirlenmesi.
- Müşterilerin kredilendirilmesi.
- Alacakların gözetimi ve kontrolü.
- Kredinin dönüşüm hızının çabuklaştırılması.
- Ödemelerin kontrolü.
- Ödemelere ilişkin uyarıların gerçekleştirilmesi.
- Pazar gözetimlerinin ve pazar analizlerinin değerlendirilmesi.(Berk, 2001:94)

1.3.1.3. Etkin Kredi Yönetimi

Bankalarda etkin bir kredi yönetiminden bahsedebilmek için organizasyon yapısının tam olarak müşteri gruplarına göre şekillenmiş olması gerekmektedir. Müşteri gereksinim ve sorunlarında benzerlik gösteren firmaları gruplandırmak kurumun daha hızlı ve başarılı çözümler getirmesini sağlayarak aynı zamanda prestij sağlayacaktır. Müşteri temelli etkin bir kredi yönetiminin üstünlüklerini şu şekilde sıralamak mümkündür.

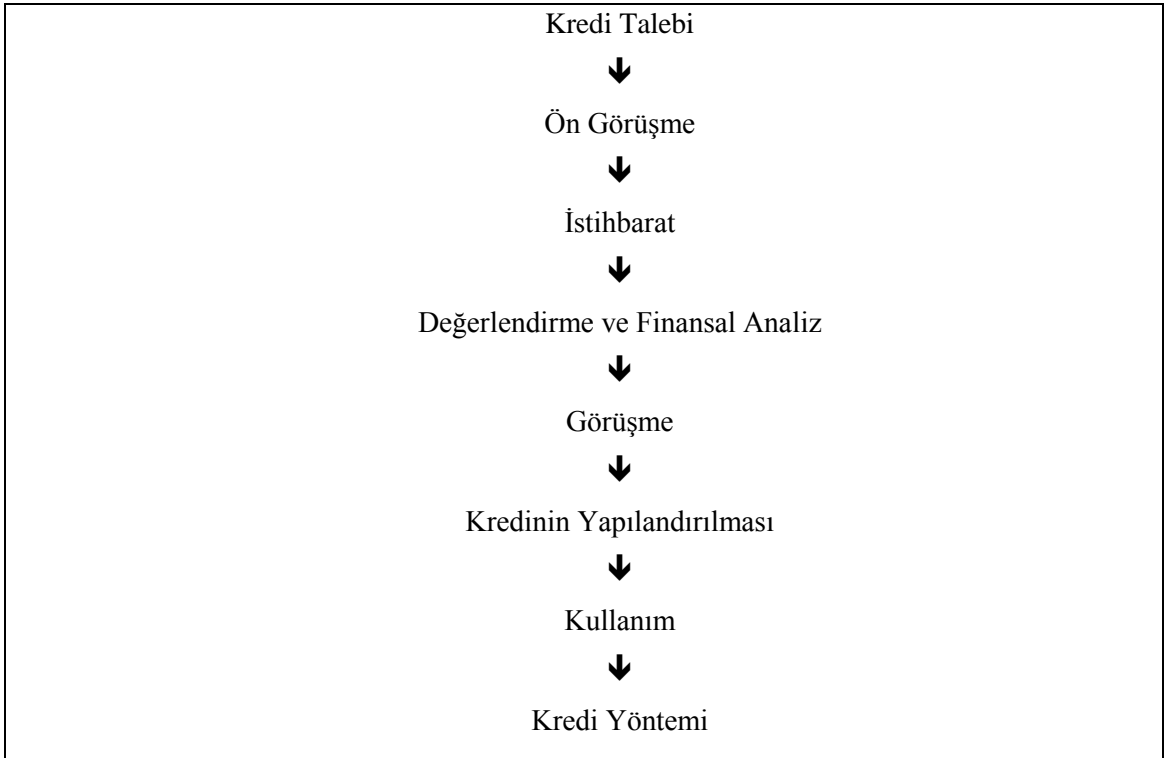
- Müşteri ihtiyaçlarına karşı tepki hızının ve örgütsel esnekliğin artması,
- Genel yönetim işlerinin hafiflemesi,
- Modern yönetim ilke ve tekniklerinin uygulanması,
- Örgütsel piramitleşmenin daha basık bir yapı kazanması,
- İletişim yolunun kısalması,
- Müşteri gruplarını etkileyen faktörler hakkında güvenilir bilgi toplamak,

- Yöneticilerin eğitimi ve geliştirilmesi,
- Zayıf noktaların kolayca analizi,
- Bürokrasinin azalması.

1.3.2 Kredilendirme Süreci

Kredilendirme süreci mülakat olarak da adlandırılan ilk öngörüşme ile başlar.Ön görüşme(mülakat) eliminasyon sürecinin ilk aşamasıdır.Kredi yöneticisi mülakat sonucunda kiredi talebinin değerlendirilmesine yönelik daha ayrıntılı analiz yapıp yapmama kararı verir. (Parasız, 2000:265)

Tablo 1.2 Kredilendirme Akışı

Kaynak: (Altan, 2000 : 234)

Kredilendirme süreci birbirine bağlı altı aşamadan oluşur;

- Müşteri kredi talebi ve ön görüşme,
- Kredi teklifi ve değerlendirilmesi,
- Belgeleme ve teminatlandırma,
- Kredi kullandırımı,

- Krediyi izleme,
- Riskin kapanması.

1.3.2.1. Müşteri Kredi Talebi ve Ön Görüşme

Kredi süreci belirli bir olgunluğa ulaşıncaya kadar görüşmeleri şube yönlendirir. Kredi ilişkisi, müşterinin şubeye kredi talebi ile başlayabileceği gibi, şubenin daha önce hakkında bilgi topladığı bir müşterisine gidip kredili çalışma sürecini teklif etmesi şeklinde de olabilir. Her iki durumda da kredinin detaylar belli olmaz, ancak bu noktada kredinin ne için kullanılmak istendiği tam olarak anlaşılmaya çalışılmalıdır. Ön görüşmede; kurum politikası veya yasal çerçeveye uymayan kredi talepleri reddedilir.

1.3.2.2 Kredi Değerliliğinin Ölçülmesi ve Kredi Yapılandırma

Mali analiz ve kredi kullanan taraf hakkında toplanan bilgiler ışığında, işletme ya da bireye ne amaçla ne kadar, hangi koşullarla, ne tür bir kredinin kullanılacağı , ne gibi teminatlar alınacağına karar verilir. (Başar ve Coşkun, 2009:153)

Bu değerlendirme yapılırken bankacılıkta 5 C Kuralı olarak bilinen yöntemden faydalanılabilir. Bankaların batık projeleri finanse eden, hasta kurum, yaşayan ölü(zombi) kurumlar olmaması, sağlıklı kurum olmaları için 5 C kuralına uyması gerekir.

5 C Kuralı:

- **Karakter:** Karakter borçlunun itibarını, ödeme ahlakını ve ödeme alışkanlıklarını yansıtmaktadır. Banka dürüst olmayan, hileli müşterileri saptamak için son derece titiz davranmalıdır.
- **Kapasite:** Gelir yaratan kapasite borçlunun krediyi geri ödeme gücünü gösterir. Bunun için mali analiz yönetim kalitesi, iş alanındaki deneyim ve işe hakimiyet derecesi göz önüne alınır.
- **Yasal Güvence:** Güvence, kredinin riskini belirleyen ve riski azaltan önemli unsurlardan birisidir. Yasal güvenceler, varlıkların niteliğine ve diğer firmalardan teminat olarak sunulan varlıklara dayanır. Kredilerin firmaya geri kazandırılması bakımından genel olarak ipotek yoluna başvurulmaktadır.

- **Sermaye:** Sermaye, müşterinin finansal açıdan değerini belirler. Genellikle sermaye net değer (toplam varlıklar-toplam yükümlülükler)le ölçülür. Sermaye,firmaya verilen kredilerin geri ödemesinde ve zararların giderilmesinde önemli bir işlev yapar.
- **Ekonomik Koşullar:** İşletmelerin aldıkları kredilerin geri ödenmesi uzun ve kısa dönemde ekonomik durumdaki gelişmeleri de etkiler. Bankalar kredi verirken sektörlerin yapılarını, ekonominin genişleme ve gerileme durumunu, işletmelerin satışlarını vb. gözönüne almalıdır. (Parasız, 2000:264-265)

1.3.2.3. Kredi Teklifi ve Değerlendirilmesi

Bu aşamada şube, kredi teklifi hazırlar ve şubenin kredi verme yetkisinin üzerindeki tutarlar için ilgili üst birimlere gönderilir. Burada amaç yüksek tutarlı kredilerin verilmesi kararının banka üst yönetiminin ve birden fazla kişinin katılımı ile sağlıklı bir süreç oluşturulmasıdır.(Çelik, 1991:20)

Kredi taleplerinin değerlendirilmesi, ihtiyaç doğrultusunda kredi talebinde bulunan gerçek veya tüzel kişilerin, kredi değerlilikleri konusunda bir karara ulaşabilmek amacıyla yapılan değerler bütünüdür.Kredi değerlendirme bir risk analizidir ve bu analizin amacı kredinin geri ödenmeme ihtimalini değerlendirmektir. Kredi değerlendirilmesi yaparken, kredi talep eden şirketlerin finansal gücünü saptamak için kredi analizi yapmak gerekir.(Akgüç, 1997:2-3)

Kredi analizi iş ve dış kaynaklardan elde edilen bulgular ve şirketin finansal verilerinden yararlanılarak yapılır.Kredi analizi, kredi başvurusunda bulunan müşterinin krediyi hak edip etmediğinin inceleme aşamasıdır.Analiz sırasında kredilendirme prensipleri çerçevesinde müşterinin karakteri, sermayesi, geri ödeme kapasitesi,verdiği teminatlar ve krediye etki edebilecek ekonomik koşullar incelenir.(Parasız, 2000:267)

1.3.2.4. Belgelendirme ve Teminatlandırma

Onaylanan kredi, kullanılmadan önce mutlaka kredi onayında, belirtilen koşullar doğrultusunda teminatlandırılmalı ve kredi kullanımı için gerekn belgeler temin edilmelidir. Teminatı sonra almak üzere kredi kullanılırsa çoğu zaman teminatların alınmaması gibi durumlarla karşılaşılabilir.

1.3.2.5 Kredi Kullanırımı

Tüm koşullar yerine getirildikten sonra, kredi türüne göre kullanım yapılır ve banka muhasebesinde ilgili risk kayıtları oluşturulur. Nakit kredilerde, işletme hesabına alacak olarak geçirilir. Gayri nakdi krediler ise kredi kullanan lehine kefalet ve garanti verilen belge ya da onayın verilmesiyle (teminat mektubunun düzenlenip kredili işletmeye teslimi gibi) kullanılır.

1.3.2.6. Krediyi İzleme

Krediyi kullanım izni verildikten sonra kredinin kullanımını mutlaka izlenmelidir. Yukarıda açıklanan ve işletme güvenilirliğini etkileyen herhangi bir değişim, banka tarafından mutlaka bilinmeli ve zaman geçirmeksizin bankanın ilgili birimleri tarafından değerlendirilip kredinin devamı ve koşulları hakkında yeni kararlar alınmalıdır.

1.3.2.7. Riskin Kapanması

Kredi geri dönüşü, sorun yaşanmaksızın müşterinin vadesinde nakdi veya gayri nakdi riski kapatmasıyla olabildiği gibi bazen sorunlu hale de gelebilmektedir. Geri dönüşte yaşanan zorluklar ,öncelikle bankanın şube ve daha üst birimleri açısından müşteri ile yapılan görüşmeler çerçevesinde ‘idari takip’ yöntemiyle çözülmeye çalışılır. İdari takibin en önemli unsuru , müşteriye duyulan güvendir. Bu güven ve ödeme gücünün olmadığı düşünülüyorsa, teminatın yasak girişimlerle nakde çevrilerek kredi riskini kapanması yoluna gidilir.(Çelik, 1991:20)

1.4. ASİMETRİK BİLGİ VE KREDİ PİYASASI

İktisat biliminde en genel anlamıyla bilgi, iktisadi ortamın (ekonominin) bilinmesi olarak tanımlanmaktadır. Bu yönüyle bilgi, iktisadi kararların alınmasını kolaylaştırmaktadır. Ekonominin üzerinde kurulduğu böyle bir bilgi ortamı, beklenmedik olumsuzluklardan bireylerin korunmasını sağlayarak bir güvenlik halkası oluşturur. Bu nedenle, bu tür bilgilerin kamusal mal statüsünde ele alınması gerekir. Ancak, bu kamusal bilginin tüm bireylere eşit olarak dağıtıldığı ya da tüm bireylerin bu bilgiden eşit biçimde yararlandığını söylemek mümkün değildir (Demir, 1996: 183).

1.4.1 Tam Bilgi

Neoklasik iktisat anlayışına göre tam rekabet piyasası, piyasada oluşan statik bir denge durumunu ifade eder ve belirli koşulların varlığına dayanır. Söz konusu koşullar;

piyasada çok sayıda alıcı ve satıcının varlığı (atomisite), piyasalara giriş çıkış serbestisi (şeffaflık), malların tek düze olması (homojenlik), herkesin bilgi sahibi olması (*tam bilgilendirme*), alıcı-satıcı arasında tercihli alımlara neden olacak özel bazı faktörlerin (örneğin; nakliye maliyetlerinde farklılık) var olmamasıdır.

Neoklasik iktisada göre ekonomideki tüm karar birimleri ekonomik değişkenler hakkında tam ve mükemmel bilgiye sahiptir. Söz konusu bilgi eksiksiz ve simetrik olduğu gibi ekonomik birimler bilgiye ulaşmak için herhangi bir maliyete katlanmak zorunda değildir. Dolayısıyla Neoklasik anlayışta bilgi serbest bir maldır. Neoklasik varsayımların aksine Yeni Keynezyenler tarafından da savunulduğu gibi, piyasalarda tam bilginin elde edilmesi mümkün olmadığı gibi bilgiye ulaşmak da belirli bir maliyete katlanmayı zorunlu kılmaktadır. Tüketicilerin piyasadaki en düşük fiyatlı ürünü bulmak için yaptıkları araştırma belirli bir zaman ve harcamayı gerektirmektedir. Tüketiciler, en düşük fiyata ulaşmak için yapacakları araştırmayı, bulacakları fiyat ile bu fiyata ulaşmak için katlanacakları maliyeti karşılaştırarak yürütürler. Araştırmanın maliyeti, onun beklenen marjinal getirisine eşitse optimum bir araştırma yapılacaktır. Başka bir ifadeyle, ekonomik birimler, bilginin getireceği fayda ve katlanacakları maliyete bakarak o bilgiyi edinip edinmemeye kararını verirler. Yeni Kurumcu iktisatçılar, eğer bir bilgiyi edinmenin maliyeti, onun sağlayacağı faydadan daha fazla ise bireyin söz konusu bilgiyi edinmemelerini, kendileri için uygun bir tercih olarak *rasyonel cahillik* biçiminde nitelendirmektedirler (Demir, 1996: 181-182).

Tam bilgilendirme durumunda piyasada tek bir fiyat seviyesinde denge oluşmakta ve tüm birey ve firmalar fiyat alıcı durumunda olmaktadır. Ancak tam ve mükemmel bilginin olmadığı gerçek dünyada bir taraf, diğerine göre daha güvenilir, doğru veya ayrıntılı bilgiye sahip olabilir ve bu bilgisini diğer tarafın bu eksikliğinden yararlanmak için kullanabilir. Genellikle alıcıların satıcılardan daha az bilgiye sahip olduğu asimetric bilginin söz konusu olduğu böyle bir ortamda piyasalar dengeden uzaklaşır, piyasa başarısızlıkları dolayısıyla rekabetçi piyasaların etkinliği kaybolur (Şenyüz, 2008:54).

1.4.2. Asimetrik Bilgi

Bilgiye ulaşmanın kolaylaştığını, doğru bilgilerin hatasız ve hızlı yayılmasının maliyetinin azaldığını söylemek mümkün olsa da günümüz ekonomilerinde yer alan ekonomik birimlerin diğer birimlerden sakladığı ya da diğer birimlerin bilmemelerini

istediği farklı bilgiler olabilmektedir. Ekonomik birimlerden en az birinin sahip olduğu gizli bilgi (hidden information) piyasaların çalışmasını etkileyerek sistemde, sektörde ya da piyasada etkinliği ve verimliliği azaltacaktır.

Simetrik bilgi, karşılıklı tarafların sözleşme yapmadan önce ve sözleşme yaptıktan sonra, bir mal ve hizmetin niteliği konusunda aynı bilgiye sahip oldukları durumu ifade etmektedir. Bu durumda tam bilgi kavramı, simetrik bilgi kavramını bünyesinde barındırmaktadır. Ancak her tam bilgi, aynı zamanda simetrik bilgi iken, her simetrik bilgi, tam bilgi değildir. Asimetrik bilgi ise iki taraf arasında simetrik dağılmayan bilgidir. Başka bir ifadeyle, ekonomik faaliyette bulunan bir taraf, diğer tarafa göre daha fazla bilgiye sahip ise, tarafların bilgiye erişim olanağı eşit değilse veya bir tarafın söylediğini karşı tarafın doğrulama veya teyit etme imkanı bulunmuyorsa asimetrik bilgi söz konusudur. Tam ve simetrik bilgi ayrımına benzer şekilde, her asimetrik bilgi, eksik bilgi iken, her eksik bilgi asimetrik bilgi değildir (Şenyüz, 2008: 60).

Asimetrik bilgi, iki taraf arasında alışveriş gerçekleşmeden (sözleşme yapılmadan) önce veya sonra (sözleşme yapıldıktan sonra) ortaya çıkabilir. Bir firmanın ise aldığı yeni işçinin yetenekleri konusunda işçiden daha az bilgiye sahip olması, bir sigorta şirketinin otomobilini sigortaladığı müşterisinin sürücülük yeteneği konusunda söz konusu kişiden daha az bilgiye sahip olması, sözleşme gerçekleşmeden önce ortaya çıkan asimetrik bilgiye örnek olarak gösterilebilir. Bir firma sahibinin çalıştırdığı işçi ya da müdürlerin ne kadar disiplinli çalıştıkları konusunda yeterli bilgiye sahip olmaması, bir sigorta şirketinin sigortalanan kişilerin kaza, yangın, hastalık gibi sigorta risklerine karşı ne kadar tedbirli davrandıkları konusunda yeterli bilgiye sahip olmaması, müşterisine kredi veren bir bankanın müşterisinin bu krediyi rasyonel bir şekilde kullanıp kullanmadığı konusunda az bilgiye sahip olması, sözleşme sonrası asimetrik bilgiye örnek olarak gösterilebilir (Şenyüz,2008:61-62).

1.4.3. Kredi Piyasasında Asimetrik Bilgi Sorunu

Finansal piyasalarda yaşanan her türlü gelişme ekonominin geneli üzerinde önemli etkiler yaratmaktadır. Bu nedenle piyasaların sağlıklı ve etkin bir şekilde işlemesi ekonomik sistem için büyük önem taşımaktadır. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde finansal piyasalarda istikrarın sağlanması ve korunması her zaman mümkün değildir. Bunun bir nedeni de piyasada bilginin her zaman herkese eşit dağılmayıdır.

Başka bir deyişle asimetri bilgi sorununun var olmasıdır. Asimetrik bilgi, etkisini finansal piyasaların bir alt unsuru olan kredi piyasasında da göstermekte ve piyasanın etkin bir şekilde çalışmasını engellemektedir. Kısa süreli fakat kişisel faktörün ağırlık kazandığı kredi işlemlerinin söz konusu olduğu, para ve sermaye piyasaları dışında kalan kısa süreli fon arz ve talebinin karşılaştığı piyasalar kredi piyasalarıdır. Bu piyasanın temelini, finansman açığı olanlara kısa süreli kredi sağlayan ticaret bankaları oluşturur. Piyasada süre genellikle bir yıldan az olmakla birlikte esnekler. Piyasada kredi arzını, ellerinde atıl olarak bekleyen parayı kredi biçiminde başkalarına vererek değerlendirmek isteyen kişiler oluştururken, kredi talebini tüketim, üretim ya da diğer amaçlarla ihtiyaç duydukları, fakat ellerinde bulunmayan para ve diğer fonları kredi biçiminde almak isteyen kişiler oluşturur. Kredi veren kimse ile alan kimse arasındaki değişimi sağlayan araç ise faiz oranıdır. Banka kredileri bu piyasanın önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Bankaların en temel işlevlerinden birisi kredi vermektir. Çağdaş bankacılığın amacı borç vermekle sınırlı olmasa da bankaların aktifleri içinde kredilerin payı ağırlığını korumaktadır. Bankaların gelirleri arasında en yüksek pay yine kredilerden elde edilen faiz ve ücretlere aittir.

Kredi vermek bankaların en temel işlevi olmakla beraber aynı zamanda bir bankanın en riskli faaliyetidir. Banka tarafından kullanılan krediyi, borçlunun geri ödememesi veya zamanında ödememesi banka açısından hem likidite hem de kar zarar sorunu yaratmaktadır. Önlenemeyen kredi riski; aktiflerin donmasına, kısa vadeli alacakların uzun vadeye dönüşmesine ve dolayısıyla beklenen nakit akımları gerçekleşmeyeceği için bankanın likidite sorunuyla karşılaşmasına yol açacaktır. Sorunlu kredilerin beklenmedik düzeyde artışı, bankanın mevcut ve potansiyel müşterileri tarafından olumsuz algılandığı için bankanın kredibilitesini düşürecektir. Bu nedenle bankanın gerçekleştirdiği temel faaliyetler daha maliyetli hale gelecektir. Donmuş kredilerin tahsilatının yapılamaması nedeniyle bunları finansa edecek ilave fon maliyeti ortaya çıkacak, bu durum bankanın zarara uğramasına neden olacaktır. Kredi riskinden kurtulmak isteyen bankalar ve diğer finans kurumları geri ödenmesi kesin olan krediler vermelidir. Bir banka, kredi talep eden kişinin bu krediyi geri ödemeyeceğini biliyorsa elbette ki bu krediyi müşterisine kullanılmayacaktır. Oysaki bankalar bu konuda “eksik bilgi” veya “asimetrik bilgi” olarak adlandırılan bir sorunla karşı karşıyadır. Başka bir deyişle bankalar, kredi müşterilerinin mali ve diğer koşulları

hakkında tam ve doğru bilgiye sahip olmayabilirler. Bu nedenle kredi kullandırımında hatalar yaparak sorunlu kredilerinin artmasına ve dolayısıyla banka karının azalmasına neden olabilirler. Bu durumda bankalar kredi riskinden korunmak için asimetrik bilgi sorunundan kaynaklanan ters seçim ve ahlaki tehlike problemlerini dikkate alarak güvenilir bulunduğu müşterilerine kredi vermeyi tercih etmelidir. Kredi vermek bankaların en temel işlevi olmakla beraber aynı zamanda bir bankanın en riskli faaliyetidir. Banka tarafından kullanılan krediyi, borçlunun geri ödememesi veya zamanında ödememesi banka açısından hem likidite hem de kar zarar sorunu yaratmaktadır. Önlenebilen kredi riski; aktiflerin donmasına, kısa vadeli alacakların uzun vadeye dönüşmesine ve dolayısıyla beklenen nakit akımları gerçekleşmeyeceği için bankanın likidite sorunuyla karşılaşmasına yol açacaktır. Sorunlu kredilerin beklenmedik düzeyde artışı, bankanın mevcut ve potansiyel müşterileri tarafından olumsuz algılandığı için bankanın kredibilitesini düşürecektir. Bu nedenle bankanın gerçekleştirdiği temel faaliyetler daha maliyetli hale gelecektir. Donmuş kredilerin tahsilatının yapılamaması nedeniyle bunları finansa edecek ilave fon maliyeti ortaya çıkacak, bu durum bankanın zarara uğramasına neden olacaktır. Kredi riskinden kurtulmak isteyen bankalar ve diğer finans kurumları geri ödenmesi kesin olan krediler vermelidir. Bir banka, kredi talep eden kişinin bu krediyi geri ödemeyeceğini biliyorsa elbette ki bu krediyi müşterisine kullandırmayacaktır. Oysaki bankalar bu konuda “eksik bilgi” veya “asimetrik bilgi” olarak adlandırılan bir sorunla karşı karşıyadır. Başka bir deyişle bankalar, kredi müşterilerinin mali ve diğer koşulları hakkında tam ve doğru bilgiye sahip olmayabilirler. Bu nedenle kredi kullandırımında hatalar yaparak sorunlu kredilerinin artmasına ve dolayısıyla banka karının azalmasına neden olabilirler. Bu durumda bankalar kredi riskinden korunmak için asimetrik bilgi sorunundan kaynaklanan ters seçim ve ahlaki tehlike problemlerini dikkate alarak güvenilir bulunduğu müşterilerine kredi vermeyi tercih etmelidir. Kredi piyasasında tam bilgi söz konusu ise krediler etkin bir şekilde kullanılacak ve piyasada denge, faiz oranı tarafından sağlanacaktır. Ancak piyasada çoğu zaman asimetrik bilgilenme söz konusudur. Piyasada tam bilgilenme söz konusu iken, yani kredi kullandıranlar krediyi kullananların bu krediyi geri ödeme güçleri hakkında tam bilgiye sahip ise; kredi verenler, kullanıcıların geri ödeme gücüne bağlı olarak faiz oranı belirleyecek, böylece müşterinin geri ödememe riskini telafi edecek ölçüde faiz oranı talep edecektir. Yüksek geri ödeme gücü olan müşterilerden

düşük faiz, düşük geri ödeme gücü olan müşterilerden yüksek faiz talep edecektir. Piyasada eksik bilgilenme söz konusu ise, güvenilir müşterilerle güvenilir olmayan müşteriler birbirinden ayırt edilemeyeceği için ortalama bir faiz oranı belirlenecektir. Bu durumda belirlenen faiz, güvenilir müşteri için, tam bilgi söz konusu iken uygulanacak faiz oranından daha yüksek, güvenilir olmayan müşteri için ise tam bilgi söz konusu iken uygulanacak faiz oranından daha düşük olacaktır. Dürüst müşterilerin bir kısmı tam bilgi durumunda ödeyecekleri faiz oranından daha yüksek olan faiz oranını kabul etmedikleri için kredi kullanmaktan vazgeçebilirler. Bu durumda güvenilir müşterilerin kredi talebinde düşme meydana geleceği için toplam krediler içinde, güvenilir olmayan müşterilere kullandırılan kredilerin payında artış meydana gelecektir. Bu durumda sorunlu krediler artacağı için bankalar, kredilerin artan marjinal maliyetlerini karşılayabilmek amacıyla kredi faizlerini yükseltmek zorunda kalacaktır. Yükselen faiz oranları karşısında güvenilir müşterilerin bir kısmı daha kredi talebinden vazgeçecektir. Sonuçta faiz oranını yükselten banka güvenilir olmayan müşterilerin ağırlıklı olduğu kredi talebiyle karşı karşıya kalacaktır. Kredi piyasasında bilginin simetrik dağılımıyşından kaynaklanan sorunlar vardır. Asimetrik bilgi; ters seçim (edwardsa selection), ahlaki tehlike (moral hazard) ve temsilcilik sorunu (agency problem) gibi sorunlara yol açmaktadır (Akerlof, 1970: 230-231).

1.4.4. Kredi Piyasasında Ters Seçim Sorunu

Asimetrik bilgiden kaynaklanan bir sorun olan ters seçim, işlem gerçekleşmeden önce ortaya çıkmakta ve saklı bilgiden kaynaklanmaktadır. Saklı bilgi (hidden information), piyasadaki taraflardan birisinin kendisi hakkında bildiği, diğer tarafın bilmek istediği ama öğrenemediği bilgidir.

Kredi piyasasında ters seçim sorunu, taraflar arasında kredi sözleşmesi yapılmadan önce kredi verenin krediyi kullanan hakkında tam bilgiye sahip olmamasından kaynaklanmaktadır. Ters seçim sorunu olan piyasalarda arzu edilmeyen sonuçlar doğuracak işlemler yapılmaktadır. Ters seçimde, potansiyel borçlancuların büyük bir ihtimalle kredi riskleri en kötü kişiler olması söz konusudur. Bu kişilerin krediler için aşırı istekli olmaları ödünç veren kurumu bu kişilere kredi vermeye zorlayacaktır (Mishkin, 1992:164).

Ters seçim sorununun var olduğu piyasalarda düşük kaliteli ürünler yüksek kaliteli ürünleri piyasadan dışlamaktadır. Tıpkı ikinci el otomobil piyasasında, kötü arabaların iyi arabaları piyasadan dışlaması gibi, kredi piyasasında da kötü (riski yüksek ve geri ödeme gücü düşük) müşteriler iyi (riski az ve geri ödeme gücü yüksek) müşterileri piyasadan dışlamaktadır:

Bu dışlama iki şekilde görülebilir. İlki; riski yüksek geri ödeme gücü düşük müşterilerin yüksek faiz teklif etmesi nedeniyle krediyi alması dolayısıyla riski düşük geri ödeme gücü yüksek müşterilerin bu krediden yararlanamaması yani piyasadan dışlanması durumudur. İkincisi ise, eksik bilgilenme ihtimaline karşı kredi verenlerin risk primi talep ederek fonlarını oldukça yüksek maliyet ile arz etmesinden kaynaklanmaktadır. Bu durumda piyasada gerçekten iyi özelliklere sahip bir borçlanıcı kendisini diğerlerinden ayıramadığı için hak etmediği halde piyasadaki olumsuzlardan etkilenecektir. Asimetrik bilginin piyasada bulunan tüm birimler için söz konusu olduğu düşüncesi yayıldığında, borç isteyen tüm borçlanıcıların bilgilerine güvenilemeyeceğinden, iyi borçlanıcılar yüksek faizi kabul etmeyeceği için ya fon bulamayacaklar (piyasadan dışlanacaklar) ya da bilsalar bile risk primlerinin artırdığı yüksek maliyete katlanmak zorunda kalacaklardır(Demirkan, 2006: 126-127).

1.4.5. Kredi Piyasasında Ahlaki Tehlike Sorunu

Asimetrik bilginin yol açtığı ahlaki tehlike sorunu işlem gerçekleşikten sonra ortaya çıkmaktadır. “En az iki tarafın bulunduğu bir işlemde taraflardan birinin, karşı tarafın ahlaki ilkelere uygun davranışlarını, kendi bireysel kazancı lehine istismar etmesi”olarak tanımlanan ahlaki tehlike, saklı faaliyetten kaynaklanan tedbirsiz davranma riski, dikkatsiz davranma eğilimidir. Saklı faaliyet, ekonomik bir ilişkide bir tarafın faaliyetinin diğeri tarafından gözlenememesidir(Demir ve Acar, 24). **YIL??**

Kredi piyasasında ahlaki tehlike sorunu, kredi verildikten sonra kredi alanın sözleşme şartlarına uygun hareket etmemesinden (istenmeyen faaliyetlere girmesi) ve kredi verenin kredi alanın faaliyetlerini gözleyememesinden kaynaklanmaktadır. Miskin'e göre ahlaki tehlike, ödünç verenin bakış açısından ödünç alanın istenmeyen (tehlikeli) faaliyetlere girmesi, bu yönde teşviklere sahip olması durumudur. Bir bankadan kredi alan kişi, bunu getirisi ve riski belli olan bir projeye yatırılabileceği gibi, getirisi ve riski yüksek bir projeye de yatırabilir. Alınan kredi riskli bir projede

kullanılırsa, proje başarılı olduğunda yüksek bir kazanç elde edecek, aksi takdirde yani projenin başarısız olması durumunda da sermayesini kaybedecek ve yatırım borç yoluyla finanse edildiğinden dolayı bu zararın hepsini ya da bir kısmını kredi verene yükleyecektir. Çünkü projenin başarısız olması halinde, alınan kredinin geri ödenmeme riski yüksektir. Yatırımcıların bu tür davranışları, ödünç verenlerden ödünç alanlara ‘servet transferi’ anlamına gelmektedir. Bu durumda bankalar ödünç vereceği kaynağı kaybetmektense piyasada riski ve getirisi düşük projelere sahip çok az sayıda güvenilir müşteriye kredi açmayı tercih edecek, bu durum da piyasanın etkin çalışmasını engelleyecektir (Mishkin,1992: 164-178).

Bankaların ticari müşterilerine vermiş olduğu yatırım amaçlı kredilerde olduğu gibi bireysel müşterilerine sundukları konut kredilerinde de asimetrik bilgiden kaynaklanan sorunların ortaya çıkması mümkündür. Bankalar kredi verdikleri müşterilerinin ödeme güçleri hakkında tam bilgiye sahip değillerdir. Bankalar iyi ve kötü müşterilerini ayırt edemediği için geri dönmeme riskini de göz önüne alarak risk primi eklenmiş faiz oranı belirleyebilirler. Bu durumda kredi için istekli olanlar geri ödeme yeterliliği düşük olan kötü müşteriler olacaktır. Ayrıca konut kredisi alan müşterilerin gelecekte gelir düzeylerinde nasıl bir değişim olabileceğini bankalar bilemez. Kredi çeken müşteri, riskli davranışlara girerek isinden ayrılabilir, iflas edebilir veya başka bir nedenle krediyi ödeyemez duruma gelebilir. Bu durumda bankanın geri dönmeyen kredilerinde bir artış meydana gelebilir. Bankaların, bu tip sorunların oluşmasını engelleyebilmek için kredi verdiği müşteriler hakkında kapsamlı bir istihbarat yapması, müşterinin gelecekteki mali durumu konusunda gerçekçi tahminlerde bulunması veya kredinin geri ödenmesi konusunda kendisini garanti altına almak amacıyla teminat istemesi gerekmektedir (Şenyüz,2008: 69-71).

Kredi piyasalarının etkin çalışmasını engelleyen ahlaki tehlike sorununun bankalar üzerindeki etkisi araştırıldığında, ahlaki tehlike sorunu bankaların;

- _ Sermaye yeterliliğinin azalmasına,
- _ Kredi riskinin artmasına,
- _ Döviz pozisyonu riskinin artmasına,
- _ Faiz oranı riskinin artmasına,

_ Daha yüksek faiz giderlerinin oluşmasına,

_ Temsilcilik maliyetlerinin artmasına,

neden olduğu gözlenmiştir (Özyıldırım,Hasanov,Müslümov,2003:176).

1.4.6. Asimetrik Bilgi Problemini Önlemeye Yardımcı Olacak Yollar

Finansal piyasalarda eksik bilgiden kaynaklanan asimetrik bilgi sorunu, piyasaların etkin bir şekilde çalışmasını engellemekte, piyasaların karlılığını ve verimliliğini düşürmektedir. Kredi piyasalarında tam ve mükemmel bilginin olmaması kredilerin etkin bir şekilde dağılımını engellemektedir. Başka bir ifadeyle krediler verimli yatırımların finansmanı için kullanılamamakta, yatırımların aksamasından dolayı ekonomik büyüme de olumsuz etkilenmektedir. Finansal piyasaların asimetrik bilginin varlığından dolayı etkin çalışamayacağı, dolayısıyla asimetrik bilgiden kaynaklanan bir kriz olasılığının artacağını söylemek de yanlış olmayacaktır. Bu gibi önemli sorunlar asimetrik bilgi problemini önlemeye yardımcı olacak yolların önemini arttırmaktadır. Asimetrik bilginin varlığından kaynaklanan sorunları önlemenin yolu, bilgiyi simetrik hale getirmektir. Bilginin simetrik hale getirilmesi demek, bir tarafın bildiğini karşı tarafın da bilebilir hale gelmesini sağlamak demektir. Bilgi simetrikleştirildiği takdirde alıcı ve satıcının bilgileri hemen hemen aynı olacağı için aldatılma riski ortadan kalkacaktır (Acar ve Demir, 2002:135).

Kredi piyasasında asimetrik bilgi sorununun tek bir çözümü yoktur. Ancak yapılacak düzenlemelerin asıl amacı bilgiyi arttırmaya ve herkese eşit dağılımını sağlamaya yönelik olmalıdır. Asimetrik bilgi problemini ortadan kaldırmak için devlete düşen görev, arz edicilerin piyasaya verdiği bilgiyi ve bu bilginin miktarını kontrol etmek, düzenlemek ve belli kuralları oluşturmak olacaktır. Eksik bilgi, kredi piyasalarında da benzer sorunları ve çözüm yollarını beraberinde getirmektedir. Fakat bankaların bu piyasada diğer araçlara göre üstün konumları, asimetrik bilgi ve bağlı sorunlarının hafifletilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Ters seçim sözleşme öncesinde, ahlaki tehlike ise sözleşme sonrasında karşılaşılan bir sorundur. Dolayısıyla kredi piyasasında ters seçim sorununun çözümü, kredi talep edenler hakkında kapsamlı bir istihbaratı gerektirirken, ahlaki tehlike sorununun çözümü müşterinin krediyi aldıktan sonra iyi izlenmesini gerektirmektedir. Bankalar kredi almak için başvuruda

bulunanları sıkı bir incelemeye tabi tutmaktadır. Müşterinin incelenmesi işlemlerinde, özel bilgi üreten kuruluşların verileri kullanılabilirliği gibi, bankaların kendi istihbarat birimlerinden elde ettikleri bilgiler de kullanılabilir. Banka, bir finansal aracı olarak bilgi üretimi konusunda uzmanlaşmış bir kurumdur. Bu özellikleri, bankalara kredi işlemlerinden kar sağlama imkanı vermektedir. Ürettikleri bilgiyi kullanarak, kredi riski iyi olan firmaları kredi riski kötü olan firmalardan ayırabilen bankalar, iyi firmalara mudilerine verdikleri faiz oranından daha yüksek oranlarda kredi açabilmekte ve aradaki farktan yararlanmaktadır. Bankaların ürettikleri enformasyondan kar sağlamalarının sebebi, kendilerine yatırılan fonlarla açık piyasadaki menkul kıymet almak yerine özel olarak kredi vermeleri ve bu sayede bedavacılık probleminin kurtulmalarıdır (Mishkin, 1992: 167-168).

Bankalar, kredi verdikten sonra da müşterilerini izleyerek kredinin amacına uygun olarak kullanılıp kullanılmadığını kontrol etmek isterler. Bankaların ahlaki tehlikeyi önlemeye yönelik bu çabaları, kredi sözleşmelerine çok detaylı hükümlerin konulması ve bu yolla sözleşmelerin bağlayıcılığının sağlanması şeklinde olmaktadır (Atiyas, Ersel ve Ertürk, 1993:3).

Bankaların organizasyon yapılarında müşterileri izlemek amacıyla kurulmuş birimler bulunmaktadır. Ancak, bunlar maliyetsiz değildir. Krediyi veren banka, sözleşmedeki hükümlerden birinin ihlal edildiğini fark ettiğinde bu durumu mahkemede kanıtlayamayabilir veya yasal süreç uzun zaman alabilir. Sözleşmelerin bağlayıcılığının sağlanmasına ilişkin maliyetlerin azaltılması amacıyla bankalar oldukça basit ve ihlali mahkemelerde kolay kanıtlanabilecek sözleşmeler hazırlamayı tercih ederler. Kredilerin vadeleri kısa tutulabilir ve uzun vade yerine sık aralıklarla yenilenen krediler açılabilir. Kredi piyasasında ödünç verenler açısından geri ödenmeme riskini azaltan bir yöntem de borçludan teminat alınmasıdır. Banka, verdiği bir kredinin geri ödenmemesi halinde bu teminatı kullanarak söz konusu kredi üzerindeki kaybını telafi edebilir. Teminat, kredi sözleşmelerinin önemli bir unsurudur. Teminatla kredi almak hem daha kolay hem de daha ucuzdur. Banka açısından kredinin geri ödenmemesi ihtimaline karşı bir güvence olan teminat, ahlaki tehlikenin önlenmesine de yardımcı olmaktadır. Firma varlıkları ve borçları arasındaki fark şeklinde tanımlanan öz sermaye de, kredi piyasasından fon temininde teminata benzer bir rol oynamaktadır. Öz

sermayeleri yüksek olan firmalar, diğerlerine göre daha kolay ödünç bulabilirler. Bu firmaların aktifleri, aldıkları ödünçler için bir tür teminat görevi görmektedir (Mishkin,1992: 170-171).

1.5. BANKA KREDİLERİNİN EKONOMİK ETKİLERİ

Gelişmekte olan ülke (GOÜ) konumunda olan Türkiye’de gelişmiş ülkelerdeki (GÜ) gibi, banka dışı mali araçların gelişmiş olmaması ve sermaye piyasasının henüz gelişme aşamasında olması nedeniyle, bankalar; mali sistemin temelini oluşturmakta, ekonominin işleyişi, halkın tasarruflarının toplanması ve kullanım alanlarına dağıtılması açısından önemli rol oynamaktadır. Mali sistem içerisinde bu kadar önemli bir yeri olan bankacılık sektörünün sorunsuz bir şekilde işlemesi, güçlü bir ekonomik yapının var olmasına bağlıdır (Arslan ve Yapraklı, 2008: 89).

1.5.1.Kredilerin Enflasyon Etkisi

Enflasyon ile bankacılık sektörü arasındaki ilişkinin olumlu yönde değişmesi için, etkin bir para politikası aracılığıyla enflasyonun düşürülerek bankacılık sisteminin güçlendirilmesi ve disiplinli bir maliye politikasıyla yeni bir ekonomik ortamın oluşturulması gerekmektedir. Aksi bir durumda eflasyon problemi etkin bir ekonomik yapının oluşmasına ve bankacılık sektörünün gelişmesine engel olmakta ve banka kredilerini etkileyerek üretken yatırımların yapılmasını engellemektedir (Arslan ve Yapraklı, 2008: 89).

Firmalar kredi ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla bankalardan kredi talep etmektedirler. Aldıkları kredileri vadesinde ve önceden ayarlanmış faiz ile beraber geri ödemek durumundadırlar. Türkiye şartlarında yüksek enflasyon nedeniyle faiz oranları çok yüksek seviyelerde seyretmektedir. Bu durum borçlanma maliyetlerini yükseltmektedir (Okay, 2002: 104). Ekonomik faaliyetlerin finansmanı veya özel sektör-mali sistem ilişkisi özellikle kriz dönemlerinde daha çok gündeme gelmektedir. Çünkü bu tür dönemlerde firmalar yeterli ölçüde ve uygun maliyette fon sağlayamamaktadırlar. Bununla birlikte her zaman finansman sorunu önem arz etmektedir.Bu durum Türkiye gibi GOÜ de daha açık bir şekilde görülmektedir. Ekonomik dalgalanmanın yaşandığı dönemlerde hem enflasyon artmakta, hem de bankalarca verilen kredi miktarı azalmaktadır (Güven, 2002: 3).

2008-2011 yılları arasında Türkiye’de yaşanan hızlı kredi artışı, kamu maliyesinde yaşanan iyileşme ve enflasyondaki gerileme olmuştur (Başçı, 2006; 363). Enflasyondaki düşüş ise şirketlerin ve bireylerin geleceğe dönük karar alma süreçlerini kolaylaştırmış, düşük enflasyon sayesinde nispeten düşük kredi faiz oranlarıyla kredi taleplerini artırmışlardır. 2012 yılı nisan ayı itibarıyla TÜFE oranı %11,14, ÜFE oranı ise % 7,65 oranlarına ulaşmış, beklentilerin üstünde bir artış olmuştur. Yine nisan ayı itibarıyla yurtiçi kullanılan kredi hacmi de 580,6 milyar TL seviyelerindedir.

Arslan ve Yapraklı (2008) tarafından yapılan ve 1983-2007 dönemini kapsayan ve banka kredileriyle enflasyon arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmanın sonucuna göre; uzun dönemde enflasyonun banka kredilerini olumsuz etkilediği ve banka kredilerindeki artışın ise enflasyonu pozitif etkilediği sonucuna varılmıştır.İncelenen dönemde Üretici Fiyat Endeksi’ndeki yüzde 1’lik artışın banka kredilerini yüzde 0.37 oranında azalttığı ve banka kredilerindeki yüzde 1’lik artışın ÜFE’yi yüzde 0.35 arttırdığı tespit edilmiştir (Arslan ve Yapraklı, 2008: 100).

Bu sonuç, banka kredilerindeki azalmanın iç talebi ve fiyat artışını yavaşlattığını, enflasyondaki artışın da kredi hacmin, daralttığını göstermektedir.

1.5.2. Kredilerin Yatırım, İstihdam Etkisi

Üretim sürecinde bir girdi olan yatırım geniş anlamıyla tasarruf edilen araçların gelecekte kullanılacak üretim araçlarına dönüştürülmesidir. Sermaye teşekkülünü sağlayan yatırım aynı zamanda reel üretim araçlarının satın alınması için yapılan bir harcama, üretim mallarının stokuna net bir ilave ile sermayenin üretime bağlanmasıdır. Yatırımlar ülke kalkınmasında çok önemli rol oynayan, sağlam kaynaklarla finanse edildiği ölçüde büyümeyi hızlandıran ve kalkınmayı sağlayan önemli bir unsur ve ekonominin itici gücüdür (Türk, 1975: 20)

Yatırımcılar ve girişimciler yatırımlarını gerçekleştirebilmek, ekonomik faaliyetlerini devam ettirebilmeleri için ihtiyaç duydukları sermayeyi, öz kaynaklarından veya bankalardan kullanmış oldukları kredilerden sağlamaktadırlar. Bu nedenle krediler ekonomik kalkınmanın sağlanmasında vazgeçilmez finansal kaynakların arasında bulunmaktadır (Koyuncu ve Saka, 2011: 115)

Tüketicilerin veya yatırımcıların kredilerle ilgili bilgi edindikleri kaynaklar arasında bankalar ilk sırada yer almaktadır. Başka bir kaynaktan borç alma düşüncesi yerine, bankalarca sağlanan kredileri kullanarak yatırımlarını yapmayı daha güvenli bulmaktadırlar. Öte yandan, daha önce bahsettiğimiz banka kredisi-enflasyon ilişkisi, büyümenin sürekliliği açısından önemli olduğu kadar kredi-yatırım ilişkisini de etkilemektedir. Enflasyonun düşmesi banka kredilerinin artmasına neden olmaktadır. Banka kredilerinde ki bu artış iç talep artışına neden olmakla birlikte yatırımlarında artmasını sağlayarak ekonomik büyümeye katkı da bulunmaktadır. Aksi durumda enflasyon problemi etkin bir ekonomik yapının oluşmasına ve bankacılık sektörünün gelişmesine engel olmakta ve banka kredilerini etkileyerek yatırımların yapılmasını engellemektedir (Arslan ve Yapraklı, 2008: 89).

Türkiye’de 1990’lı yıllarda bankacılıkta yoğun olarak uygulama alanı bulan bireysel krediler sayesinde bireyler de tüketimden yatırıma bir çok alanda ihtiyaçlarını karşılamaktadırlar. Tüketici kredisi olarak ta adlandırılan bu krediler sayesinde bireyler çamaşır makinesi, buzdolabı, mobilya, konut, otomobil alımı ... gibi menkul veya gayrimenkul malları satın alarak yatırımlarını gerçekleştirirler. Türkiye Bankalar Birliği’nin yaptığı hesaplamalara göre 2007 yılında kullanılan konut kredisi 30,7 milyar lira iken, 2011 yılının Eylül ayına gelindiğinde bu rakam 68,4 milyar liraya yükselmiştir. 2007 yılında kişi başına kullanılan kredi 45 bin lira iken, 2011 Eylül ayına geldiğinin bu rakam 56.9 bin liraya yükselmiştir. Bireyler de aldığı krediler sayesinde yatırım yapmaktadırlar. Bu yatırımların çoğunu konut yatırımları oluşturmaktadır (TBB, 2007-2010).

İş gücü piyasasında yatırımların vazgeçilmezi olan kredileri kullanan iş adamı ve üreticilerin yaptığı yatırımlar yeni iş alanları yaratması sebebiyle istihdamı arttırırlar. Türkiye gibi GOÜ de bunun en iyi örneği Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler (KOBİ) lerdir. Günümüzde KOBİ’ler, küreselleşmenin yarattığı şiddetli rekabet ortamının ulusal ekonominin gelişmesi ve korunması bakımından önemli bir işlev üstlendikleri gibi işsizliğin azalması, yeni istihdam alanlarını yaratılmasında önemli rol oynamaktadırlar (Özbek, 2005:49). Ülkelerin çoğunda krediler, KOBİ’lerin en önemli finansman kaynağıdır. Küçük işletmelerin banka kredilerine erişimde, büyük işletmelere kıyasla daha fazla sorun yaşamaları nedeniyle bu işletmelerin krediye erişimlerinin

arttırılması amacıyla kamu tarafından çeşitli destek programları uygulanmaktadır. Bu destekler, (düşük faizli,uzun vadeli gibi) kredi programları yürütme, kredi garanti sistemleri ve mikro kredi sistemleri oluşturma gibi farklı biçimlerde olabilmektedir. Bu gibi sistemler işletmelere istihdam yaratma, yeni ürün ve hizmet geliştirme, girişimciliği ve ülkelerin rekabet gücünü arttırma gibi hususlarda önemli rol oynamaktadırlar (Yüksel, 2011; 2).

Enflasyon ↓, Faiz ↓, Banka Kredileri ↑ ,Yatırımlar ↑, İstihdam ↑

1.5.3. Kredilerin Faiz Oranı Etkisi

Bankalar Kanuna göre kredilere uygulanan faiz oranlarını belirlemeye Bakanlar Kurulu yetkilidir (m.40). Bankalar Kurulu bu yetkisini kullanarak kredilere uygulanacak faiz oranlarını serbest bırakmıştır. Bu çerçevede bankalar dilediği faiz oranı ile kredi kullanabilir. Ancak uygulamada kredi faizine ilişkin kısımlar ya boş bırakılmakta veya sözleşmede yer alan hükümlerle kredi faizini tek yönlü olarak arttırma yetkisini bankalar saklı tutmaktadır. Bütün bankalar aynı uygulamayı yaptığı için kredi almak isteyenler bu hükümleri değiştirme imkanından mahrum bulunmaktadır (Kayar, 2009: 1).

Kredi arz ve talebinin bir araya geldiği piyasalar olarak adlandırılan kredi piyasasında rekabetin en yoğun yaşandığı piyasadır. Bu piyasalarda kredi talep eden, kullanacağı kredinin maliyetini minimize etmek ister. Bu durumda rasyonel birey davranışı faiz seviyesi en düşük olan finans kurumundan kredi kullanmaktır. Bankalarda daha çok kredi kullanırmak başka bir deyişle daha çok müşteriye ulaşmak için maliyet ve vade faktörlerini göz önünde bulundurarak faizleri indirme eğilimde olurlar. Çünkü piyasa kuralları tarafları buna zorlar. Dolayısıyla kredi talebinin, kredi faiz oranına karşı esnek olması beklenir (İbicioğlu ve Karan, 2009: 11).

Faiz oranları etkileyen en önemli ekonomik unsur hiç kuşkusuz enflasyondur. Enflasyon dönemlerinde faizlerin yüksek olmasından dolayı banka kredilerine olan talep azalmaktadır. Enflasyonun hüküm sürdüğü bu dönemler içerisinde banka faizlerinin yüksek olması bireysel tasarrufların bankalara kaymasına neden olmaktadır. Faiz geliri beklentileriyle bankalara yönelen tasarrufların yüksek enflasyon dönemlerinde paranın aşınmasını önlemeye yönelik olduğu söylenebilir. Böyle dönemlerde tasarruflar bankalardan ziyade gayrimenkule doğru yöneldiği gözlenmektedir. Böylece bankaların kredi hacimlerinde daralma, krediye ihtiyacı olan fert ve kurumlarda ise yüksek faiz ile banka kredilerine talep olmamaktadır. Bu da faiz oranlarının banka kredileri üzerindeki etkisini ortaya koymaktadır (Aydın, 2010: 134-135).

Ekonomik hayatta refahın veya sıkıntıların bir ölçüsü olan faiz oranları iniş-çıkışlarıyla talep edilen krediler için önemli bir yol gösterici rolü vardır. Daha önce de belirttiğimiz gibi faizlerin yükselmesi, kredi kullanım maliyetlerini de yükselteceği gibi bireylerde ciddi bir maddi yük ve belirsizlik yaratacağı için kredi talepleri de buna göre farklılık göstermektedir.

1.5.4. Kredilerin Tüketim ve Harcama Etkisi

Günümüzde aileler, ekonomik dengelerin değişimi, işsizlik oranının artması, paranın satın alma gücündeki değişimler, enflasyon, artan vergi yükü, devlet yardım programlarının kesilmesi, faiz oranlarının artması, tüketici pazarının karmaşıklaşması gibi ekonomik güçlerin baskısının yer aldığı bir finansman sistemi ortamında bulunmaktadırlar. Böyle bir ortamda ailenin, gelirin kullanılmasıyla ilgili davranışları bir yandan kendi sosyal ve ekonomik refahını, diğer yandan ülke ekonomisini, mal üretimini, gelir dağılımını ve tüketim harcamalarını etkilemektedir (Boylu, Günay, Terzioğlu,2009:1).

Bireylerin bu tür finansal karışıklık dönemlerde ciddi bir yoksullaşma, gerçek gelir düzeylerindeki değişiklikler, satın alma gücünün azalması gibi sebeplerden dolayı bireylerin finansal kurumlardan kredi taleplerinde artma yaşanmaktadır. Böylece bireyler gelecekteki gelirlerini şimdiden harcamaya, ciddi miktarlarda borçlanmaya başlamışlardır (Koç, 2012: 1).

Öte yandan finansal kurumlarda neredeyse bir yarış haline gelen ihtiyaç kredisi gibi çeşitli faiz oranlarında sunulan bireysel kredi türleri bireyleri kendilerine çekmektedir. Bankaların açtığı krediler sayesinde bireyler şuan ki gelirleriyle elde edemeyecekleri mal ve hizmetleri rahatça alabilme olanağı sağlayarak refah düzeylerini arttırmabilecekleri gibi, diğer yandan gereksiz tüketimde bulunulmasına, tasarrufların azalmasına, gelecekteki gelirlerini azaltarak harcamaların kısıtlanmasına , ayrıca ailelerin ekonomik güvenliğinin sarsılmasına neden olabilmektedir.

Tüketicilerin içinde bulunduğu finansal karmaşıklığın yanı sıra enflasyon oranlarındaki, kredi faiz oranlarındaki değişmelerde bireylerin kredi taleplerini etkilemektedir. Bireylerin bankalardan talep ettikleri tüketici kredilerine, bankalarca uygulanan faiz oranlarındaki değişmeler de etkilemektedir. Türkiye’de inşaat ve otomotiv sektörleri ekonomik büyüme için önemli unsurlardır. Bu nedenle Türkiye’de özellikle bankaların faiz oranlarını değiştirmesiyle, konut, taşıt ve ihtiyaç kredilerine olan talebi etkilemektedir. Keynes (1936), bireylerin kısa dönemde tüketim harcamalarını etkileyen en önemli unsurun gelir olduğunu söyler. Fakat uzun dönemde faiz oranlarda meydana gelene değişmeler bireylerin toplumsal alışkanlıklarında da değişmelere neden olacağı için tasarruflarını arttıracak ve tüketim harcamalarını uzun dönemde değiştirecektir. Friedman (1957), tüketim fonksiyonu analizinde ise ortalama tüketim eğilimi belirleyen en önemli faktör olarak, faiz oranları, servet, gelir ve tüketici yaşı kabul etmektedir (İbicioğlu ve Karan, 2009:13-14).

Bankacılık sektörünün toplam kredileri Haziran 2011 itibarıyla 620,4 milyar TL seviyesine ulaşmıştır. Bu toplam kredi hacminin %33.1 i bireysel krediler oluşturmaktadır (BDDK, 2011: 3). Bireysel kredilerdeki hızlı büyümede, konut ve ihtiyaç kredileri dikkat çekmektedir. Konut kredilerinin toplam kredi stoku içindeki payı %11’dir. İhtiyaç kredilerinin ise %12 seviyesindedir (TBB, 2011: 2).

1.5.5. Kredilerin Büyümeye Etkisi

Dünya ekonomisinde olduğu gibi Türkiye ekonomisinde de makro ekonomik gelişmelerde dikkat çeken en önemli olgulardan biri finans piyasalarının etkinliğidir. Finans piyasalarının gelişimi ile ülke içi tasarruflar artacak, bu artış yatırımcı ile tasarruf

sahibini buluşturacak, bunun sonucu büyümeye yansiyacaktır (Arpalı, 2008: 30). Büyüme, genel anlamda üretim kapasitesindeki artıştır. Üretim kapasitesindeki artış Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH), Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH) ya da kişi başı GSMH ‘daki artışla ölçülür. GSMH, bir ekonomide bir yıl içinde üretilen nihai mal ve hizmetlerin toplam değeridir. GSYİH ise sadece ülke sınırları içinde üretilen mal ve hizmetlerin toplamını kapsamaktadır (Yalçın, 2005: 4).

Türkiye gibi GOÜ lerde mali istikrarın sağlanamadığı durumlarda özellikle kriz dönemlerinde hem büyüme durmakta hem de bankalarca verilen krediler azalmaktadır. Bu gibi belirsizliğin arttığı dönemlerde bankalar likit kalmayı tercih etmektedirler. Bu tür dönemlerde geri dönmeyen krediler artmakta ve şirketlerin iflas riski dolayısıyla bankalar oldukça seçici davranmaktadır. Ayrıca mevduatın ortalama vadesinin kısılması da bankaların uzun vadeli kredi vermesini de güçleştirmektedir. Bu noktadan bakıldığında büyümenin durduğu veya negatif olarak gerçekleştiği bu dönemlerin, kredilerin azalmasına neden olduğu söylenebilir (İşcan, 2003; 14).

Tablo 1.3. Reel Kredi Hacmi / GSYİH (%)

2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
19,1	13,2	13,7	17,2	19,8	25,3	30,0	34,6	33,7	38,7

Kaynak; www.tcmb.gov

Türk finansal sisteminde kredi hacmi incelendiğinde 2000 sonrası dönemde 2001-2002 yıllarındaki yavaşlamanın ardından, ekonomik ve siyasal istikrarla desteklenen tüketici ve yatırımcı güveniyle birlikte güçlü bir artışın yaşandığı görülmektedir. 2002 sonrası görülen artış eğiliminin 2008 yılının ikinci yarısında yaşanan küresel krizin yansıması olarak bir azalma görülebilir. Bu çerçevede kredi/GSYİH oranı, 2010 yılında %45 aşmıştır (BDDK, 2010: 145).

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE BANKA KREDİLERİNİN GELİŞİMİ

2.1 1980 ÖNCESİ BANKA KREDİLERİNİN GELİŞİMİ

Bankacılık hizmetleri ticaret kadar eskidir. Tarihçilere göre bankacılığın doğuşu bundan altı bin yıl öncesine dayanmaktadır. Eski mısır, eski Yunan ve Roma'da banka işlemleri ile uğraşan kurumların var olduğu bilinmektedir. Belli başlı Yunan mabetleri, devletten veya vatandaşlardan alınan ve faiz verilmeyen emanetlerden, dinsel mülkiyetlerden gelen gelirlere ve bağışlardan oluşan bir sermayeye sahiptiler. Bu mabetler kaynaklarını ipotek ve rehin karşılığı ödünç vermede kullanmaktaydı (Çolak ve Öçal, 1994: 14).

Eski Sümer ve Babil'de tapınakların banka, rahiplerin bankacı işlevi gördükleri dikkat çekmektedir. Mal ve paralarını zorbalardan ve art niyetli kişilerden korumak isteyenler rahiplere başvurmuşlar, bu varlıklarını tapınaklara geçici olarak bırakmışlardır. Bazı iktisat tarihçileri bankacılığı doğal olarak ilkel toplumlara kadar uzatabilmektedir. Sümer ve Babil uygarlıklarına ait tuğlalar üzerine yazılmış tabletlerde, tohum ve benzeri aynı ve nakdi girdilerin ödünç olarak verildiği ve harman zamanı tahsil edildiği ortaya çıkmaktadır. Bir tür tarımsal kredileme olan bu olayın günümüzde tarım bankalarının işlevi arasına katıldığı bilinmektedir (Parasız, 2000: 5).

Bankalar, kuruluşundan itibaren 19. yüzyıla kadar kendi kaynaklarını kullanarak borç veren ve bankacılık faaliyeti yapan kuruluşlardı. Ancak 19.yüzyıldan itibaren mevduat toplayarak, senet indirim ederek ve sermaye piyasası ihraçlarına aracılık ederek kaynak kullandırmaya başladılar (Günel, 2001: 18).

Bu nitelikteki ilk bankalardan biri; 1863 yılında Niş valisi Mithat Paşa tarafından bankacılıkta zirai kredilerin verildiği 'Memleket Sandıkları'nın kurulmasıyla temelleri atılmış olan T.C. Ziraat Bankasıdır. Ulusal banka özelliği taşıyan T.C Ziraat Bankası, halen bir tarım ekonomisi niteliğini taşıyan, Türkiye'de tarımsal kredi veren tek kuruluş olması nedeniyle, 1863 yılının Türk Bankacılık sisteminde dönüm noktası olmuştur (Akgüç, 1998:11).

Ülkemizde Tanzimat'a kadar bankacılığa ait izlere rastlanmamaktadır. Bunda Türklerin özellikle askerlik ve yöneticilik gibi işlerle uğraşmaları, ticaret, sarraflık, bankacılık gibi meslekleri Türk ve Müslüman olmayan kimselere bırakmaları önemli rol

oynamıştır. Osmanlı ekonomisi kapalı bir ekonomik sisteme dayanması sebebiyle bankacılık bu dönemde pek fazla gelişmemiştir (Parasız, 2000:109).

Cumhuriyet döneminde ulusal bankacılığı geliştirmek amaçlanmış, bu amaç doğrultusunda ilk olarak 1924'te Türkiye İş Bankası kurulmuştur. Türkiye İş Bankası kurulduğu dönemde ticaret ve sanayi sektörünün girişimlerini desteklemek amaçlı vererek ekonomik kalkınmaya katkıda bulunmayı hedeflemiştir. Daha sonra 1930 yılında T.C Merkez Bankası kurulmuştur (Parasız, 2000: 5).

1934'te başlatılan Birinci Sanayi Planı yürürlüğe konmasıyla devlet sermayesiyle ve devlet sermayesi önderliğinde bankalar (Sümerbank (1933), İller Bankası (1933), Etibank (1935), Denizbank (1935), Halk Bankası ve Halk Sandıkları (1938)) önemli görevler üstlenmişlerdir. Bunlardan Sümerbank, sanayinin gelişmesini desteklemek, Halk Bankası küçük esnaf ve zanaatkarlara kredi sağlamak, şehir imar planlarını hazırlamak, su-elektrik-kanalizasyon gibi altyapı hizmetlerinin sağlanmasını orta ve uzun vadeli kredilerle desteklemek gibi görevleri vardır(Akgüç, 1998:135).

1930'lu yıllarda, 1929'da yaşanan ekonomik kriz nedeniyle daha kapalı ve korumacı bir ekonomi politikası izlenmiştir. Bu dönemde özel amaçlı devlet bankaları kurulmuştur. 1940-1945 İkinci Dünya Savaşı yıllarında yaşanan ekonomik daralma ise bankacılık sektörünü olumsuz etkilemiştir. Savaş sonrası iş ve üretim hacmindeki artış, ödemelerin hızla artmasına ve yeni bankaların kurulmasına neden olmuştur (Parasız, 2000: 6).

Türkiye ekonomisinde 1950'lerin sonunda yaşanan ekonomik bunalım ve bunun sonucunda uygulanan 1958 istikrar programının bankalar üzerindeki olumsuz etkisi, 1960'ların başında da devam etmiştir. 1958 İstikrar Tedbirleri ve ardından yaşanan bankacılık krizi zayıf bünyeli, yerel ya da belli meslek gruplarına ait bankaların sistemden elenmesi sonucunu doğurmuştur. 1950'li yılların sonunda yaşanan ekonomik kriz, özellikle küçük çaplı ve yerel nitelikli bankaları, açılan kredilerin ekonomik durgunluktan dolayı tahsil edilememesi, mevduat girişlerinin yavaşlaması ve güven problemi nedeniyle zor durumda bırakmıştır (Günel, 2001: 23).

1956 yılında enflasyon %39'a çıkmış, milli gelir düşmüştür. Türkiye hiçbir şey ithal edemeyecek duruma gelmiştir. Bu sorunu çözmek için Türkiye, IMF (Uluslar arası Para Fonu), ABD (Amerika Birleşik Devletleri) ve OEEC (Avrupa Ekonomik İşbirliği

Örgütü) arasında Türkiye'ye yeni kredi verilmesi ve birikmiş borçların ertelenmesi hususunda anlaşma imzalanmıştır. Bunun sonucunda '4 Ağustos Kararları' adında istikrar tedbirleri uygulanmaya başlamıştır. Bu karara göre iç dengenin sağlanması için harcamalar kısıllanacak, enflasyon denetim altına alınacaktır. Fakat bu tedbirlerde ekonomik dengeyi, sağlayamamış, ekonomi durgunluğa girmiş, gelir dağılımı daha da bozulmuş ve siyasi huzursuzluklar sonucunda 1960 Darbesi olmuştur (Asomedy, 2001: 3).

1950'den sonra özel girişimin teşvik edilmesi özel bankaların gelişmesinde etkin bir rol oynamıştır. Diğer taraftan 1958 yılında çıkarılan 7129 sayılı Yeni Bankalar Kanunu da dönemin ekonomik politikasına uygun olarak hazırlanmıştır. 7129 sayılı yasa ile devlet bankaları kredi alanında tümüyle serbest bırakılmıştır. Kredilerin sektörle ve kişiler arasında dağılımı ekonomide izlenen amaçlar yönünden kontrol edilmesi unutulmuştur. Yasanın yürürlüğe girmesini izleyen yıllarda, serbest rekabet şartlarına doğru bir gidiş olmuş, özellikle 1961 yılından sonra pek çok yerel ve küçük banka tasfiye olmuştur (Artun, 1983: 49).

1960-1980 döneminde bankacılık açısından en belirgin özellik 1960 yılında kurulan Devlet Planlama Teşkilatı'nın hazırladığı ve hükümetin de onayladığı beş yıllık kalkınma planları doğrultusunda bankaların kaynak kullanımına yön verilmesidir. Bu dönemde plan ilkelerine uygun olarak, farklı kredi ihtiyaçlarını karşılayabilecek ihtisas bankaları faaliyete geçirilmiştir (Parasız, 2000: 111).

Merkez Bankası kredilerinin, özellikle Merkez Bankası tarafından kamu sektörüne kullandırılan kredilerin, genellikle ekonomide mal ve hizmet arzına yol açmayan, sübvansiyon biçimindeki ödemelerde kullanılması ve kredilerin geri dönmemesinden dolayı para arzının giderek artması, büyük bir parasal genişleme yaratmıştır. Ekonomideki mal ve hizmet arzını aşan bu tür parasal genişleme, enflasyonun artmasındaki en önemli neden olmuştur. Planlı dönemde, oldukça karmaşık bir teşvik sistemi ile bankaların açtıkları orta vadeli kredi miktarı arttırılmaya çalışılmıştır. Bu teşvik sistemi ile, (1961'den itibaren) orta vadeli kredilerde uygulanacak faiz oranları diğer kredilerden daha yüksek olarak belirlenmiş; (1973 yılından itibaren) bankaların kendi kaynaklarından öncelikli sektör yatırımları için açacakları kredilere karşılık gelen mevduat için, Merkez Bankası'na normalden daha

düşük (genellikle yüzde sıfır) oranda munzam karşılık yatırımları yeterli görülmüş; reeskont oranları farklılaştırılmış; bankalara toplam kredilerinin yüzde 10'u oranında orta vadeli kredi verme zorunluluğu getirilmiş; bankaların öncelikli sektörlerde yatırım yapan iştiraklerine kredi vermelerini özendirici düzenlemeler yapılmıştır. Kredilerin sektörel dağılımının kalkınma planlarına uygun şekilde olmasını sağlamak amacıyla kullanılan yöntemlerden birisi olan farklılaştırılmış reeskont oranları uygulamasının temelini, 1971 yılında çıkarılan 1211 sayılı Merkez Bankası Kanunu ile Merkez Bankası'na orta vadeli reeskont ve avans işlemleri yapma yetkisinin verilmesi oluşturmuştur. Bu Kanun'un 46. maddesine göre Banka vadesine en fazla 5 yıl kalmış senetleri reeskonta kabul edilmiştir. Merkez Bankası ile bankalar arasında 1972 yılında başlayan orta vadeli kredi ilişkileri 1972-1977 döneminde önemli bir gelişme göstermiştir (Banka-Krediler, 2009:8).

1980 öncesi dönem hükümet desteği ile ülke çapında yabancı bankalarla yarışacak ölçekte ulusal bankaların kurulması girişimlerinin yoğunlaştığı bir dönem oluşmuştur. Cumhuriyet hükümetleri 1980 yılı başına kadar ucuz para ve faiz politikaları ile bankacılığın gelişmesi için gereken destekleri vermiştir. Buna karşın, bankacılık sistemi ucuz kaynak sağladığı oranda, bu kaynakların rasyonel kullanımından uzaklaşmıştır. Etkileri bugün de süren bir şekilde sektörel ve bölgesel kredi yoğunlaşması gerçekleşmiştir. Bu dönemde düşük faiz oranlarına bağlı olarak mevduatın ucuz olması, mevduatların krediye dönüşmesini özendirmiştir. Bankaların aynı zamanda Merkez Bankası reeskont kaynaklarından da düşük maliyetlerle yararlanması kredi hacminde etkin olmayan bir artış doğurmuştur. Bu doğrultuda kalkınma ve yatırım bankalarının da etkisi ile sistemde mevduatın üzerinde kredi hacminin yaratıldığı bir dönem oluşmuştur. Öyle ki bu dönem finansal piyasalarda rakipsiz olan Türk bankacılığının gelişme dinamiğinin ucuz şekilde topladığı mevduatın krediye döndürülmesi dönemi olduğu söylenebilir (Afşar, 2000:126-127).

Tablo 2.1 1980 Öncesinde Türk Bankacılık Sektöründe Kredi/Mevduat Oranı

Yıllar	Kredi/Mevduat
1930	108,9
1940	107,9
1950	94,2
1960	124,2
1965	134,2
1970	127,4
1975	117,6
1979	105,3

Kaynak; TBB, (Afşar, 2000; 127)

2.2. 1980 Sonrası Banka Kredilerindeki Gelişme

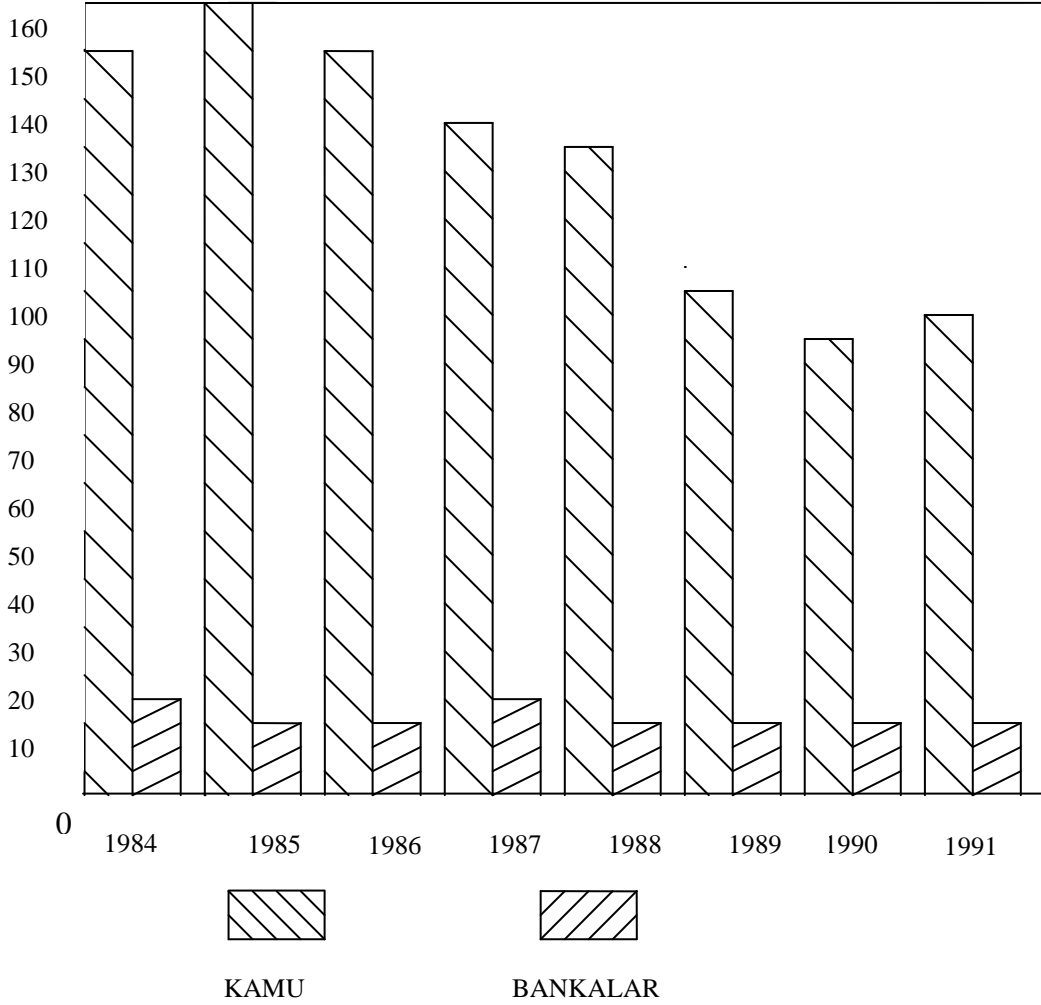
2.2.1. 1980-1990 Yılları Arasındaki Gelişmeler

1980'lerden başlayarak dünya genelinde faiz oranlarında önemli düşüşler yaşanmıştır. Ekonomileri, genişlemeci para politikaları ve mali politikalar şekillendirmiştir. Özellikle ticaret fazlası veren Asya ülkeleri ve enerji ihraç eden Orta Doğu ülkeleri ağırlıklı olarak Amerikan Doları cinsinden sabit getirili menkul kıymetlere yatırım yapmıştır. Piyasalarda likidite bolluğu yaşanmıştır. Sonuçta, gelişmiş ve gelişmekte olan bazı ülkelerdeki hızlı kredi büyümesi ve borçlanma, ekonomik birimlerin yaşam standartlarını belirli bir süre için yukarı çekmiştir (Yüce, 2009:32-33).

24 Ocak 1980 tarihin de alınan kararlarla Türkiye'nin ekonomi politikalarında köklü bir değişimi beraberinde getirmiştir. Türk bankacılık sektörü 1980'li yıllara kadar kapalı bir çerçevede, büyük ölçüde kendini dünyadan soyutlayarak varlığını sürdürmüştür. Ekonominin liberalleşmesi ve uluslararası entegrasyonun sağlanmasını hedef alan ekonomi politikalarının 1980'lerde uygulanmaya başlanması ile birlikte Türk bankacılık sektöründe yeni bir dönem başlamıştır (Tekeli ve İlkin, 2000:14).

24 Ocak 1980 tarihinde alınan ekonomik istikrar ve dönüşüm programıyla birlikte serbest piyasa şartlarının işlerlik kazanması ve mali piyasaların serbestleşmesi, bankacılık sistemi üzerinde önemli etkiler yapmıştır. Sektöre yeni ve yabancı bankaların girişine izin verilmesi ve faiz oranlarının serbest bırakılmasıyla birlikte sektörde rekabet artmıştır. Faizlerin serbest bırakılması ve rekabet ortamı, bankaların faizlerinin birdenbire yükselmesi sonucunu doğurmuştur. Ancak faiz oranları enflasyonu altında seyrettiğinden, bankalar mevduat toplamada zorlanmış ve mevduat toplamakta zorlanan bankalar, kredi verirken geri dönüşü kesin olan kurumları tercih etmiştir. Bu arada dönemin 8 büyük bankası bir centilmenlik anlaşması imzalamış ve faiz oranlarını %50’de sabitlemiştir. Kredi ihtiyacı olan kolalıklarla kredi alamıyor, parası olana da banka faizleri cazip gelmiyordu. İşte bütün bu gelişmeler kredi ihtiyacı duyanları ve mevduat sahiplerini banka dışı kurumlara, bankerlere yönlendirmiştir (Uyar, 2003:101-102).

Sürekli para girişine dayalı bankerlik sistemi, verilmiş olan kredilerin tahsilatında sorun yaşamaya başlayınca, toplamış olduğu paraların faiz ödemelerini de aksatmaya başlamıştır. Eylül 1981’de bankerlerin mevduat toplamalarının yasaklanması ve dönemin hükümetinin halka uyarıları neticesinde tam 4 ayda 250 banker iflas etmiştir. Bu durum doğal olarak bankacılık sistemini de etkilemiştir (Uyar, 2003: 102)

Şekil 2.1 TCMB Kamu ve Banka Kredilerinin Toplam Varlıklar İçindeki Payı

Kaynak; (Abaan, 1992; 27)

1980 sonrası bankacılık sektöründe yaşanan olumlu gelişmelere rağmen makroekonomik istikrarsızlık, yüksek kamu açıkları, bankacılık sektöründeki yapısal bozuklukların giderilememesi nedeniyle 1982-1984 yılları arasında Hisarbank, İstanbul Bankası ve Ortadoğu Bankası'nın yönetimine el konulmuş ve bu bankalar daha sonra Ziraat Bankası'na devredilmiştir. 1970'li yılların sonunda ödemeler dengesi problemleri nedeniyle yaşanmaya başlanan ekonomik durgunluk, sanayinin döviz gereksinimini de karşılayabilecek yeni bir sanayileşme stratejisinin benimsenmesi zorunluluğunu ortaya çıkarmıştır. 1980 yılında, iç pazara yönelik üretimin yapıldığı ithal ikameci sanayileşme stratejisi terk edilerek, piyasa ekonomisine dayalı, dışa açılmayı ve dışarıya yönelik üretimi esas alan bir kalkınma politikası benimsenmiştir. Yeni stratejiyi desteklemek, ekonominin serbest piyasa ekonomisi kurallarına göre yeniden yapılanmasını ve tasarrufların istikrarlı büyüme için gerekli seviyeye yükseltilmesini sağlamak amacıyla,

esnek döviz kuru ve pozitif reel faiz politikası uygulanmaya başlanmış, mali piyasaların serbestleşmesi ve derinleşmesine yönelik düzenlemeler yapılmıştır. 1985 yılında 3182 sayılı Bankalar Kanunu yürürlüğe girmiştir; uluslararası denetim ve gözetim sistemi ile uluslararası bankacılık standartları sisteme tanıtılmış, tek düzen hesap planı uygulaması getirilmiş, bilançolar dış denetime tabi tutulmuş, mevduat sigorta fonu kurulmuş ve donuk kredilere daha gerçekçi karşılık uygulanması getirilmiştir, İnterbank piyasası kurulmuştur. Türkiye’de yerleşik kişilere döviz tutma ve döviz mevduatı açma izni verilmiştir. Merkez Bankası, 1987 yılında açık piyasa işlemlerine başlamıştır. 1988 yılında döviz piyasası kurulmuştur. 1989 yılında döviz işlemleri ve sermaye hareketleri serbest bırakılmıştır. 1990 yılında TL’nin konvertibilitesi ilan edilmiştir. Banka müşterilerine tüketici kredileri, kredi kartları, döviz tevdiat hesabı, leasing, factoring, forfaiting, otomatik vezne makineleri gibi yeni ürün ve hizmetler sunulmuş, bilgisayar sistemleri ve diğer teknolojik yeniliklerden yararlanılması ve personel eğitimine önem verilmesi sonucu sektörde verimlilik artmıştır (Banka-Kredileri, 2009).

Son 15 yılda büyüme ve reel faiz oranlarında ortaya çıkan dalgalanma, kronik enflasyon, süregelen kamu açıkları ve ödemeler dengesi krizleri şeklinde görülen makro ekonomik istikrarsızlık, yüksek kredi, ülke ve döviz kuru risklerine neden olurken, vade yapılarının oldukça kısalmasını da beraberinde getirmiştir. Özellikle kamu borçlanması ve kronik enflasyon esasen yeterli büyüklük ve derinliğe sahip olmayan bankacılık sisteminin temel fonksiyonunu yerine getirmesini güçleştirmiş (BDDK, 2002: 4).

Yüksek enflasyon sadece artan para tutma maliyetine bağlı olarak bankacılık aktivitesini artırmakla kalmamış, aynı zamanda yüksek karlılığa da neden olmuştur. Böylelikle çok sayıda küçük banka faizden yüksek gelirler elde ederek ayakta kalabilmiştir. Makro ekonomik alandaki belirsizlikler, vergi ve yönetsel faktörlerle de birleşerek ciddi bir vade uyumsuzluğuna da neden olmuştur. Ayrıca kamu bankalarının sistemdeki ağırlığı, yüksek miktardaki görev zararları ve fonlama ihtiyacı bir yandan kredi hacminin daralmasında önemli bir etkiye neden olurken, diğer yandan piyasalar üzerinde yarattığı likidite baskısı ile, gerek nominal, gerekse reel faizlerin yükselmesine yol açmıştır ve sonuç olarak da sistemdeki çarpıklıklar artmıştır (Boyacıoğlu,2012: 526).

Bu dönemde para ve sermaye piyasası araçlarında gözlenen hızlı gelişmeler, bankaların iyi müşterilerinin bu piyasalara kaymasına neden olmuş ve bankaların aktif kalitesinin zayıflamasına neden olmuştur. Bu nedenle bankalar tüketici gibi riski az kredilere yönelmişlerdir. Aktif kalitesindeki zayıflamalar riski arttırmış ve tahsili gecikmiş alacaklarda önemli artışlar gözlenmiştir (BDDK, 2006: 1).

Tablo 2.2. Bankacılık Sisteminde Toplam Kredilerdeki Gelişmeler

	1980	1990	1994	1999	2000
Toplam Krediler	10.011	27.342	20.566	40.206	50.919

Kaynak; TBB, (İşcan, 2003: 74).

1980’li ve daha sonraki yılların bir diğer özelliği ise bankacılık sektörünün kullandığı kredilerin gelişimidir. Bu dönemde 1981 yılından itibaren, kredilerdeki büyümenin mevduattaki büyümenin gerisinde kalmasına bağlı olarak, kredi/mevduat oranında önemli bir azalma meydana gelmiştir. Kaynak maliyetinin ve kredi riskinin artması nedeniyle kredinin plasman olarak cazibesini görece olarak yitirmesi, kamu kağıtlarının reel getirisinin yüksek ve riskinin az olması nedeniyle banka kaynaklarının giderek artan bölümünün devlet iç borçlanma senetlerine plase edilmesi, diğer taraftan pozitif reel faiz politikasına geçilmesinin ardından TL mevduatta daha sonra da döviz tevdiat hesabı açılmasına izin verilmesinin ardından YP mevduatta görülen artışlar, kredilerin mevduata oranındaki düşüşün önemli nedenleri olmuştur (Afşar, 2004: 132).

2.2.2. 1990-2000 Yılları Arasındaki Gelişmeler

Türkiye’de 1980 öncesinde yaşanan olumsuzluklar, daha çok mal ve emek piyasasının gelişmediği, döviz piyasası ile para piyasalarının mevcut olmadığı ortamlarda doğmuş olan krizlerdir. Bu anlamda krizler finansal liberalleşmeye bağlı veya global kaynaklı olmaktan uzak olmuşlardır. Fakat 1994 krizi, Türkiye’de yaşanan global özellikler taşıyan ilk krizdir (Akdiş, 2000:113).

2.2.2.1. 1994 Bankacılık Krizi ve Banka Kredilerine Etkisi

1994 bankacılık ve finans krizi, TCMB’nın duruma zamanında ve gerekli ölçüde müdahale edecek kadar rezervi olmaması nedeniyle yaygınlaşmış ve tüm bankacılık

sektörünü ve ekonomiyi tehdit eder hale gelmiştir. Bankacılık sektörünün 1994 krizinden ciddi boyutta etkilenmesinin temel nedeni 1889-1993 döneminde izlenen düşük döviz kuru ve yüksek faiz politikalarının sona ermesi ile kar oranlarının düşmesidir (Şahin, 2000: 410)

1983 ve 1994 dönemindeki bankacılık krizinde banker iflaslarının yarattığı sarsıntı ve geri dönemeyen kredilerin yüksek faizler nedeniyle artmış olması etkili olmuştur (Asomedy, 2001: 6).

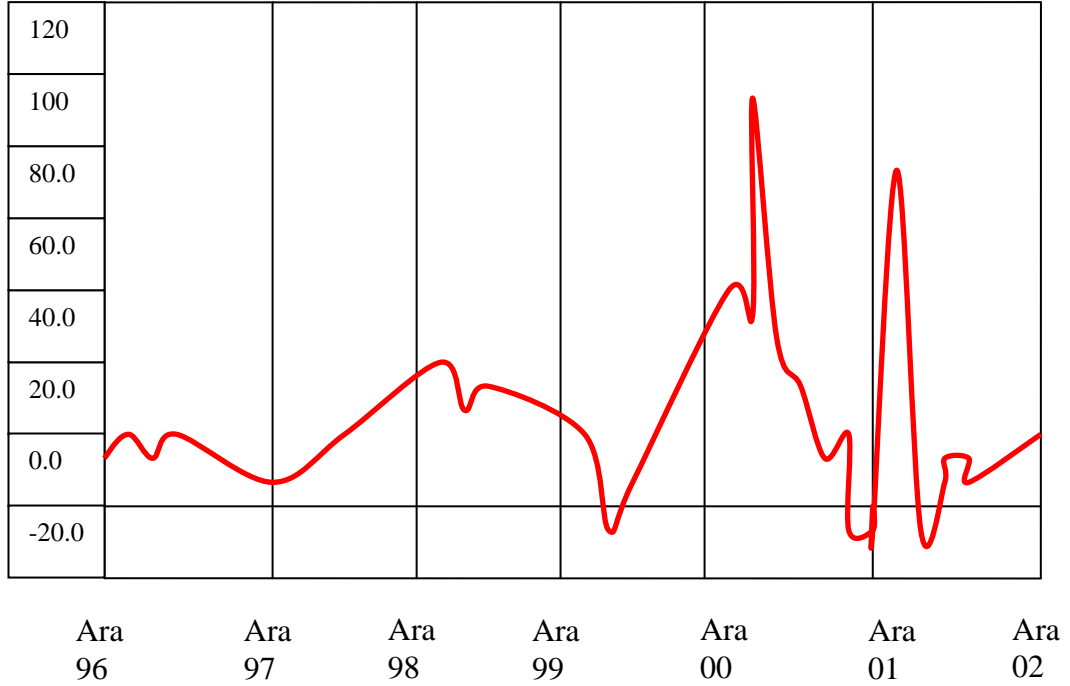
1994 krizi yapı itibarıyla diğer krizlerden farklı olarak ‘banka paniği’ tanımına en uygun olan krizlerden biridir. Kriz hızlı bir şekilde ortaya çıkmış, finans sektöründen sonra reel sektöre sıçramıştır. Bu krizde üç banka (TYT Bank, Impexbank, Marmarabank) batmış, bankacılık sektörü küçükmüş, öz kaynakları ve krediler azalmıştır (Asomedy, 2001; 6-7). Bu dönemde ithalat artışı, ihracatın yeterli oranda büyümemesi, dış borçlanmaya büyük yönelme, yüksek faiz politikasının bu borç faizlerinin ödeyebilmek için devletin borçlanmaya mecbur kalması şeklindeki kısır döngü, faiz gelirlerinin üretim ve yatırım faaliyetlerini caydırıcı bir cazibeye kavuşması gibi olgular sebebiyle kriz noktasına doğru sürüklemiştir . 14 Ocak 1994’te Standard and Poors ve Moody’s adlı derecelendirme kuruluşlarının Türkiye’nin notunu düşürmeleri de 1994 krizini iyiden iyiye tetiklemiştir (Akdiş, 2000: 117).

Bu dönemde bankalar ve bankalardan kredi kullananlar arasında yüksek kredi faizleri ve ödeme talepleri dolayısıyla önemli uyuşmazlıklar yaşanmaya başlamış, kriz bankalara ve müşterileri arasında güveni ve bankaların yurtdışındaki saygınlığını sarsmıştır (Asomedy, 2001: 8).

1994 yılında yaşanan ekonomik krizde bankacılık sistemi hızla küçülmüş, öz kaynaklarının önemli bir bölümünü kaybetmiştir. Güvenin yeniden tesisini sağlamak ve sistemik bir krizi engellemek amacıyla bir çözüm olarak tasarruf mevduatına tam güvence getirilmiştir. Finansal sistemde güvenin sağlanması ve sistemde istikrarın sürdürülmesi açısından hazine son kredi kaynağı rolünü üstlenmiştir. Bu rağmen bankaların faaliyetlerinin denetim sonuçlarına ilişkin kararların alınmasında gerekli hassasiyet gösterilememiştir. Bu dönemde, sistemin mali yapısını bozacak aşırı risk alınmasını engellemek üzere bankalar ve finansal kurumların risklerini sınırlandıracak

ve iyi yönetilmesini sağlayacak düzenlemelerin alınması ve uygulanması yerine mevduata tam güvence getirilmesi tercih edilmiştir (TBB, 2008: 8).

1995'ten itibaren bankaların kredi verme kapasitesi ile kredi sunumu arasındaki makas açılmaya başlamaktadır. Söz konusu makas Haziran 1998 den itibaren borç verme kapasitesinin artmaya devam etmesine rağmen kredi sunumunda görülmeye başlayan yavaşlamayla birlikte daha da hızla açılmaya devam etmektedir. 1998 ve 1999 yıllarında bir finansal kriz yaşanmadıysa da, bankacılık sektörü, gerek uluslararası finans piyasasındaki olumsuz gelişmelerin, gerekse yurtiçindeki resesyonun etkilerine maruz kalmıştır. Özellikle kriz dönemlerinde likit kalmak isteyen bankalar, kredi sunumunu yavaşlatmaktadırlar (İşcan, 2003:84-85).

Şekil 2.2. Reel Kredi Faiz Oranları

Kaynak: TCMB

Türkiye’de yaşanan yüksek oranlı kredi faizleri nedeniyle reel sektör finansmanını kendi kaynaklarından sağlama yoluna gitmiştir. Diğer yandan göz ardı edilmemesi gereken bir olay vardır. Özellikle reel sektörün almış olduğu kredileri üretime dayalı kullanıp kullanmadığı problemidir. Diğer taraftan yüksek reel faiz ortamında firmalar yatırım yerine yüksek reel faizli bonolar alacak ve sağladığı

kaynakları üretime dayalı kullanmayacaktır. Özellikle bu durum, az gelişmiş ülkelerdeki reel sektöre yönelik etkinlik analizleriyle ayrıca incelenmesi gereken bir konudur. Aynı şekilde banka kredilerinin aktif toplamı içindeki payı 1989-2001 yılları arasında ortalama %23.2 seviyelerinde kalmıştır. özellikle banka kredilerinin toplam aktifler içindeki payı 1994 yılında %20.2, 1998 yılında %25.2, 2000 yılında %24,6 ve 2001 yılında %28.5 olarak gerçekleşmiştir (İşcan,2003: 107).

Ağustos 1999 da talep ve üretim potansiyelinin en yoğun olduğu Marmara Bölgesinde yaşanan doğal afet nedeniyle kredi hacminde bir durağanlık söz konusu olmuştur (İşcan, 2003: 79). 1999 yılında yürürlüğe giren 4389 sayılı Bankalar Kanunu ile uluslar arası uygulamalara paralel olarak bankacılık sektörünün düzenleme, gözetim ve denetimi Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumuna devredilmiştir. Bankacılık sektöründeki bu olumlu gelişmelerin yanı sıra 1990'lı yıllarda bankacılık sektörünün üretim faaliyetlerini destekleme ve kaynakları uzun vadeli yatırımlara yönlendirme fonksiyonu zayıflamıştır. Kredilerin bankacılık sektörünün toplam aktifleri içindeki payı %47 iken 2000 yılında %32,8'e düşmüştür (BDDK, 2001: 4).

Tablo 2.3 1990-2005 Döneminde Farklı Banka Gruplarının Toplam Varlıklar, Mevduatlar ve Krediler İçerisindeki (%)

Toplam Varlıklar	1990	1995	2000	2005
Kamu Bankaları	45	37	34	31
Özel Bankalar	44	52	47	60
Yabancı Bankalar	3	3	5	5
Toplam Mevduatlar				
Kamu Bankaları	49	43	40	38
Özel Bankalar	49	54	44	57
Yabancı Bankalar	2	3	3	5
Toplam Krediler				
Kamu Bankaları	45	39	27	21

Özel Bankalar	40	48	54	67
Yabancı bankalar	3	2	3	7

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği (1990, 1995, 2000, 2005), Bankalarımız Verilerinden
(www.tbb.org. tr) Hareketle Yazarlar Tarafından Hazırlanmıştır.

Kamu bankalarının toplam varlıklar içerisindeki payı 1990 yılındaki %45'lik düzeyinden 2005 yılındaki % 31'lik düzeye gerilemiştir. Diğer yandan, özel bankalarının payı aynı dönemde %44'ten %60'a yükselmiştir. Kamu bankalarının toplam mevduatlar içerisindeki payı 1990 yılındaki %49'luk düzeyinde 2005 yılındaki %38'lik düzeye gerilerken, özel bankaların payı %40'tan % 67'ye yükselmiştir. Bu gelişmeler 1990-2005 döneminde özel bankaların Türk bankacılık sistemi içerisindeki ağırlığının önemli ölçüde arttığını göstermektedir. Yine de 1990-2005 dönemi bankacılık sistemi kamu bankalarının ağır bir paya sahip olması ile karakterize edilebilir. İncelediğimiz dönemde kamu bankalarının Türk bankacılık sistemi içerisindeki payını belirleyen iki temel faktör vardır. Bunlardan ilki, Ağustos 1989'da uluslararası sermaye hareketlerinin serbestleştirilmesi ve ikincisi, kamu açıklarının sektör üzerindeki baskısıdır. 1990 yılı ile başlayarak kamu sektörünün merkez bankası kaynaklarından borçlanması üzerine katı kısıtlamalar konmaya başlanmıştır. Bunun sonucu olarak, hükümetler borçlanmak amacıyla özel bankalara yöneldiler. Bu talebi karşılamak üzere bankalar yurtdışından borçlanmaya başladılar. Dolayısıyla, hükümetlerin ulusal finansal piyasalardan borçlanmalarına karşın, fonların gerçek kaynağını (kısa dönemli) yabancı sermaye oluşturmuştur. İncelenen dönemde ortaya çıkan diğer iki önemli gelişme 1990'lı yılların başlarındaki finansal serbestleştirme çabaları ve yeni bankaların Türkiye'de bankacılık piyasasına girişleri ile ilgili koşulların kolaylaştırılmasıdır (Öztürkler ve Çermikli, 2007:60).

1990-1999 döneminde büyüme oranlarındaki oynaklığın artması, banka kredisi kullananların borçlarını ödeyemez duruma olasığını arttıran bir faktör olmuş, bankacılık sektörünü muhtemelen borçluların kredibilitesini değerlendirmelerini zorlaştırmış, bu da bankaların şirketlere borç verme konusunda isteksiz davranmalarına neden olmuştur. Talep yönünden bakarsak 1990'larda özel şirketlerin finansmanın üçte birinin şirketler arası ticari kredilerden oluştuğu ve banka kredilerinin finansman

konusunda ikinci sırada kaldığı görülmektedir. Bununla birlikte sermaye hareketlerinin liberalleştirilmesiyle birlikte büyük ölçekli şirketler yurtdışından doğrudan borçlanma şansına sahip hale gelmiştir. Türkiye ekonomisinde kısa vadeye giderek daha fazla ağırlık verildiği gerçeği, ticari banka kredilerinin yapısına bakılarak anlaşılabilir. Son on yılda mevduat hesaplarının ortalama vadeleri 3-4 ayı nadiren geçerken özel sektöre verilen kredilerin dörtte üçü kısa vadeli olmuştur (TCMB, 2002: 38-39).

Bu dönemde bankacılık kesiminin kredi arzını etkileyen faktörlerden birisi de geri dönmeyen kredilerdeki artıştır. Kriz öncesi dönemde Ağustos 1999 depreminden dolayı geri dönmeyen kredilerde çok büyük artışlar olmuş ve banka bilançolarını olumsuz etkilemiştir. 2000 yılındaki olumlu gelişmelerle birlikte geri dönmeyen kredilerde azalma olmuş ancak Kasım ve Şubat krizlerinin ardından kredi faiz oranlarındaki ve döviz kurundaki artış, ve ekonomik durgunlukla birlikte yeniden artmıştır (Civcir, 2012: 9).

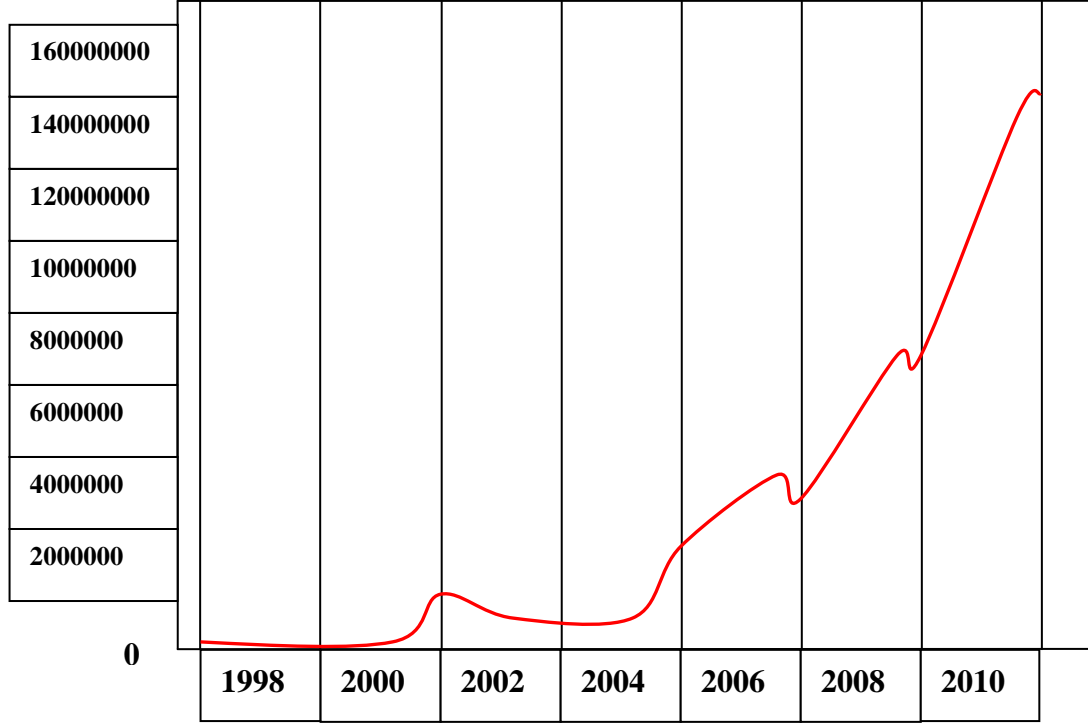
2.2.3. 2000 Yılından Günümüze Kadar Yaşanan Gelişmeler

2.2.3.1. Kasım 2000 ve Şubat 2001 Krizlerinin Banka Kredilerine Etkileri

2000 yılı başından itibaren faizlerde beklenilenden fazla bir düşüş gerçekleşmiştir. Fakat bu düşüş sonucu banka kredisi faizleri de düşmüş ve halk ertelediği tüketim isteğini devreye sokmuştur. Kredi talebindeki bu canlanma enflasyonu olumsuz etkilemiş, enflasyonun öngörülen biçimde aşağı çekilememesine neden olmuştur. Tüketim ve ithalatın artması sonucu %6,5-%7 oranında bir büyüme gerçekleşmiştir. Bunun yarattığı enflasyonist bir baskı da azalmıştır. Yapısal düzenlemeler gecikmeli olsa da yürütülmekteydi ve cari işlemler açığı dışında krize yol açabilecek hiçbir neden bulunmamaktaydı (Asomedy, 2001: 13).

2000’li yıllardaki bu iyimser dönem yaşanan krizler birlikte kötüye gitmiş, kredi hacminde görülen düşüş de bu kötü gidişi desteklemiştir. Kriz döneminde kredi hacminde keskin düşüşler yaşanmıştır. Kredi hacmi, kredi arz ve talebindeki daralmanın etkisiyle reel olarak %17.3 daralmıştır. Aktif kalitesi ciddi şekilde bozulan bankalar açısından kredi kullanılabilecek verimli firmaların azalmış ve ekonomideki daralma ile kredi maliyetlerindeki artışa bağlı olarak kredi talebinde gerilemeler olmuştur. Bu dönemde likit kalmayı tercih eden bankaların, kredilerin geri dönmesindeki karşılaştıkları güçlükler neticesinde kullanılabilir fonlarında görülen azalma risklerin

realize olması ile üstlendikleri zararda yükselmiştir. Bankaların yurtdışı ve yurtiçinde kaynak yaratma imkanlarının daralması da kaynak bulma maliyetlerinin arttırmıştır. Kredi arzındaki daralma, kredi talep cephesini olumsuz etkileyerek kredi geri dönüşlerinde güçlükler yaşanmasına neden olmuştur (İşcan, 2003: 80).

Şekil 2.3 Tüketici Kredileri (Bin TL)

Kaynak; www.tcmb.gov.tr

2000 yılında bankacılık sektörünün aktif yapısında da belirgin bir değişim gözlenmiş ve kredilerin payında önemli bir artış olurken, likiditesi yüksek olan menkul kıymet portföyünün toplam aktifler içindeki payı azalmıştır. Krediler içinde özellikle tüketici kredilerinde çok hızlı bir artış gözlenmiş ve tüketici kredileri bir önceki yıl sonuna göre yaklaşık 4 kat artış göstermiştir. Kredilerde dikkat çeken bir diğer gelişme, mevduattaki yapını tersine, yabancı para cinsinden kredilerdeki artışın sınırlı kalması, TL cinsinden kredilerinse önemli oranda artış göstermesidir. Aktif ve pasif yapısındaki bu gelişmeler sonucunda 2000 yılında bankacılık kesiminin likidite, faiz ve kur risklerine karşı duyarlılığı daha da artmıştır (BDDK, 2002: 5).

2000'nin yarısına varıldığında bankacılık sistemi dış borçlanmayı hala sürdürüyordu. Krediler, özellikle tüketici kredileri hızla artıyordu. TCMB verilerine göre 1999 Aralık ayı sonunda 1004.3 Trilyon TL olan tüketici kredileri, 2000 ekim ayı sonunda 4504.5 Trilyon TL ye ulaşmış ve reel olarak ile %300'ün üzerinde artmıştır (Uygur, 2001: 13).

Eylül 2000'de sermaye çıkışı başlamış, bununla birlikte, Merkez Bankasının yarı-para kurulu gibi işlemesi sermaye çıkışıyla birlikte faiz oranlarının yükselmesine neden olmuş ve kamu kağıtlarının değerinin düşmesiyle birlikte piyasa riski artmıştır. Bazı yabancı bankalar yerli bankalara verdikleri kredileri daha fazla risk almamak için durdurdular. Kısa dönemde finansman ihtiyacı olan bankaların ellerindeki kamu kağıtlarını satmaya başlamaları faiz oranlarının daha fazla artmasına neden olmuştur. Kamu kağıtlarının değerinin düşmesi bunların teminat değerlerini de düşürmüştü, yerli ve yabancı bankaların zor durumda olduğunu düşündükleri bankalara açtıkları kredileri durdurmalarına neden olmuştur (Civcir, 2012: 2).

Tablo 2.4 Türkiye Büyüme Oranları ve Yurtiçi Şubelerde Kullandırılan Kredi Miktarı(%)

	2000	2001	2002	2003
Büyüme(%)	6,3	-9,4	3,0	5,0
Kredi Hacmi(%)	27,5	23,9	36,0	54,0

Kaynak; TÜİK, TEK

2000 ve 2001 yıllarında arka arkaya yaşanan iki finansal kriz Türk bankacılığına tarihinin en zor dönemini yaşatmıştır. BDDK 19 bankanın yönetimine el koymuş ve bu bankaları TMSF kapsamına almıştır. Bu süreçte; bir takım birleşmeler, yetki iptalleri, kapanmalar gerçekleşmiştir. Bu bankaların, basta yapısal olmak üzere çeşitli problemleri mevcuttur. Devredilen bankalar ve bunların dışında kalan diğer yerli bankalar, mali yapılarını alt üst eden faiz, kur ve likidite riskleri ile karşı karşıya kalmışlardır. Döviz borçları olan bankalar, sabit kurdan dalgalı kura geçilmesi nedeniyle, bir gün farkıyla döviz borçları için %40 oranında daha fazla ödeme yapma

zorunluluğuyla karşılaşmıştır. Bunun sonucunda karlılık gerilemiş veya negatif olmuş, bazı bankaların sermayeleri büyük ölçüde erimiş ve de bankalar kredi verme fonksiyonlarını yerine getiremez olmuşlardır (elik ve Ekinici, 2002 :23).

şubat 2001 krizinde büyük miktarda yabancı sermaye yurtdışına ıkmiş, bankaların açık pozisyonlarını kapama isteğiyle döviz talebi artmış, Merkez Bankası yüksek seviyedeki döviz talebine karşı likiditeyi kontrol etmeye çalışmış, likidite sıklışıklığı özellikle kamu bankalarının aşırı günlük likidite ihtiyacı nedeniyle demeler sisteminin kilitletmesine neden olmuş, bu nedenle sabit kur terk edilmiş, döviz kuru dalgalanmaya bırakılmıştır (Toprak, 2001; 197). Döviz kuru dalgalanmaya bırakılmakla fiyatı da spekulasyona terk edilmiş, bunun sonucunda sermaye reel kesimden spekulatif kazanç elde edenlere doğru akmış reel büyüme yerini rant ekonomisine ve spekulatif faaliyetlere bırakmıştır. şubat krizinde Kasım krizinden farklı olarak yerli yatırımcılarla kk tasarruf sahipleri de dövize hücum etmişlerdir (Alp, 2001, 680). TL'nin devalüe edilmesiyle bankalar açık pozisyonlarını yükseltmiş, bu da finans sektöründeki hassaslığın artmasına ve reel sektöre açılan kredilerin kısıtlanmasına sebep olmuş, yani hem finansal hem de reel sektör krizden büyük ölçüde etkilenmiştir (Gloğlu, 2001: 527-528).

Rusya krizinin ve Ağustos depreminin etkisiyle 1998 yılı ortalarından itibaren kredi rasyosu büyüme oranının azalmaktadır. Kredi rasyosu büyüme oranı 2000 yılı ortalarından itibaren artmaya başlamış ancak 2001 yılının ilk 3 aylık döneminden sonra yeniden negatif büyüme oranına dönüşmüştür. 2001 yılının ikinci 3 aylık döneminden 2002 yılının 2. Üç aylık dönemine kadar kredi oranındaki düşüş artarak devam etmektedir. Bu kritere göre 2001 yılının 2. Üç aylık dönemi ile 2002 yılının 1. Üç aylık dönemi arasında Türkiye'de kredi çöküşü olduğunu söyleyebiliriz. Ancak sadece kredi rasyosundaki gelişmelere bakarak kredi çöküşü olduğunu söylemek yeterli olmayacaktır. Bunun başka kriterlerle desteklenmesi gerekir. Kredi kş döneminde, kredi talebi aynı kalırken kredi arzı daralıyorsa, reel kredi faiz oranlarının artması gerekir. Ayrıca kredi çöküş döneminde kredi faiz oranı ile risksiz finansal varlıkların getirileri arasındaki farkın artması gerekir. Kredi kş olduğu zaman dış finansman primi arttığı için borçlanma maliyeti de artmaktadır. Risk primindeki artıştan dolayı faiz oranlarının artması firmaların karlılığını ve teminat olarak gösterdikleri varlıkların

değerini düşüreceği için firma riskini artırmaktadır. Bankaların algılamış oldukları riskler arttığı için bankaların özel sektöre verdikleri krediler azalacaktır. Bu ise firmaların borçlanabilecekleri faiz oranları ile risksiz varlıkların faiz oranı arasındaki farkı artıracak ve daha sonra yatırımları ve reel üretimi olumsuz etkileyecektir. Kredi çöküş dönemlerinde kredi tayinlaması artmaktadır. Bu dönemlerde asimetrik bilgi probleminden dolayı bankalar fiyat mekanizması dışındaki kriterlere göre kredi vereceklerdir. Ekonomik kriz ve belirsizlik dönemlerinde bilgi asimetrisi arttığı için bankalar daha az miktarda kredi vermek istemektedir. (Civcir, 2012:6).

Tablo 2.5 Türkiye’de Özel Kesime Verilen Banka Kredileri (GSYİH’nın yüzdesi)

1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
0.18	0.21	0.25	0.22	0.21	0.22	0.22	0.14	0.16

Kaynak; IMF, (ESİAD, Esen, 2005; 16) *Mevduat Bankaları, Özel Sektör Kredileri

Tablodan açıkça görüldüğü gibi Türkiye’de özel kesime verilen banka kredisi oranı düşüktür. Kriz öncesi dönemde, bu oran en yüksek düzeyine 1998 yılında ulaşmış, kriz döneminde %14’e kadar düşmüştür (Esen, 2005:15).

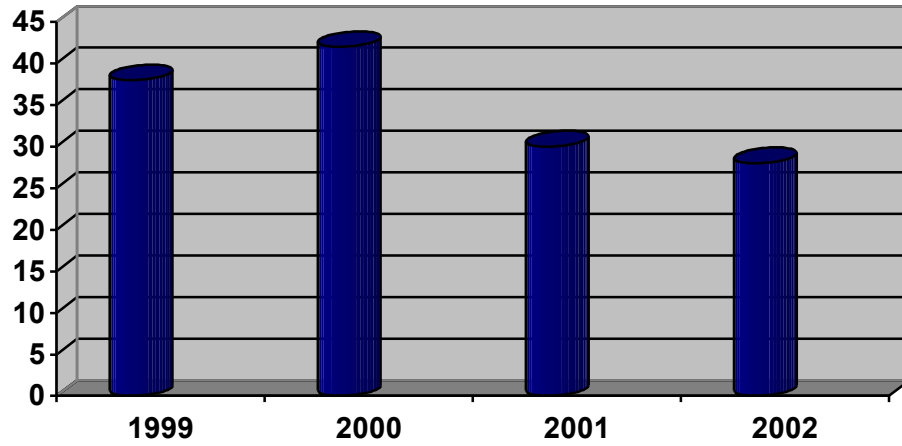
Türkiye’de 2001 dönemine genel olarak bakıldığında banka portföyündeki riskli müşterilerin büyük ölçüde bankanın bağlı bulunduğu grup şirketlerinden kaynaklandığını göstermektedir. Bu tür şirketlere açılan krediler nedeniyle bankanın kendisi riski yaratmış olmaktadır. Bankalar için bir diğer riskli kesim, kredi kartları, tüketici kredileri gibi bireysel bankacılık hizmetlerinden yararlanan ücretli kesimlerdir. Bankacılık sektörü, kamu sektörünün fonlaması faaliyetlerinin dışında bireysel bankacılığa da yoğun biçimde yönelmiş, sabit ücretli küçük bir memura, farklı bankalar kredi kartları vermekten çekinmemiştir. Enflasyonist süreç bir yandan bankacılık ürünlerinin maliyetlerini arttırıcı bir etki yaparken, diğer taraftan belirsizlikleri ve riskleri artırmaktadır. Türkiye’de bu duruma politik faktörlerle iç içe

geçen ve enflasyonla beslenen karmaşık ortamda denetim ve gözetim faaliyetlerinin yeterince yapılamaması da eklenmektedir (Altay, 2010:9).

2001 yılı sonrasında diğer gelişmekte olan ülkelerdeki kadar olmamakla beraber Türkiye’de kredi hacmi büyümesi de son yıllarda yüksek gerçekleşmiştir. Ancak Türkiye’deki krediler büyümesi, sağlıklı ve yaygın mevduat fonlaması ile paralel biçimde gerçekleşmiş, bu durum yurtdışı fonlara olan bağımlılığı azaltarak finansal kırılganlığı asgariye indirmiştir. Kredi/Mevduat oranı birçok ülkede %100’ler seviyesini aşmış ve Ukrayna, Estonya gibi ülkelerde %200’lere erişmişken, Türkiye’de bu oran %70’ler seviyesinde kalmıştır. Ayrıca Türkiye’deki kredi büyümesini etkin risk yönetimi uygulamaları ve sağlıklı kredi politikaları desteklemiş, takipteki krediler oranı sınırlı seviyelerde kalmıştır. Birçok gelişmekte olan ülkedeki döviz cinsinden borçlanma, önemli boyutta kur riski yaratmışken Türkiye’de döviz cinsinden borçlanma sınırlı düzeyde tutulmuştur. Örneğin toplam krediler içinde döviz cinsi borçların payı Macaristan’da %65, Estonya’da %85 seviyelerinde iken Türkiye’de bu oran %30’lar düzeyinde seyretmiştir. Bugün gelinen noktada, krize karşı rakiplerinden daha iyi bir performans göstermiş olan Türk Bankacılık Sektörü hâlâ yüksek bir büyüme potansiyeli taşımaktadır. Bankacılık ürünlerinin penetrasyonunun bir göstergesi olan Krediler/GSYİH, Mevduat/GSYİH gibi göstergeler Türkiye’de hâlâ gelişmiş ülkelerin çok gerisindedir. Gelişmiş ekonomilerde ön plana çıkan ve bankacılık sektörü için önemli komisyon kazanımı potansiyeli teşkil eden bazı temel finansal ürünler henüz Türkiye’de gelişme evresindedir (Yüce, 2009: 34).

Kasım 2000 ve Şubat 2001 krizleri firmalar ve finansal sektör açısından beklenmeyen şok olarak ortaya çıkmış, özellikle faiz ve kur riskine karşı önceden önlem almayan firmalar ve finansal sektörü olumsuz etkilemiştir. Faiz oranlarındaki artış ve devalüasyon sonrası dönemde firmaların borç servis yükü önemli ölçüde artırmıştır. Firmaların ciddi olarak sıkıntıya girmeleri, geri dönmeyen kredilerin önemli ölçüde artmasına neden olmuştur. Faiz oranlarının yüksek olması ve kredi alanların bilançolarının bozulması kredi talebini azaltmıştır. Yüksek borçlanma oranına sahip firmalar faiz oranlarındaki artış karşısında daha kırılgan hale gelmiştir. Bu firmaların yatırım talepleri büyük ölçüde düşmektedir (Civcir, 2012: 3). Ayrıca Kasım 2000 ve Şubat 2001 krizleriyle birlikte büyük miktarlara varan açık pozisyon ve vade tutarsızlığı yüzünden bankacılık sistemi ve firmalar ciddi sermaye kaybına uğramış, çok sayıda

firma iflas etmiş ve geri dönmeyen kredilerde çok büyük artışlar olmuştur. Bu koşullar altında, bankalar bir taraftan sermaye yeterlilik rasyosunu tutturmaya çalışmışlar, diğer taraftan kredi verdikleri firmaların geleceği ile ilgili belirsizliklerin artması yüzünden daha önceden normal olarak verdikleri kredileri hızla azaltmışlardır. Bunun sonucunda ekonomik daralma ciddi boyutlara varmış ve geri dönmeyen kredi sorunu ağırlaşmıştır (Civcir, 2012: 9).

Grafik 2.1. Türk Bankacılık Sektöründe Kredi/Mevduat Yapısı (%)

Kaynak; (Eğilmez, 2002:5).

Türkiye’de kriz sonrası dönemde de kredi daralması yaşanmış ve bu kredi daralmasının nedenlerinden birisi de bankacılık sistemindeki mevduatların kısa vadeli olması ve döviz tevdiat hesaplarının toplam mevduatlar içindeki payının yüksek olmasıdır. Şubat 2001 krizinden sonra Türk Lirası cinsinden mevduatlar önemli ölçüde azalmıştır. 2001-2002 döneminde kur riski kredi arz ve talebini belirleyen en önemli faktör haline gelmiştir. Bu koşullar altında bankalar döviz cinsinden kredi kullanırmayı isteyecek ancak döviz kurundaki dalgalanmaların öngörülememesinden dolayı kullanılan kredilerin geri dönmeme riski artacaktır. Kredi talebinde bulununlar açısından bakıldığında yine aynı nedenle kredileri geri ödeyememe riski arttığı için yabancı para cinsinden kredi talebi azalacaktır. Doğal olarak, ihracata dayalı sektörler açısından yabancı para cinsinden kullanılacak krediler sorun yaratmayacaktır (Civcir, 2012; 9).

Tablo 2.6 Banka Kredilerinin Dağılımı

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Reel Kesim Kredi/ Toplam Kredi	83,3	77,5	70,0	67,0	68	67	63
Konut Kredi/ Toplam Kredi	-	1	1,8	8	11	11	10
Bireysel Kredi/ Toplam Kredi	-	17,5	22,8	21	21,1	22,1	21,5

Kaynak; (TBB, 2012;65).

Mevduat ve öz kaynak toplamının kullanılma biçimlerinden biri olan ekonomiye açılan kredi büyüklüğünün nasıl değiştiği, aktifler içindeki payı takip edilerek gösterilebilir. Bankacılık sektörünün aracılık fonksiyonunun bir açıdan etkinliğini gösteren toplam krediler/toplam aktifler oranı, dönem itibariyle sürekli olarak artmıştır. 2002 yılında toplam aktiflerin %26 sı kredi olarak kullanılırken 2008 yılında bu rakam tam iki katına ulaşmış ve %56 yi geçmiştir. Yukarıda da ifade edildiği gibi konut ve bireysel kredi kullanımındaki artışla beraber banka kaynaklarının diğer kullanım alanlarındaki gelişmeler, kredi stoğunun artışında rol oynamıştır (TBB, 2012:65).

Bankacılık sisteminin performansı 2004 yılında iyileşerek sürmüştür. Finansal sektöre ve bankalara duyulan güven artmıştır. Bankaların uluslararası kredi değerliliği yükselmiştir. Kamunun finansal piyasalar üzerindeki baskısının görece azalmasına bağlı olarak hem kurumsal hem de bireysel kredi talebi artmaya devam etmiştir. Beklentilerin iyileşmesinin bir sonucu olarak kurumsal müşteriler üretim ve yatırım amaçlı, bireysel

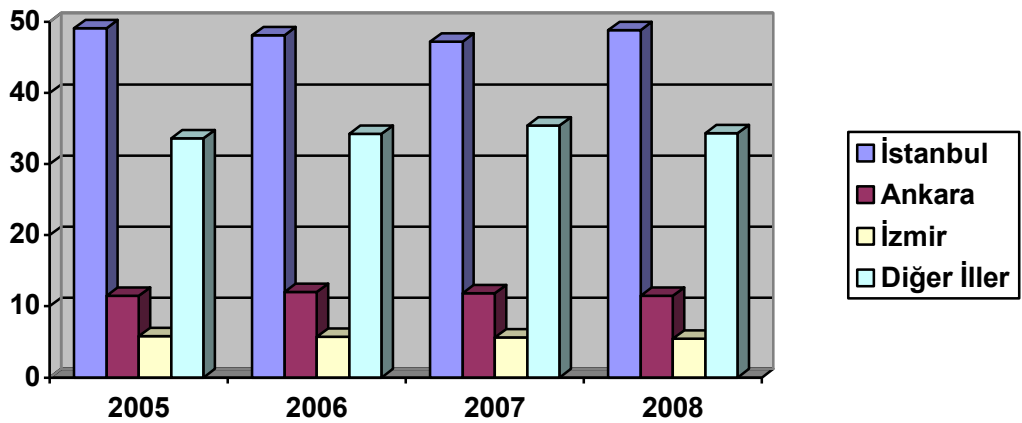
müşteriler ise tüketim amaçlı kredi taleplerini artırmışlardır. Banka sisteminde süregelen yoğun rekabetin de etkisiyle mevduat ve kredi faiz oranları düşmüştür (TBB, 2004: 14).

Tablo 2.7 Kredilerin Vade Dağılımı (%)

	2005	2006	2007	2008
0-12 Ay Vadeli Krediler	45,3	41,3	39,9	39,5
12-24 Ay Vadeli Krediler	23,3	17,8	16,4	16,0
24 Aydan Uzun Vadeli Krediler	31,4	40,9	43,7	44,5

Kaynak; (TBMM, 2008; 48)

2007 yılı içinde kredilerin vadesinin uzadığı ve bu durumun 2008 yılı ilk çeyreğinde de devam ettiği görülmektedir. Konut kredilerinin ve ihtiyaç kredilerinin büyük bölümünün uzun vadeli olması nedeniyle 24 aydan uzun vadeli kredilerin payı artmıştır. Kredilerin vadesinin uzaması, hane halkının borç yükünün yönetimini kolaylaştırması ve ödeme imkanlarını artırması açısından olumlu değerlendirilmekteyse de bankacılık kesiminin vade uyumsuzluğu riskini artırmaktadır.

Grafik 2.2 Kredilerin İllere Göre Dağılımı (%)

Kaynak; (TCMB,2008; 48)

Kredilerin illere göre dağılımında, 2008 yılı Mart ayı itibariyle Ankara ve İzmir illerinin toplam krediler içerisindeki payının azalma eğiliminin devam ettiği ancak İstanbul ilinde 2007 yılı Aralık ayına göre artış yaşandığı görülmektedir (TCMB,2008: 48).

Bankacılık sisteminin gündeminde önemli bir yer tutan aracılık maliyetini artıran yüklerin düşürülmesi konusunda somut bazı adımlar atılmıştır. Aracılık maliyetinin azaltılmasına yönelik olarak, yurtiçi ve yurtdışı kredi kullanımları ve döviz kazandırıcı işlemlerden damga vergisi ve harçlar kaldırılmıştır. Ağustos ayından itibaren ticari ve kurumsal kredilerden alınan kaynak kullanımı destekleme fonu kesintisi oranı %3'ten sıfıra indirilmiştir. Aralık ayında yapılan bir değişiklikle tüketici kredileri üzerindeki stopaj %10'dan %15'e çıkarılmıştır (TBB, 2004: 15). Toplam aktifler içinde kredilerin payındaki artış eğilimi sürmüştür. Kredilerin payı 6 puan artarak %34'e yükselmiştir. Toplam aktifler içinde kredilerin payı kamu sermayeli bankalarda %21, özel sermayeli bankalarda %40 yabancı sermayeli bankalarda ise yüzde 46 düzeyindedir. Sorunlu kredilerin %89'u için karşılık ayrılmıştır. Karşılık öncesi takipteki kredilerin toplam kredilere oranı %6,2, karşılık sonrası takipteki kredilerin oranı ise %0,7'dir. Toplam aktifler içinde menkul kıymetlerin payı ise 40'tır. Menkul kıymetler kamu sermayeli bankaların toplam aktiflerinin %58'ini, özel sermayeli bankaların ise %32'sini oluşturmuştur (TBB, 2004:18).

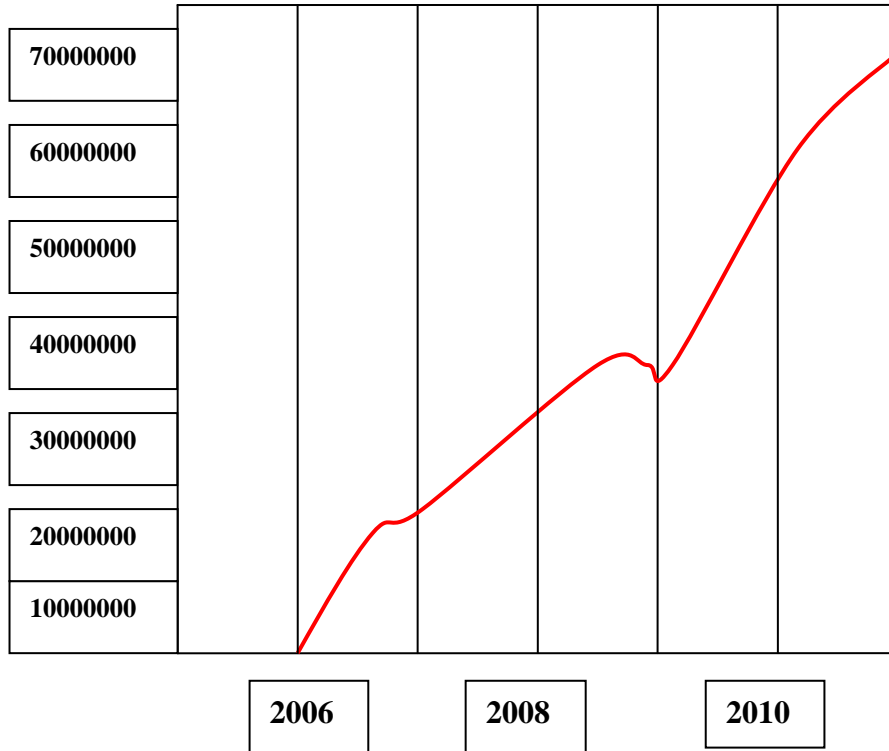
2.2.3.2 2008 Küresel Krizi ve Banka Kredileri Üzerindeki Etkileri

ABD'de 2007 yılında yaşanan finansal dalgalanma, büyük ve gelişmiş bir ekonominin bankacılık sistemini benzeri, görülmemiş sıkıntıya sürüklemiştir. Bankacılık kesimi, kredi alanın mali analizini yeterince yapmadan yalnızca teminat karşılığı büyük oranda ipotekli konut kredileri kullandırmıştır. Bu kredilerin geri ödemelerinde yaşanan sorunlara bağlı olarak ortaya çıkan finansal dalgalanma, ABD'de kredi veren ve menkul değer ihraç eden kuruluşlara, hatta tüm finansal sisteme duyulan güveni tamamen sarsmıştır. ABD gayrimenkul piyasaları kaynaklı bu kriz, küresel bir finansal krize dönüşmüştür. 2007 yılı ortalarında finansal piyasalarda bağlayan kriz, 2008 yılının ikinci yarısından itibaren reel sektörü de etkisi altına alarak gelişmiş ve gelişmekte olan tüm ülkelere yayılmıştır. Yaşanan 2008 krizi, küreselleşmenin sonucu

olarak gelişmiş. Yaşanan 2008 krizi, küreselleşmenin sonucu olarak gelişmiş ekonomileri etkilediği kadar Türkiye'yi de etkilemiştir. Türkiye'de büyüme oranı, krizin etkisiyle büyük ölçüde düşmüş, işsizlik oranı ise artmıştır (Narin ve Özer:1090).

2007 Mortgage krizinin başlıca nedenleri arasında mortgage kredilerinin yapısının bozulması, faiz yapısının uyumsuzlaşması, konut fiyatlarındaki şişmeler, menkul kıymetlerin fonlanmasında yaşanan sıkışıklık, kredi türev piyasaları alanının büyümesi ve kredi derecelendirme sürecindeki sorunlar yer almaktadır (Coşkun ve Balatan, 2009:16).

2007 yılında ABD mortgage piyasasında ortaya çıkan kredi krizi, önce finans piyasalarını sonra da mali piyasaları etkisi altına alarak, küresel ekonominin tamamına yayılmıştır. Kriz her başlangıçta bir mortgage krizi olarak ortaya çıksa da, takip eden süreçte bir likidite krizine dönüşerek; başta ABD'de olmak üzere dünyanın birçok gelişmiş ekonomisinde bankaların batmasına, bazı bankacılık modellerinin yok olmasına, hatta bazı ülkelerin (İzlanda) iflas kararları açıklamasına sebep olmuştur. İçinde bulunduğumuz dönemde, uluslar arası piyasalarda görülen ve geçtiğimiz yıllarda Türkiye'yi de olumlu etkilemiş olan likidite bolluğu sona ermiştir (Ercan, 2009: 139).

Şekil 2.4 Konut Kredileri (Bin TL)

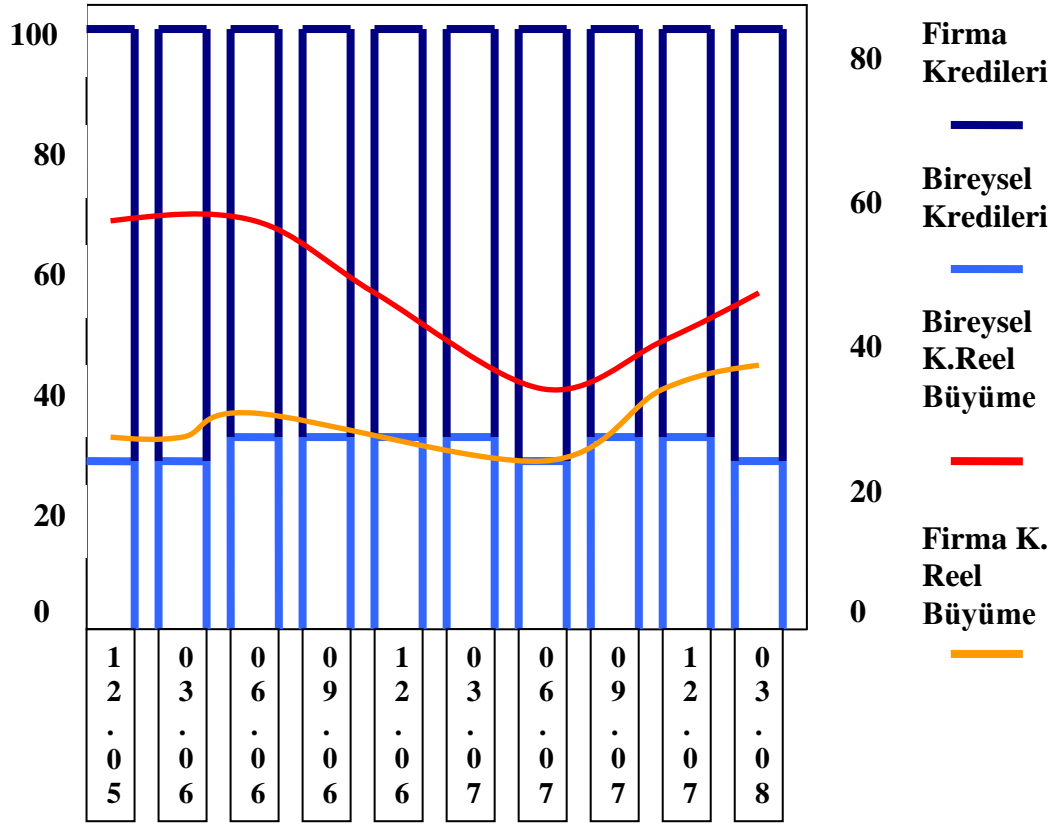
Kaynak; www.tcmb.gov.tr

Tablo 2.8 Konut Kredileri Yoğunlaşma Göstergeleri

Konut Kredileri(%)	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Mevduat Bankaları	100,0	100,0	100,0	95,2	94,4	95,0	95,5	94,8	94,5
Kalkınma ve Yatırım	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	0,3	0,2	0,1
Katılım Bankaları	0,0	0,0	0,0	4,8	5,6	4,8	4,2	5,0	5,5

Kaynak; (BDDK, 2010: 31).

Ekonomik büyüme performansı, kişi başına gelirin artması, nitelikli konut ihtiyacının yüksek olması, toplu konut projeleri ile oluşan konut arzı, ilgili düzenlemeler ve iniş eğiliminde olan reel faizler, konut kredisi pazarının son yıllarda en hızlı büyüyen bankacılık faaliyetlerinden biri olmasını sağlamıştır. 2009 yılında %15,4 büyüyen konut kredileri 2010 yılında %35,4 artmıştır. Nitelikli konut açığının yüksek olması nedeniyle söz konusu piyasanın olumlu ekonomik iklim devam ettiği sürece büyümeye devam etmesi beklenmektedir. Fonksiyonel açıdan bakıldığında mevduat bankalarının %94,5 ile öncü olduğu bu piyasada katılım bankaları büyüme eğilimindedir. Küresel krizin olumsuz etkileri dünya genelinde konut kredilerinde büyümenin gevşemesine neden olmuştur (BDDK, 2010:31).

Grafik 2.3 Kullanıcılarına Göre Kredi Dağılımı (Milyar TL,%).

Kaynak; (TCMB ,2008 :38;)

2007 yılı sonu itibariyle bankacılık sektörü brüt kredi hacmi 6 bir önceki yıl sonuna göre yüzde 19,2 oranında reel artış göstererek, 281,4 milyar TL'ye ulaşmıştır. 2006 yılının ikinci çeyreğinden itibaren uygulanan sıkı para politikasının etkisiyle yavaşlayan kredi hacmi artış hızı, 2007 yılının ikinci yarısından itibaren yeniden yükselme eğilimine girmiştir. 2008 yılının Mart ayında ise krediler yıllık yüzde 25,6 reel artışla 313,3 milyar TL olmuştur. Son yıllarda brüt kredi hacmindeki artışta belirleyici olan ancak, tamamına yakınının Türk parası cinsinden kullanılması nedeniyle, para politikasının sıkılaştırılmasından firma kredilerine kıyasla daha fazla etkilenen bireysel kredilerin artış hızı, 2007 yılının Haziran ayından itibaren tekrar yükselme eğilimine girmiştir. Bireysel kredilerin 2006 yılı sonunda yüzde 31,8 olan toplam krediler içindeki payı, 2007 yılı sonu itibariyle yüzde 34'e yükselmişse de Mart 2008 döneminde tekrar azalarak yüzde 32,7 olmuştur (TCMB,2008:45).

2008 yılının ilk altı ayında sektörün kredilerinde 52 milyar TL (%18,2) artış görülürken, 2009 yılının ilk altı ayında TP krediler 6.838 milyon TL artmış, YP kredilerde ise (parite etkisinden arındırılmış) 4.517 milyon USD tutarında azalma gerçekleşmiştir. Söz konusu dönemde kredilerin gelişimi banka grupları itibarıyla incelendiğinde, özel bankalar (%4,1) ile yabancı bankalar (%3,1) gruplarının kredilerinin azaldığı; kamu bankaları (%7,6), katılım bankaları (%11,2) ile kalkınma ve yatırım bankaları (%10,9) gruplarının ise kredilerinin arttığı görülmektedir (BDDK, 2009: 5).

Tablo 2.9 Konut Kredilerinin Küresel Görünümü

ÜLKELER	2006	2007	2008	2009
ABD	3,118	2,997	3,127	3,007
İNGİLTERE	1.153	1.100	787	992
ALMANYA	976	968	960	962
TÜRKİYE	13	19	18	21
AB-27	4,774	5,006	4,781	5,084

Kaynak; (BDDK, 2010: 32).

Konut kredilerinde ABD ilk sırada yer alırken, bu ülkeyi İngiltere ve Almanya takip etmiştir. AB-27’de ortalama konut kredileri hacmi 2009 yılında 188 milyar Euro civarındadır. Türkiye’nin 2009 yılı itibarıyla konut kredileri son yıllardaki güçlü büyümesine rağmen 28 milyar Euro civarındadır. Türk bankacılık sektöründe konut kredileri geçmiş yıllarda çok düşük bir paya sahipken güçlü büyümeyle birlikte 2009 yılı itibarıyla toplam kredilerin %11’ine ulaşmıştır. Söz konusu oran AB-27 ortalaması olan %27’nin altındadır.

Krizin 2008 yılının Eylül ayında derinleşmesinden itibaren, ilk etapta geleneksel enstrümanlar kullanılarak açık piyasa işlemleri kanalıyla piyasalara likidite verilmeye başlanmıştır. Bunun bir yansıması, para tabanlarının hızla artması ve kısa vadeli faiz oranlarının hızla düşmesi olmuştur. Ancak ABD bir adım daha ileri giderek hızlı bir şekilde kredi genişletmesine başlamıştır. Bu kapsamda para tabanını artışı

desteklemek için, geleneksel enstrümanlar dışında enstrümanlar kullanılarak kısa vadeli piyasalardan, diğer uzun vadeli piyasalara ve kredi piyasalarına doğru varlık alım işlemi genişletilmiştir. Bu işlemler sonucu ABD’de para tabanının kısa bir süre içinde iki katına çıktığı görülmektedir. Diğer gelişmiş ülkeler ise ilk aşamada para tabanı genişlemesini geleneksel enstrümanlar kullanarak gerçekleştirmişlerdir. Ancak İngiltere 2009 yılının Mart ayında varlık alımı yapacağı sinyali vererek, bir program dahilinde 75 milyar sterlin tutarında uzun vadeli hazine bonosu ve ticari bonolar alacağını açıklamıştır. Bu miktar daha sonra yapılan açıklamalarla 125 milyar sterline çıkarılmıştır. İngiltere’de açıklanan varlık alım programının para tabanı üzerindeki sert etkisi grafikte çok açık bir şekilde görülmektedir. Euro Bölgesi 10 Merkez Bankası ise 2009 yılının Haziran ayında 60 milyar Euro’luk “Teminatlı Bono” (Covered Bonds) alacağını açıklayarak “genişletilmiş kredi yardım programı” olarak adlandırılan yöntemle geleneksel olmayan para politikası yöntemlerini kullanarak tepki verebileceğinin ilk adımları atmaya başlamıştır. Son olarak Japonya Merkez Bankası alımı yapılacak kağıtlar listesini genişlettiğini duyurmuştur (Özdemir, 2009:11).

2008 yılının son çeyreğinde küresel krizin tüm dünyayı kapsayacak şekilde derinleşmesini takiben bütün ülkelerde ekonomi politikaları krizin tahribatını azaltmaya odaklanmıştır. Türkiye de bu doğrultuda hareket ederek para ve maliye politikalarını krizin olumsuz etkilerini sınırlayacak şekilde yönlendirmiştir. Bu çerçevede TCMB, likidite desteğini artırırken aynı zamanda hızlı ve önden yüklemeli faiz indirimleriyle finansal sistemin ve kredi piyasalarının işlerliğini korumayı amaçlamıştır. TCMB, 2008 yılının Kasım ayından itibaren yaklaşık bir yıllık süreçte politika faizlerini 1025 baz puan indirerek gelişmekte olan ülkeler arasında en erken faiz indirmeye başlayan ve toplamda en fazla faiz indiren merkez bankası olmuştur. Alınan bu tedbirler, krizin en derin dönemlerinin atlatılmasının ardından Türkiye ekonomisinin güçlü bir toparlanma eğilimine girmesine önemli katkıda bulunmuştur. Finansal sistemin sağlam yapısı ve hane halkı bilançosunun kriz döneminde zarar görmemiş olması toparlanma sürecini destekleyen temel unsurlar olmuş, Türkiye ekonomisi iç talep öncülüğünde bir canlanma sürecine girmiştir. İç talepteki hızlı büyüme ve Türk lirasının değerlendirilmesi ithalat artışını hızlandırmıştır. Öte yandan, kriz sonrası dönemde dış talep görece olarak daha zayıf bir seyir izlemiştir. Türkiye’nin ihracatının ağırlıklı olarak gelişmiş ülkelere yönelik olması ihracattaki toparlanmayı sınırlayan ana unsur olmuştur. Kısa vadeli

sermaye girişleri bir yandan krediye erişimi kolaylaştırarak tüketime hızlandırırken diğer yandan Türk lirasının değerlenmesine yol açarak iç ve diş talep arasındaki ayrışmayı daha da belirginleştirmiştir. Cari dengenin hızla bozulması ve finansmanında kısa vadeli sermaye girişleri ile portföy yatırımlarının payının giderek artması, küresel risk iştahındaki ani değerişimlere karşı ekonominin kırılganlığını artırarak makroekonomik ve finansal istikrara dair kaygıları gündeme getirmiş ve alternatif bir politika yaklaşımını gerekli kılmıştır. (Başçı ve Kaya, 2011:2).

Tablo 2.10. Enflasyon – Kredi Talebi İlişkisi

	2008	2009	2010	2011
Enflasyon,TÜFE(%)	10,1	6,5	6,4	6,4
Kullandırılan Kredi Miktarı (milyar TL,%)	297,9	335,2	477,7	485,9

Kaynak; TÜİK

Türkiye ekonomisi 1994-2008 yılları arasında yüksek ve kronik enflasyonun etkisinde kalmıştır. Bu yıllarda ekonomiyle ilgili istikrar ve dolayısıyla enflasyonla mücadele politikaları uygulanmıştır. Sık sık değerişen hükümetler ve uygulanan seçim propagandaları nedeniyle enflasyonla mücadelede gereken kararlılık ve özveri gösterilememiştir. Bu durum enflasyonun düşmesinden ziyade daha da artmasına neden olmuştur. Türkiye'deki bankalar yüksek enflasyon döneminde de enflasyonu kullanarak kar etmeyi bilmişlerdir. Bankacılık sektörü,yüksek enflasyon döneminde kamu iç borçlanma senetlerinin %80'den fazlasını satın almıştır. Yüksek faizli ve kısa vadeli bu kağıtlardan oldukça büyük karlar elde etmişlerdir. Ancak bu durum, bankaları gerçek bankacılık faaliyetlerini bırakarak devleti finanse etme işlevi görmeye başlamaları ve kaynakların kredi olarak reel sektöre değil de spekülatif amaçlı olarak devlete verilmesi olmuştur. Kriz ve enflasyonun hüküm sürdüğü dönemlerde bankaların kredi hacimleri değerlendirilmiş, Türkiye'de 1994-2008 yılları arasında bankaların kredi hacimlerinin bir önceki yıla göre arttığı görülmüştür. Ancak özellikle 2001 yılından sonra enflasyonu düşürme programında gösterilen kararlılık, politik istikrar nedeniyle banka kredileri geçmiş dönemlere göre daha da artmıştır. Merkez Bankası yeniden

yapılandırılmış, siyasi düşünceden arındırılarak bağımsız hale getirilmiştir. Bankanın amacı fiyat istikrarını koruma ile ilgili ekonomik yapıdaki parasal operasyonu düzenleme olmuştur. Bankaların bu dönemde verdiği krediler bakıldığında özellikle sabit yatırım kredilerinde düşüşler gözlemlenmiştir. Krizin şiddetlendiği dönemlerde kredi talebindeki artış stok artışı ve işletme sermayesi ihtiyacından kaynaklandığı sonucuna varılmıştır. Ayrıca firmaların borçlarını yeniden yapılandırmak istemesi de kredi talebini etkileyen bir diğer faktör olarak ortaya çıkmaktadır. Nakit akımları düşen firmalar kredilerini yeniden yapılandırılmasını istemektedir. Hane halkının tüketim amaçlı kredi talebi ile firmaların yatırım amaçlı kredi talebi kredi arzının koşullarından bağımsız olarak azalırken, firmaların gerileme sürecine geçiş dönemine bağlı olarak azalan nakit akımları ve mevcut borçlarını yeniden yapılandırma ihtiyaçları bu kesimin bankalardan fon talebini arttırmaktadır. Bu durumda banka kriz dönemlerinde bile kredi hacmini arttırdığı gerçeğini açıklamaktadır (TCMB, 2006: 16)

Bankalar 2009 yılının ilk çeyreğinde tüm bireysel kredi türlerinde ortalama krediler üzerindeki kar marjını azaltmaya başlamıştır. Temmuz-Eylül 2009 döneminde tüm bireysel kredi türlerinde talepteki artış eğiliminin hızlanarak sürdüğü ve gerçekleşen talebin beklentileri oldukça aştığı görülmektedir. Bankaların 2009 yılının son çeyreği için beklentileri talepteki artışın süreceği yönündedir. Geçtiğimiz dönemlerde konut kredileri talebini olumsuz yönde etkileyen konut piyasasına ilişkin beklentiler bu dönemde talebi en fazla artıran faktör olmuştur (TCMB, 2009: 2).

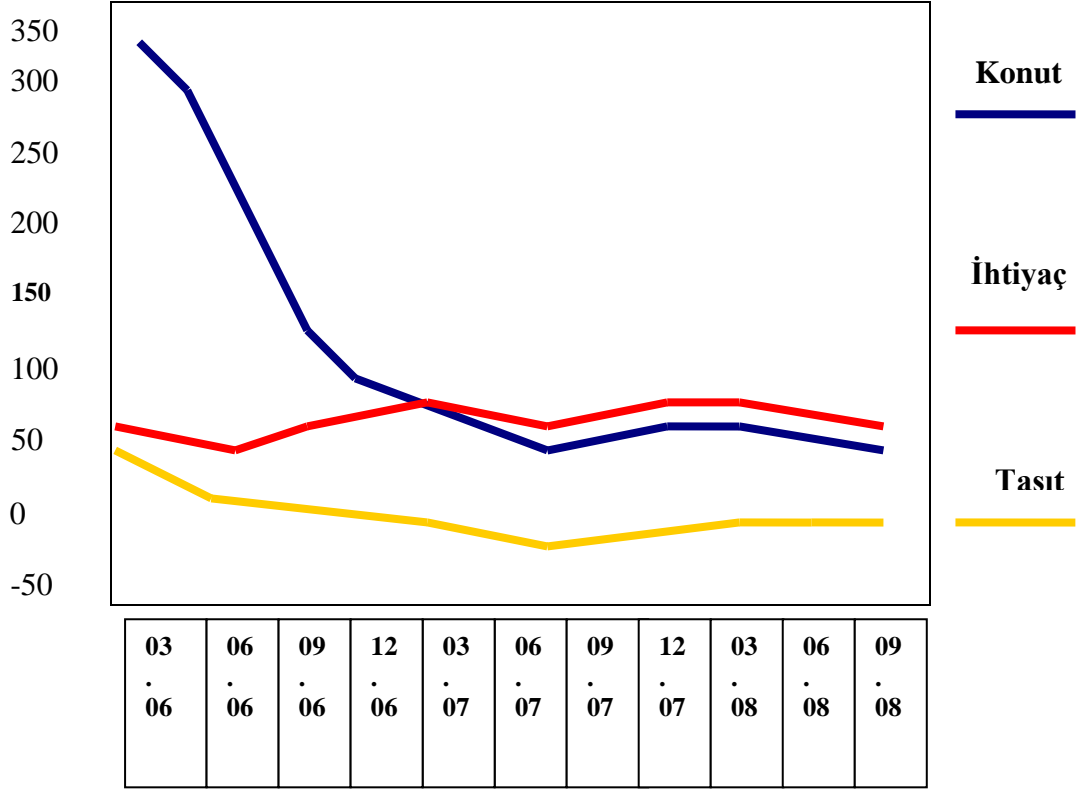
Haziran 2009 itibarıyla sektörün toplam kredileri 368,2 milyar TL'dir. Türk Parası (TP) cinsi kredilerde Eylül 2008'den itibaren başlayan azalma Mart 2009'dan itibaren sınırlı bir artışa dönmüş, yine Eylül 2008'den itibaren azalma trendinde olan yabancı para (YP) kredilerde ise dolar bazında Mayıs ve Haziran aylarında bir miktar artış gözlenmiştir. 2009 Haziran, Eylül 2008'den itibaren en yüksek kredi artışının gerçekleştiği ay olmuştur. Kredilerin aktif içerisindeki payı yılsonuna kıyasla bir miktar azalmakla birlikte Haziran 2009 itibarıyla krediler, %47,9 aktif payı ile bankacılık sektörünün bir numaralı plasman kalemi olmaya devam etmiştir (BDDK, 2009: 1).

Tablo 2.11. Bireysel Krediler - Mart 2009 - Aralık 2009 Üçer Aylık Yüzde Dağılımları

	Konut Alım Kredileri				Taşıt Alım Kredileri				Diğer Bireysel Krediler			
	Mar	Haz	Eyl	Ara	Mar	Haz	Eyl	Ara	Mar	Haz	Eyl	Ara
Beklenen net değ. (%)	-6	15	0	0	-20	-6	-6	13	-20	1	-1	-15
Gerçekleşen net değ. (%)	-31	-13	0	0	-57	-20	-6	0	-52	-25	-20	0

Kaynak; (BDDK, 2009: 6).

Mart-Aralık 2009 döneminde bireysel kredi talepleri incelendiğinde; tüm kredi türlerinde inceleme döneminde gerçekleşen taleplerin hem bir önceki dönem gerçekleşmiş talepleri hem de bu döneme ait beklentileri aştığı dikkati çekmektedir. Bankaların net yüzde 51'i tarafından talebin arttığı bildirilen konut alım kredilerinde, talep net yüzde 11'lik artış beklentisini oldukça aşmıştır. Benzer biçimde diğer bireysel kredilerde talep artışı net yüzde 13'lük beklentinin oldukça üzerinde, net yüzde 54 olarak gerçekleşmiştir. Taşıt alım kredilerinde ise bankaların net yüzde 5'inin talep daralması beklentisinin aksine bankaların net yüzde 16'sı taşıt kredilerine olan talebin arttığını bildirmişlerdir. Gelecek döneme ilişkin beklentilere bakıldığında tüm kredi türlerinde bankaların talep artışının devam edeceği beklentisi içinde oldukları görülmektedir. Bankaların net yüzde 36'sı konut alım kredilerinde, net yüzde 15'i taşıt alım kredilerinde, net yüzde 41'i ise diğer bireysel kredilerde talep artışı beklemektedirler (TCMB, 2009: 8).

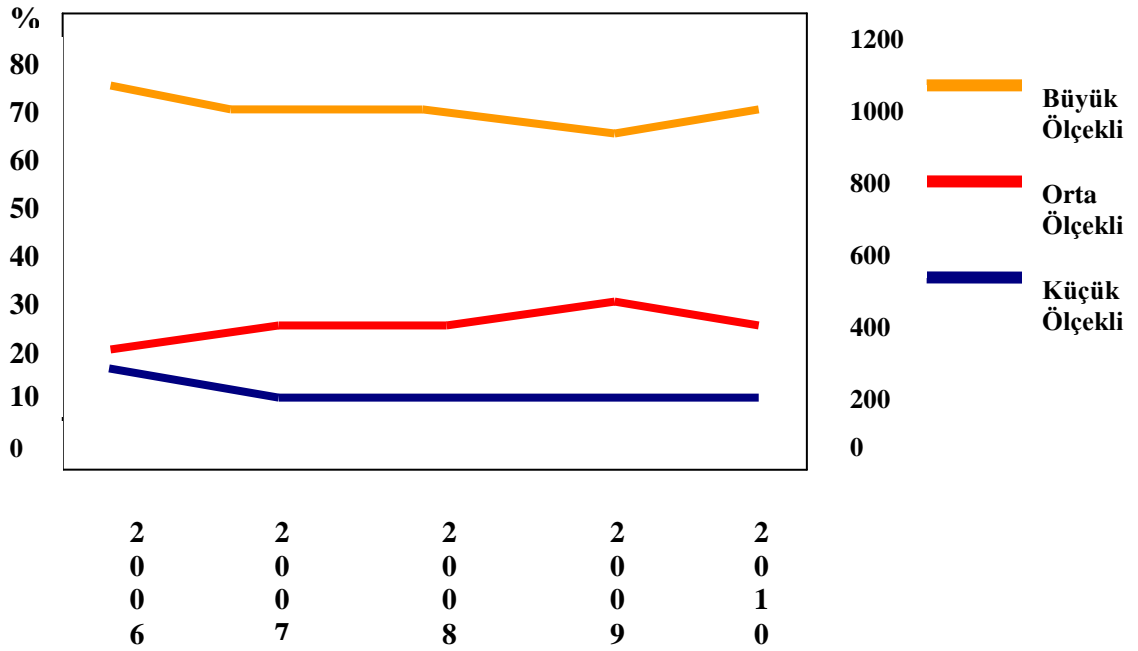
Şekil 2.5. Tüketici Kredilerinin Türlerine Göre Gelişimi ve Reel Büyüme Hızları (Milyar TL, %).

Kaynak; (TCMB,2009:49).

Bankaların tüketici kredisi verme koşullarını sıkılaştırmalarına bağlı olarak önümüzdeki dönemde, bireylerin, kredi kartlarını bir kredi aracı olarak kullanmaya daha fazla yönelmeleri muhtemeldir. Tüketicilerin kredi ihtiyaçlarını, faizi tüketici kredilerine göre daha yüksek olan kredi kartlarıyla karşılamaları ise borcunu ödeyemeyenlerin sayısında artışa yol açabilecektir. Esas itibarıyla bir ödeme aracı olan kredi kartlarının amacına uygun olarak kullanılmasına özen gösterilmesi, finansal piyasaların sağlığının korunması açısından önem arz etmektedir. 2006 yılı sonundan itibaren reel olarak azalan taşıt kredilerinin tüketici kredileri içindeki payı 2008 yılı Ekim ayında yüzde 6,9'a gerilerken, aynı dönemde reel artış hızları yavaşlayan konut kredilerinin payı yüzde 46,9, ihtiyaç kredilerinin payı ise yüzde 46,2 olmuştur (TCMB, 2009: 49).

Kredilerde 2009 yılının son çeyreğinde başlayan artış eğiliminin tüm kredi türlerinde devam ettiği gözlenmektedir. Bankacılık sektörünün toplam aktifleri içindeki payı 2009 yılsonuna göre 5,1 puan artarak %52,2'ye ulaşan krediler, 2010 yılında göre

133,3 milyar TL artarak 525,9 milyar TL seviyesine ulaşmıştır. 2010 yılının genelinde artış gösteren krediler, en güçlü büyümesini %10,6 ile yılın son çeyreğinde sergilemiştir. 2010 yılında kredi hacminde yaşanan artışın 48,8 milyar TL'si kurumsal/ticari kredilerden, 42,8 milyar TL'si bireysel kredilerden, 41,7 milyar TL'si ise KOBİ'lere kullanılan kredilerden kaynaklanmaktadır. 2009 yılında ekonomik krizden en fazla etkilenen KOBİ kredileri %50,1 ile 2010 yılında en hızlı artan kredi türü olmuştur (BDDK, 2010:2).

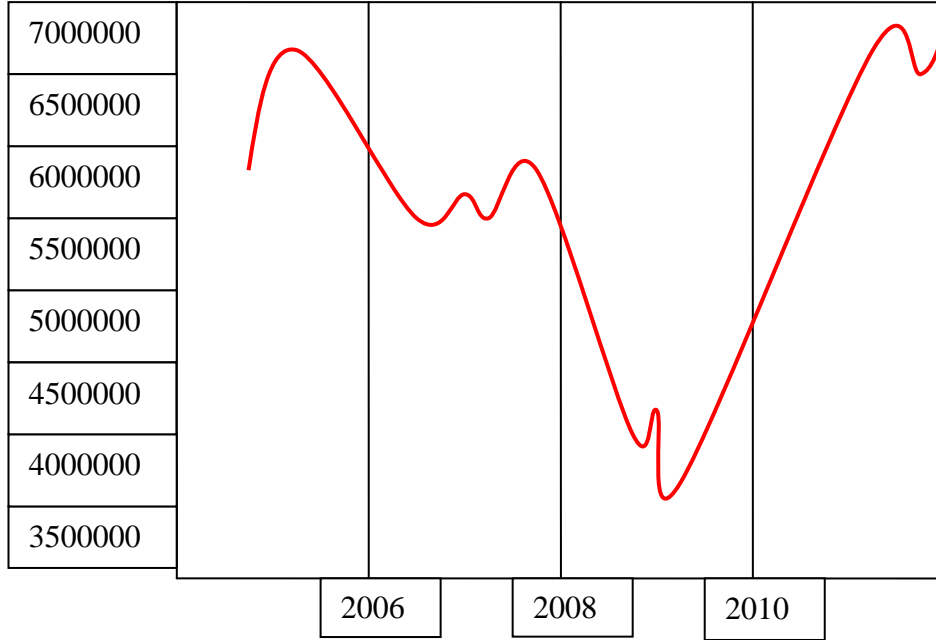
Şekil 2.6. KOBİ Kredileri Yoğunlaşması

Kaynak; (BDDK, 2010; 28).

İncelenen yıllara baktığımızda KOBİ kredileri daha çok büyük ölçekli bankalar tarafından arz edildiği görülmektedir. 2010 yılında büyük ölçekli bankalar KOBİ kredileri pazarından %66,4 pay alırken, söz konusu oran orta ölçekli bankalar için %24,3, küçük ölçekli bankalar için ise %9,4'tür. Bununla birlikte, büyük ölçekli bankaların ağırlığı toplam krediler veya ticari krediler piyasasındaki kadar belirgin değildir. Türkiye'de artan büyüme performansı ve finansal istikrarla birlikte KOBİ kredileri önemli bir pazar haline gelmiştir. Kredi kullanmak isteyen KOBİ'lerin yarattığı talebi karşılamak isteyen bankalar bu kredi segmentinde yeni ürünleri sunarak bu pazarı sürekli büyütülmektedir. En çok KOBİ kredisi sunan bankalar daha çok özel

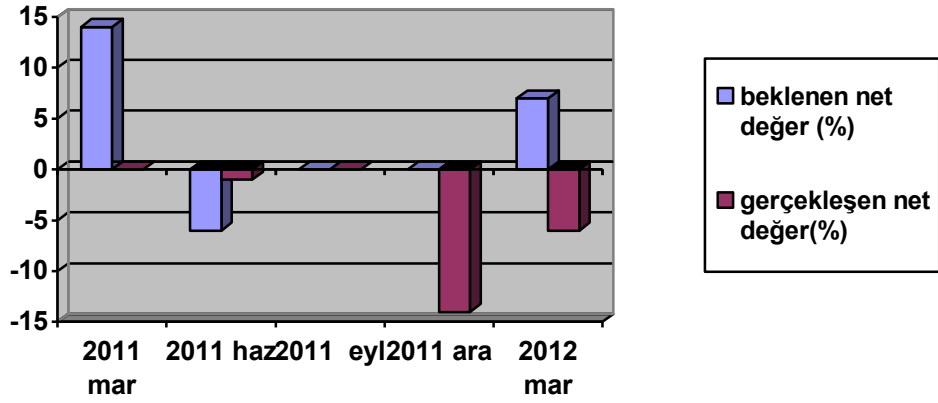
sermayeli olmakla beraber, kamu sermayeli bankalar da bu piyasada etkindir (BDDK, 2010: 27-28).

Yurt içi kredi hacmi ise, küresel krizin etkisiyle durağan bir seyir izlediği bir önceki yıla oranla, 2010 yılında yüksek oranda artış göstermiştir. Krizin etkilerinin hafiflemesiyle birlikte kredi kullanan sektörlerin sayısı hızla artmış ve kredi vadeleri uzamıştır. Kredi kullanımının canlanmasında, krizden çıkış sürecinde iktisadi faaliyette görülen hızlı toparlanma, gelişmiş ülke merkez bankalarının genişletici para politikası uygulamaları sonucu bollaşan küresel likidite ile makro ekonomiye ilişkin olumlu görünümün faiz oranlarını düşük ve öngörülebilir kılması etkili olmuştur (TCMB, 2010: 39).

Şekil 2.7 Taşıtl Kredileri (BİN , TL)

Kaynak; www.tcmb.gov.tr

Grafik 2.4. ; Taşıt Kredilerinde Üçer Aylık Yüzde Dağılımlar

Kaynak; (TCMB, 2012; 11).

Taşıt kredilerinde de konut kredilerine benzer şekilde son dönemlerde ortalama krediler üzerindeki kar marjını kısmayı tercih eden bankaların, bu dönemde marjı artırmaya başladığı görülmektedir. 2010 yılı boyunca beklentilerin çok üzerinde artışlar gerçekleşen taşıt kredileri talebi, 2011 yılı ilk çeyreğinde de beklentilerin üzerinde artış göstermiş ancak talep artışı 2010 yılı son çeyreğine göre oldukça yavaşlamıştır. Bu yavaşlamada krediler üzerindeki vergi vb. yüklerin olumsuz etkisi kadar taşıt piyasasına ilişkin beklentilerin talep üzerindeki olumlu etkisini büyük ölçüde yitirmesinin de rolü olmuştur. Taşıt kredileri talebi atışındaki yavaşlamanın önümüzdeki dönemde de süreceğini öngören bankalar yine de talepte artış beklentisi içerisindeyimler (TCMB, 2011: 1):

Tablo 2.12 Ticari Kredilerde Yoğunlaşma Göstergeleri

Ticari Krediler(%)	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Mevduat Bankaları	88,2	88,3	89,3	87,4	90,2	88,8	89,4	87,1	88,1
Kalkınma ve Yatırım B.	7,0	6,0	4,2	5,3	4,8	4,6	4,6	5,1	4,4
Katılım B.	4,9	5,7	6,5	7,3	5,0	6,6	6,1	7,8	7,4

Kaynak; (BDDK, 2010: 25).

Ticari kredilere baktığımızda reel sektörün ihtiyacını karşılaması sebebiyle ekonomik büyümede sürükleyici rol oynayan ticari krediler piyasası, toplam krediler pazarı gibi yoğunlaşma olmayan bir görünüm arz etmektedir. İlk 5 banka payının %50'ler civarında olması nedeniyle bu piyasada güçlü bir rekabetin bulunduğu söylenebilir. Toplam kredi hacminin en önemli bileşeni konumunda olan ticari kredilerin, %88,1'i mevduat bankaları tarafından arz edilirken, %4,4'ü kalkınma ve yatırım bankaları, %7,4'ü ise katılım bankaları tarafından kullanıma sunulmaktadır (BDDK, 2010: 25-26).

2010 yılında sektörün kredileri %33,9 oranında artarken, banka grupları itibarıyla en hızlı kredi büyümesi %42,3 ile kamu bankalarında görülmüştür. 2009 yılsonu ile karşılaştırıldığında özel bankaların toplam aktifleri %20,3 artarken kamu bankalarının toplam aktifleri %19,1 artmış; mevduat artışı özel bankalarda %19,2 iken kamu bankalarında %20,9 oranında gerçekleşmiştir. Toplam aktif ve mevduat büyümesi bakımından benzer performans göstermelerine rağmen kamu bankalarının plasman politikaları bakımından özel bankalardan ayrıştığı gözlenmiştir. 2010 yılında özel bankaların menkul değerler cüzdanında %11,9'luk artış gözlenirken, kamu bankalarının menkul değerler cüzdanı %3,4 oranında artmıştır. Diğer taraftan, anılan dönemde özel bankalar %33,8'lik kredi büyümesi sergilerken; kamu bankalarının kredilerindeki büyüme %42,3 oranında gerçekleşmiştir (BDDK, 2010:1).

2010 yılının son çeyreğine gelindiğinde güçlü sermaye girişleri ile birlikte cari dengedeki bozulma ve kredi genişlemesindeki hızlanma önlem alma gereğini artırmıştır. Mevcut konjonktürde hızlı kredi genişlemesine faiz artışıyla karşılık verilmesinin sermaye girişlerini besleyerek makro finansal dengesizlikleri daha da artıracığı düşüncesi, alternatif politika seçeneklerini gündeme getirmiştir. Bu çerçevede TCMB, bir yandan kısa vadeli faizleri düşük tutarak sermaye girişlerini caydırmayı amaçlayan, diğer yandan zorunlu karşılık oranlarını artırarak kredi artış hızını yavaşlatmayı hedefleyen bir stratejiyi uygulamaya koymuştur. Buna ek olarak, finansal sistemin yükümlülüklerinin uzatılması da destekleyici bir amaç olarak benimsenmiştir. Makroekonomik ve finansal dengesizlikleri azaltmaya yönelik politikaların ikinci ayağı kredi genişlemesini sınırlamayı hedeflemektedir. Bu doğrultuda, piyasadaki Türk lirası likiditesini ve kredi arzını kontrol etmek amacıyla zorunlu karşılık oranlarında kademeli artırımlara gidilmiştir. Bu amaca yönelik olarak zorunlu karşılıklara faiz ödenmesi

uygulamasına son verilmiş, karşılık oranlarının ağırlıklı ortalaması artırılmaya başlanmış ve zorunlu karşılığa tabi yükümlülüklerin kapsamı genişletilmiştir. Ayrıca, bankacılık sisteminin yükümlülük vadesinin uzatılarak finansal istikrarın güçlendirilmesi amacıyla, zorunlu karşılık oranlarının kısa vade için daha yüksek olacak şekilde vadelere göre farklılaştırılması yoluna gidilmiştir (Başçı ve Kara, 2011:5-6).

Zorunlu karşılık oranındaki artışların faiz ve likidite riski üzerindeki etkisi ise temel olarak bankaların yükümlülüklerin yapısını değiştirmesinden kaynaklanmaktadır. Normal şartlarda, zorunlu karşılık uygulamasıyla çekilen likiditenin tamamının merkez bankası kaynaklarından karşılandığı varsayımı altında, zorunlu karşılık oranlarındaki artışın kredi davranışı üzerinde önemli bir etkisinin olmaması beklenebilir. Zira, enflasyon hedeflemesi gibi bir rejim altında, merkez bankaları önceden ilan etmiş olduğu bir politika faiz oranından likidite vermeyi taahhüt etmektedir. Ancak pratikte durum çok farklı olabilmektedir. Merkez bankası fonlaması bir haftalıkken mevduatın ortalama vadesi yaklaşık 50 gündür. Bankalar, zorunlu karşılıkların artırılması yoluyla ortaya çıkan likidite açığının tamamını merkez bankasından borçlanarak sağlamaları durumunda, ortaya çıkan vade uyumsuzluğunun yol açtığı ilave faiz riskini üstlenmek durumunda kalacaktır. Bu durumda faiz riski kredi faizlerine yansıtılabileceği gibi kısa vadeli fonlara olan bağımlılığın azaltılması için yerli para cinsi krediler de kısılabilecektir. Her iki durum da kredilerin artış hızının yavaşlaması yönünde etki yapacaktır. Sonuç olarak, TCMB'nin uyguladığı yeni politika stratejisi çerçevesinde; faiz koridorunun genişletilmesi, politika faizinin tahmin edilebilirlik derecesinin azaltılması ve zorunlu karşılıkların artırılarak vadelere göre farklılaştırılması şeklindeki düzenlemeler, kısa vadeli sermaye girişlerinin ve kredi genişlemesinin yavaşlatılmasına yönelik birbirini tamamlayan araçlar olarak tasarlanmıştır (Başçı ve Kara, 2011: 7-8).

Aralık 2010 itibarıyla 172,7 milyar TL'ye ulaşan bireysel krediler, toplam kredilerin %32,8'ini oluşturmaktadır. Aralık 2010 itibarıyla toplam 172,7 milyar TL seviyesine ulaşan bireysel kredilerin %25,3'ü kredi kartı alacaklarından, %74,7'si ise tüketici kredilerinden oluşmaktadır. Tüketici kredileri içinde ise en fazla paya %47,1 ile konut kredileri sahiptir. Bunu %35,5 ile ihtiyaç kredileri izlemektedir. 2010 yılında tüketici kredilerinde yaşanan 35,7 milyar TL'lik artışın 15,9 milyar TL'lik kısmı konut kredilerinden kaynaklanırken, sektördeki rekabete bağlı olarak faiz oranlarında yaşanan düşüşün konut kredileri artışında etkili olduğu değerlendirilmektedir (BDDK, 2010:3).

Tablo 2.13. Tüketici Kredileri Yoğunlaşma Göstergeleri

Tüketici Kredileri(%)	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Mevduat Bankaları	98,6	100,0	100,0	100,0	99,9	96,9	96,5	97,1	97,5	97,0	96,9
Kalkınma ve Yatırım B.	1,4	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1	0,1	0,3	0,3	0,3
Katılım Bankaları	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3	3,3	2,6	2,2	2,7	2,9

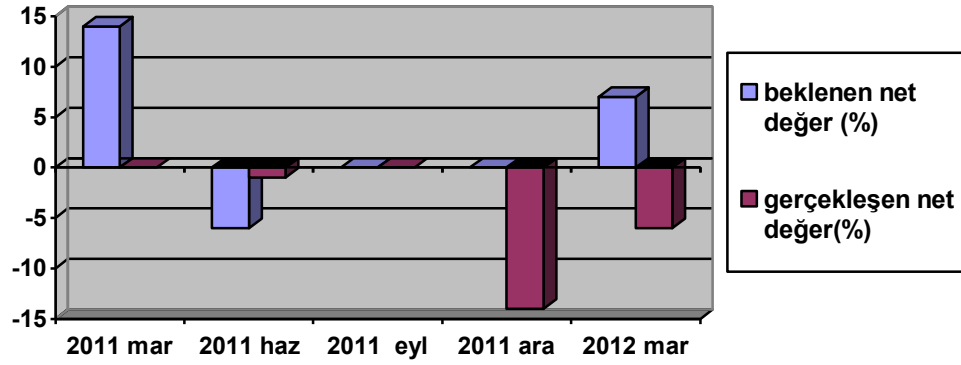
Kaynak; (BDDK, 2010:29).

Türkiye’de finansal istikrarsızlığın baskın olduğu yüksek enflasyonlu ve düşük büyüme hızlı yıllarda yeterince gelişim göstermeyen tüketici kredileri, son yıllarda giderek artan bir öneme sahip olmaktadır. Kamu borçlanma gereksiniminin azalması, kişi başına düşen gelirin artması ve hane halkının borçlanma kısıtlarının esnekleşmesiyle, tüketici kredileri pazarı bankacılık sektöründe en hızlı büyüyen alanlardan birisi olmaktadır. Finansal kriz dönemlerinde ertelenen talebinin canlanmasıyla ivmelenen tüketici kredisi talebini bu piyasada rekabeti artırmıştır. Bu piyasada 2000-2004 yılları arasında yoğunlaşma yönünde bir eğilim görülmüştür. Diğer kredi kalemlerin de olduğu gibi tüketici kredilerinde de mevduat bankalarının baskınlığı devam etmektedir. Tüketici kredilerinin %96,9’u 2010 yılında mevduat bankaları tarafından sunulmuştur. Katılım bankalarının payı ise %2,9 düzeyi ile toplam krediler ve KOBİ kredilerine göre daha düşüktür. Tüketici kredileri piyasasında %75 paya sahip büyük ölçekli bankalar, bu alanda toplam krediler ve KOBİ kredileri piyasasına göre daha az baskın durumdadır. 2010 yılı itibarıyla tüketici kredileri pazarında en yüksek pay %17,3 ile kamu sermayeli bir bankaya aittir. (T.C Ziraat Bankası, T.İş Bankası, T.Garanti Bankası, T.Vakıflar Bankası, Akbank). İlk 5 banka arasında 3 adet özel sermayeli ve iki adet kamu sermayeli banka yer almaktadır. Toplam tüketici kredilerinin yaklaşık %59,4’ü söz konusu bu beş banka tarafından kullanılmaktadır (BDDK, 2010: 28).

Bankacılık sektörünün toplam kredileri 2010 yılsonuna göre 94,5 milyar TL artarak Haziran 2011 itibarıyla 620,4 milyar TL seviyesine ulaşmıştır. Toplam aktifler

içindeki payı 2010 yılsonuna göre 1,9 puan artarak %54,1'e ulasan krediler, 2011 yılının ikinci çeyreğinde %9,9 artış sergilerken; yıllık artış oranı ise %36,4 olarak gerçekleşmiştir. Kredi hacmindeki genişlemenin devam etmesinde, ekonomik büyüme ve faiz oranlarının cazibesini koruması ve buna bağlı olarak gerek şirketler kesiminin gerekse hane halkının kredi talebinin sürmesinin etkili olduğu değerlendirilmektedir. Haziran 2011 itibarıyla bankacılık sektörü toplam kredilerinin %42,8'i kurumsal/ticari kredilerden, %33,1'i bireysel kredilerden, %24,1'i ise KOBİ kredilerinden oluşmaktadır. Son bir yıllık dönemde en hızlı artış gösteren kredi türleri %47,6 ile KOBİ kredileri ve %44 ile tüketici kredileridir (BDDK, 2011: 5).

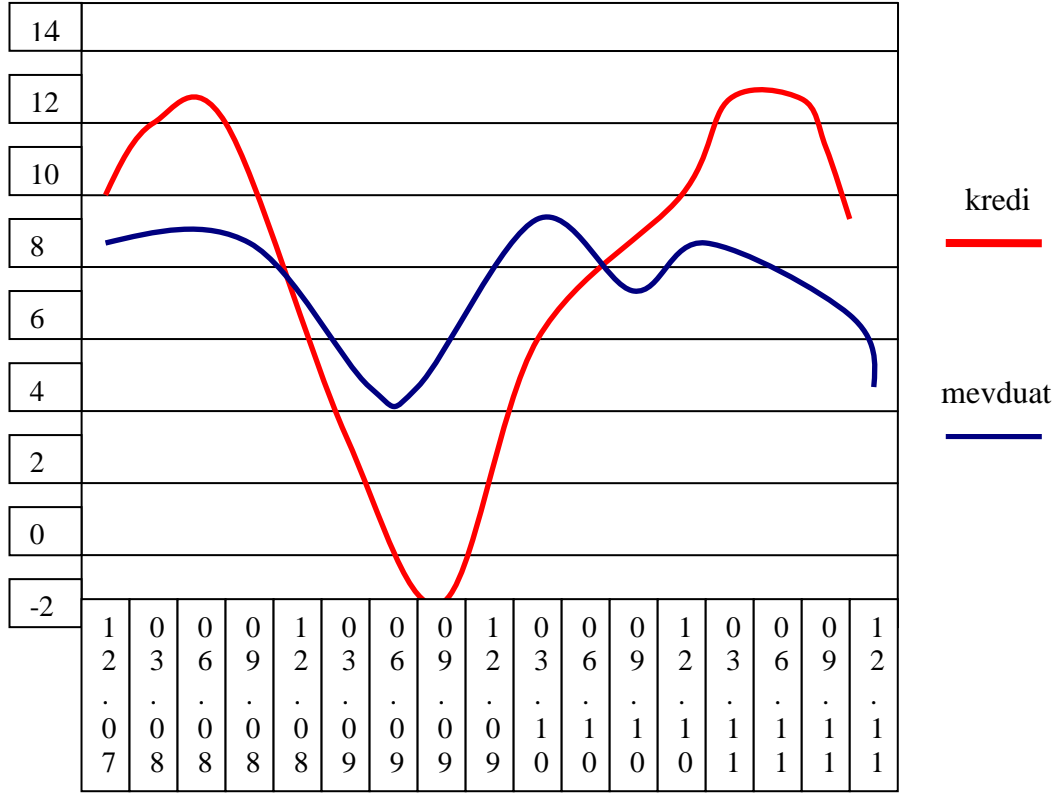
2011 yılının ilk üç aylık döneminde bankalar, 2009 yılının ikinci çeyreğinden beri sıkılaştırma bildirmedikleri konut kredileri standartlarını sıkılaştırmaya başlamıştır ve neden olarak fon maliyetleri ve bilanço kısıtlamaları gösterilmiştir. Bankaların gelecek dönem için öngörüsü konut kredileri standartlarındaki sıkılaştırmanın artarak süreceği yönündedir. Ocak-Mart 2011 döneminde, bankaların önceki dönemlerin aksine konut kredilerine uyguladıkları koşul ve kurallarda da sıkılaştırmaya gittikleri görülmektedir. Bu dönemde bankalar krediler üzerindeki teminat oranını ve ortalama krediler üzerindeki kar marjını artırmaya başlamıştır. Son dönemlerde beklentilerin üzerinde artışlar gözlenen konut kredileri talebinin artış hızı bu dönemde yavaşlayarak beklentilerin altında kalmış ve bunda en etkili faktör konut alımı dışındaki tüketim harcamalarındaki artış olmuştur. Konut piyasasına ilişkin beklentiler ile tüketici güveninin konut kredisi talebi üzerindeki olumlu etkileri de bu dönemde azalmıştır. Bankalarda 2011 yılının ikinci çeyreğinde konut kredisi talebinin azalmaya başlayacağı beklentisi hakimdi. Taşıt kredilerinde de konut kredilerine benzer şekilde son dönemlerde ortalama krediler üzerindeki kar marjını kısmayı tercih eden bankaların, bu dönemde marjı artırmaya başladığı görülmektedir. 2010 yılı boyunca beklentilerin çok üzerinde artışlar gerçekleşen taşıt kredileri talebi, 2011 yılı ilk çeyreğinde de beklentilerin üzerinde artış göstermiş ancak talep artışı 2010 yılı son çeyreğine göre oldukça yavaşlamıştır. Bu yavaşlamada krediler üzerindeki vergi vb yüklerin olumsuz etkisi kadar taşıt piyasasına ilişkin beklentilerin talep üzerindeki olumlu etkisini büyük ölçüde yitirmesinin de rolü olmuştur. Taşıt kredileri talebi atışındaki yavaşlamanın önümüzdeki dönemde de süreceğini öngören bankalar yine de talepte artış beklentisi içerisindedirler (TCMB, 2011: 1).

Grafik 2.5 ; Taşıt Kredilerinde Üçer Aylık Yüzde Dağılımları

Kaynak; (TCMB, 2012; 11).

2011 yılında bireysel kredilere olan talep; bankaların net yüzde 15'ine göre konut kredilerinde, net yüzde 14'üne göre taşıt kredilerinde, net yüzde 10'una göre ise diğer bireysel kredilerde önceki çeyrek döneme göre gerilemeye devam etmiştir. Konut kredilerinde finansman ihtiyaçlarına ilişkin faktörlerin, diğer bireysel kredilerde alternatif finansman kullanımı ile krediler üzerindeki vergi vb. yüklerin, taşıt kredilerinde ise hem finansman ihtiyaçlarına ilişkin faktörlerin hem de alternatif finansman kullanımı ile faiz dışında alınan vergi vb. yüklerin talebin düşmesine neden olduğu görülmektedir . 2011 yılının ikinci çeyrek döneminden itibaren gerileyen bireysel kredi talebinin 2012 yılının ilk çeyrek döneminde artmaya başlamıştır. Bankaların net yüzde 15'ine göre konut kredilerinde, net yüzde 9'una göre taşıt kredilerinde ve net yüzde 23'üne göre diğer bireysel kredilerde talep artmıştır. Talep artışının ardındaki neden olarak finansman ihtiyaçlarına ilişkin faktörler gösterilmiştir. En düşük talep artışının yaşandığı taşıt kredilerinde, taşıt dışı tüketim harcamalarının talep üzerindeki olumsuz etkisi dikkat çekmektedir . 2012 yılının ilk çeyrek dönemi için bankaların kredi talebine ilişkin öngörüsü; konut ve taşıt kredilerinde talebin temelde aynı kalacağı, diğer bireysel kredilerde artacağı yönündedir (TCMB, 2012: 1-2).

Şekil 2.8. ; Kredi ve Mevduat Artışının GSYH'ye Oranı (%).

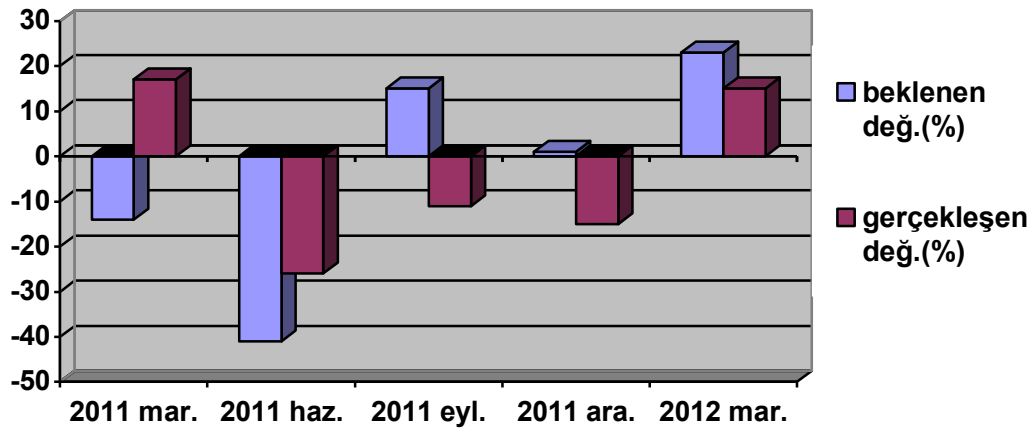
Kaynak: (BDDK –TCMB, TÜİK, 2012: 38)

Ülkemizde uygulanan esnek para politikası, sıkı maliye politikası ve otoritelerce alınan diğer tedbirlere bağlı olarak kredi büyümesi finansal istikrar açısından istenilen seviyelerde gerçekleşmiştir. Küresel ekonomiye ilişkin kırılganlıkların devam etmesi ve ülkemiz otoritelerince alınan tedbirler sonucunda kur etkisinden arındırılmış kredilerin yıllık artış hızı 2011 yılı sonunda yüzde 22 olarak gerçekleşmiştir. Yurt içi ve yurt dışı talep arasındaki dengelenmenin devam etmesine paralel olarak 2012 yılında da kredi artışının makul seviyelerdeki seyrini sürdürmesi beklenmektedir. 2011 yılı ikinci yarısında kredi artış hızında gözlenen yavaşlamaya paralel olarak kredi artışının GSYH'ye oranında süregelen gerileme de devam etmiştir ((BDDK , 2012: 38).

2011 yılının ilk yarısında kredi kartları dışındaki tüm bireysel kredi türleri yüksek artış sergilemiştir. Bireysel krediler içinde konut ve taşıt kredilerinden farklı olarak genellikle borçlunun ödeme kabiliyeti dışında bir teminatı bulunmayan ihtiyaç ve diğer tüketici kredileri segmentinde yılın ilk yarısında gözlenen %26'lık artış oldukça çarpıcıdır. Haziran 2011 itibarıyla tüketici kredilerindeki piyasa payı %88,1, ihtiyaç ve

diğer tüketici kredilerindeki toplam piyasa payı ise %92,4 olan 16 adet banka Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu tarafından 16 Haziran 2011 tarihinde yapılan düzenleme değişiklikleri kapsamında yüksek genel karşılık ayırmak durumundadır. Anılan düzenleme değişikliklerinin takip eden dönemde ihtiyaç ve diğer tüketici kredilerinin artısında yavaşlamaya yol açtığı gözlenmektedir. Söz konusu yavaşlamada bankaların genel kredi karşılığında kaynaklanan maliyet artısını kredi faiz oranlarına yansıtmasının etkili olduğu değerlendirilmektedir (BDDK, 2011: 6).

2011 yılının ikinci yarısında müşterilerin kredi talepleri ile bankaların kredi kullandığı iştahında yılın ilk yarısına kıyasla azalma beklenmektedir. Kredi hacim artısında beklenen bu yavaşlama ile varlık kalitesindeki iyileşmenin dönem net karına olan olumlu katkısının azalması ve marjlardaki gerilemenin hız kaybetmesiyle sektör karlılığının ise bu dönemde aşağı yönlü ve daha durağan bir seyir izlemiştir. 2010 yılında ve özellikle 2011 yılı içerisinde TCMB tarafından zorunlu karşılıklarda yapılan önemli artışlara karşın, bankacılık sektörünün kredi hacminde 2011 yılının ilk iki çeyreğinde güçlü büyüme görülmeye devam etmektedir. Kredi hacmindeki genişlemenin devam etmesinde, ekonomik büyüme ve faiz oranlarının cazibesini koruması ve buna bağlı olarak gerek şirketler kesiminin gerekse hane halkının kredi talebinin sürmesinin etkili olduğu değerlendirilmektedir (BDDK, 2011:14).

Grafik 2.6. ; Haziran 2011- Mart 2012 Konut Kredisi Talebi (Üçer Aylık Yüzde Dağılımları)

Kaynak; (TCMB, 2012; 9).

Ocak-Mart 2011 döneminde, bankaların önceki dönemlerin aksine konut kredilerine uyguladıkları koşul ve kurallarda da sıkılaştırmaya gittikleri görülmektedir.

Bu dönemde bankalar krediler üzerindeki teminat oranını ve ortalama krediler üzerindeki kar marjını artırmaya başlamıştır. Son dönemlerde beklentilerin üzerinde artışlar gözlenen konut kredileri talebinin artış hızı bu dönemde yavaşlayarak beklentilerin altında kalmış ve bunda en etkili faktör konut alımı dışındaki tüketim harcamalarındaki artış olmuştur. Konut piyasasına ilişkin beklentiler ile tüketici güveninin konut kredisi talebi üzerindeki olumlu etkileri de bu dönemde azalmıştır. Bankalarda 2011 yılının ikinci çeyreğinde konut kredisi talebinin azalmaya başlayacağı beklentisi hakimdir. 2011 yılının ikinci çeyrek döneminden itibaren gerileyen bireysel kredi talebinin 2012 yılının ilk çeyrek döneminde artmaya başladığı görülmektedir. Bankaların net yüzde 15'ine göre konut kredilerinde, net %9'una göre taşıt kredilerinde ve net yüzde 23'üne göre diğer bireysel kredilerde talep artmıştır. Talep artışının ardındaki neden olarak finansman ihtiyaçlarına ilişkin faktörler gösterilmiştir. En düşük talep artışının yaşandığı taşıt kredilerinde, taşıt dışı tüketim harcamalarının talep üzerindeki olumsuz etkisi dikkat çekmektedir. Önceki dönemlerin aksine genel olarak işletmelerin kredi talebinin azaldığı 2012 yılının ilk çeyrek döneminde, talepte yaşanan gerilemenin daha çok büyük işletmeler açısından ve uzun vadeli kredilerde yaşandığı görülmektedir. Küçük ve orta ölçekli işletmelerin kredi talebi ise yavaşlayarak da olsa artışını sürdürmüştür. Bankalara göre talepteki daralmada işletmelerin iç finansman kaynaklarına yönelmeleri etkili olurken, stok artırımı ve işletme sermayesi gereksiniminden kaynaklanan finansman ihtiyacı, satıcıların peşin alımlarda uyguladığı ıskonto ve kolaylıklar ve diğer bankalardan alınan kredilerin talebi artırdığını bildiren bankaların oranı bir önceki döneme göre gerilemiştir. Bankalar gelecek üç aylık dönemde işletmelerin kredi talebinde artış yaşanmasını beklemektedir. Bireysel krediler açısından bakıldığında; 2012 yılının ilk çeyrek döneminde konut ve taşıt kredilerinde standartların sıkılaştırıldığı, diğer bireysel kredilerde ise standartların gevşetildiği görülmektedir. Standartların sıkılaştırılmasının ardındaki neden olarak konut kredilerinde emlak piyasasına ilişkin beklentiler, taşıt kredilerinde ise genel ekonomik faaliyetlere ilişkin beklentiler gösterilmiştir. Diğer bireysel kredilerde ise tüketicilerin kredi itibarı ve genel ekonomik faaliyetlere ilişkin beklentilerin sıkılaştırıcı yönde etkisine rağmen, diğer bankaların rekabeti standartların gevşetilmesinde etkili olmuştur (TCMB, 2012: 1- 2).

Mart 2012 itibarıyla bankacılık sektörü toplam kredilerinin %43,6'sı kurumsal/ticari kredilerden, %32,9'u bireysel kredilerden, %23,5'i ise KOBİ kredilerinden oluşmaktadır. 2012 yılının ilk çeyreğinde kredi hacminde gözlenen toplam 16,2 milyar TL'lik artışı 8,5 milyar TL'si (%52,6) kurumsal/ticari kredilerden, 6,1 milyar TL'si (%37,3) bireysel kredilerden, 1,6 milyar TL'si (%10) ise KOBİ'lere kullanılan kredilerden kaynaklanmaktadır. 2008 ve 2009 yıllarında sürekli artış gösteren sektörün takipteki alacaklarında 2010 yılında başlayan düşüş eğilimi, 2011 yılının son çeyreğinde artışa dönmüştür. Artış eğilimi 2012 yılında da devam ederken, takipteki alacaklar yılın ilk çeyreğinde %4,2 artarak Mart 2012 itibarıyla 19,8 milyar TL seviyesine yükselmiştir. 2011 yılsonu ile karşılaştırıldığında takipteki alacaklarda en fazla artış 405 milyon TL ile bireysel kredilerde gözlenirken; anılan dönemde takipteki kurumsal/ticari krediler 222 milyon TL, takipteki KOBİ kredileri ise 169 milyon TL artış göstermiştir. Takipteki bireysel krediler içerisinde en yüksek artışlar 218 milyon TL ile ihtiyaç ve diğer tüketicilerinde ve 198 milyon TL ile kredi kartı alacaklarında görülmüştür. Halihazırda sektörün takipteki alacaklarındaki artışın, kredilerin temerrüt olasılığındaki yükselmeden ziyade, son yıllarda kredi portföyünde yaşanan büyümeye bağlı olduğu değerlendirilmektedir (BDDK, 2012: 5-6).

Türk bankacılık sektörünün piyasa yapısı, son 11 yıllık dönemde yaşanan temel gelişmeler çerçevesinde önemli bir dönüşüm geçirmiştir. Bu zaman diliminde, çok sayıda bankanın sistem dışına çıkması, yeniden yapılandırma, birleşme ve devirler, hisse alımları, stratejik yatırımlar, düzenleyici çerçeve, risk yönetimi, küresel sermaye katılımı ve piyasa dinamikleriyle yeniden şekillenen sektörde, bankaların görece payları değişmiştir. Piyasalar ayrıntılı olarak analiz edildiğinde; toplam kredilerde, ticari kredilerde, küçük ve orta ölçekli işletme kredilerinde ve konut kredilerinde yoğunlaşma olmadığı ve yüksek derecede rekabetin olduğu bir pazar yapısı görülmektedir. Öte yandan, bireysel kredi kartları, mevduat ile sendikasyon ve seküritizasyon kredilerinde ılımlı derecede yoğunlaşma görülmektedir. Küresel kredi pazarının yapısı incelendiğinde, en yüksek payın başta ABD olmak üzere gelişmiş ekonomilere ait olduğu görülmektedir. Yükselen ekonomilerin genellikle gelişmiş ülkelere göre daha hızlı büyüme performans gösterdiği ve bu pazarda, Türkiye'nin ABD, İngiltere, Almanya, İspanya, Fransa, Çin, Hindistan, Güney Afrika ve Arjantin'den daha istikrarlı büyüdüğü görülmektedir. Bununla birlikte, uluslararası finans dünyasında oluşan kısmi

inanişına rağmen, Türkiye'nin kredi büyüme hızı muadil ekonomiler olan Rusya ve Brezilya'ya göre daha yavaş olup, bu alandaki gelişme potansiyeline işaret etmektedir. Reel sektöre verilen kredi büyüklüğünde, Çin ilk sırayı alırken, bu ülkeyi Japonya ve ABD takip etmektedir. Çin'de 2009 yılı itibarıyla toplam kredilerin %67'si reel kesime kullanılırken, söz konusu oran, ABD'de %19, AB-27'de %30, Türkiye'de yaklaşık %66'dır. Konut kredilerinde küresel krizin etkisiyle 2009 yılında tüm ülkeler genelinde bir yavaşlama söz konusudur. Konut kredilerinde ABD ilk sırada yer alırken, bu ülkeyi İngiltere ve Almanya takip etmiştir. Konut kredilerinin toplam krediler içindeki payı ABD'de %56, Almanya'da %30, İngiltere'de %20 iken Türkiye'de %11 civarındadır. Söz konusu oranlar ve büyüme hızları küresel boyutta değerlendirildiğinde, özellikle konut kredisi pazarında Türkiye'nin önemli bir potansiyele sahip olduğu görülmektedir (BDDK, 2010: 4)

Küresel krizin uluslararası finans piyasalarındaki etkileri devam ederken Türk bankacılık sektörü sağlamlığını ve güçlü yapısını korumaktadır. Ülkemizde uygulanan esnek para politikası, sıkı maliye politikası ve alınan diğer tedbirlerin etkisiyle iç ve dış talep arasındaki dengelenmeye bağlı olarak kredilerin yıllık artış hızı finansal istikrar açısından makul seviyelerde gerçekleşmektedir. Ağırlıklı olarak orta-uzun vadeli ve TL cinsinden kullanılan kredilerin finansmanında temel olarak mevduat kullanılmakta olup, 2012 yılı ilk çeyreğinde döviz tevdiat hesaplarındaki ve bankalarca ihraç edilen menkul kıymetlerdeki artışın yanı sıra bankaların dağıtılmayan dönem kârları nedeniyle yedek akçelerde gözlenen yükseliş dikkat çekmektedir. Ayrıca, bankalar uluslararası finansal piyasalardan kaynak sağlama konusunda sorun yaşamamaktadır. Ulusal ve küresel finansal piyasalara ilişkin gelişmeler doğrultusunda bankacılık sektörünün kârlılık performansı 2011 yılında sınırlı bir gerileme göstermesine karşın, 2012 yılı ilk çeyreğinde yeniden yükseliş eğilimine girmiştir. Aktif kalitesi açısından sağlam yapısını korumakta olan ülkemiz bankacılık sektörünün sermaye yeterlilik rasyosunda 2012 yılı ikinci yarısından itibaren Basel-II/2,5 uygulanması ile birlikte sınırlı bir gerileme yaşanması beklenmektedir. Bankacılık sektörü sermaye yeterliliği açısından birçok gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeye göre sağlam yapısını korumaktadır.

Bankacılık sektöründe 2012 yılı Mart ayı itibarıyla faaliyet gösteren 48 bankanın aktif büyüklüğüne göre ilk 5'inin sektör payı yüzde 57,7, ilk 10'unun payı ise yüzde 83,1'dir. Kalem bazında yoğunlaşma büyük ölçüde mevduatlarda gözlenirken,

kredilerde daha düşüktür. AB ülkeleriyle karşılaştırıldığında, 2010 yılı itibarıyla ülkemiz ilk 5 bankanın toplam aktifler içindeki payı bakımından orta sıralarda yer almaktadır (TCMB, 2012: 35-36).

Tablo 2.14 : Seçilmiş Finansal Göstergelerin AB Ülkeleri ile Karşılaştırılması

Ülkeler	Kredi/GSYİH	Kredi/Mevduat	Toplam Aktifler/Kredi Kur. Sayısı	En Büyük 5 Kredi Kur.Sektör	Kredi Kuruluşu Sayısı
Lüksemburg	1369	185	5.620	31	146
Almanya	164	138	4.094	33	1.929
Avusturya	278	160	1.450	36	780
İtalya	124	170	3.554	30	778
İngiltere	237	120	27.166	43	375
Bulgaristan	83	124	1.256	55	30
Hollanda	328	152	9.336	84	290
AB 27 Ort.2010	190	143	5.228	—	304
Türkiye 2010	50	88	10.026	60	49
Türkiye 2011	54	101	10.381	58	48

Kaynak; (BDDK –TCMB, 2012; 37).

Bankacılık sektörünün derinlik ve aracılık fonksiyonlarının gelişimini gösteren, mevduatın GSYH'ye oranı 2011 yılı sonunda yüzde 54 olarak gerçekleşmiş, kredilerin GSYH'ye ve mevduata oranları ise sırasıyla yüzde 54'e ve yüzde 101'e yükselmiştir. Söz konusu oranlar, AB27'de sırasıyla yüzde 132, yüzde 190 ve yüzde 143 seviyelerinde bulunmaktadır. Ülkemiz bankacılık sektöründeki banka sayısı bakımından da AB ülkeleri ortalamasının oldukça altında bulunmaktadır.

Son dönemde Türkiye özelinde bakıldığında, TCMB tarafından gündeme getirilen finansal istikrar kavramının mevcut küresel dengesizliklerin bir yansıması olduğu görülmektedir. Bollaşan kısa vadeli küresel likidite bir yandan yerli parayı

değerlendirerek ithalat talebini uyarırken diğer yandan kredi arzının hızla artmasına neden olmuş, bu durum emtia fiyatlarındaki hızlı artışlar ile birleştiğinde finansman kalitesi giderek düşen bir cari açık sorununu beraberinde getirmiştir. Bu gelişmenin küresel sermaye akımlarındaki olası ani hareketler karşısında makro ölçekte bir kırılganlığa sebep olduğunu değerlendiren TCMB, finansal istikrar vurgusunu yaparken cari denge ve finansman kalitesi ile hızlı kredi genişlemesine odaklanmıştır. Diğer bir ifadeyle, yapılan finansal istikrar vurgusu makro bir perspektif içermekte ve döneme özgü tasarlanmış bir iletişim stratejisini yansıtmaktadır. Dolayısıyla, önümüzdeki dönemde konjoktüre bağlı olarak makro finansal risklerin farklı değişkenler aracılığıyla vurgulanması da mümkün olabilecektir. İçinde bulunduğumuz olağanüstü küresel konjoktür, merkez bankalarını, alışlagelmiş yaklaşımların dışına çıkarak alternatif politikalar tasarlamaya yönelmektedir. Türkiye ekonomisi, küresel kriz sonrası toparlanma sürecinde yakın tarihinde yaşamadığı şekilde iç ve dış talepte hızlı bir ayrışmaya maruz kalmış; kısa vadeli sermaye girişleri, bozulan cari denge ve hızlı seyreden kredi genişlemesinin yol açtığı riskler karşısında alternatif politika arayışlarını gündeme getirmiştir. Bu çerçevede, TCMB, makro finansal riskleri sınırlamak amacıyla, birbirini tamamlayıcı nitelikte farklı politika araçlarını bir arada kullanarak yeni bir politika stratejisi tasarlamıştır. Alınan ilk sonuçlar düşük politika faiz oranı, yüksek zorunlu karşılıklar ve geniş bir faiz koridorundan oluşan politika bileşiminin, özellikle yüksek cari açık veren ülkelerde kısa vadeli sermaye hareketlerinin makroekonomik dengesizlikler üzerindeki etkisini hafifletmek için uygun bir strateji olduğuna işaret etmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BANKA KREDİLERİNİN EKONOMİK ETKİLERİ; TÜRKİYE ÜZERİNE BİR UYGULAMA

3.1. BANKA KREDİLERİNİN EKONOMİK ETKİLERİ KONUSUNDA LİTERATÜRDE YAPILAN ÇALIŞMALAR

İskenderoğlu Ö., S.Y. Kandır ve Y.B Önal (2007); Finansal Gelişme ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişkinin Araştırılması konulu çalışmada Türkiye’de finansal gelişme ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin, 1988 - 2004 dönemi için araştırılmıştır. Üç aylık verilerin kullanıldığı analizlerde, kişi başına reel milli gelir, ekonomik büyümeyi temsil etmek üzere kullanılmıştır. Diğer yandan, finansal gelişmeyi temsil etmek üzere dört değişkenden yararlanılmıştır. Bu değişkenler, İMKB işlem hacminin milli gelire oranı, İMKB piyasa değerinin milli gelire oranı, İMKB işlem görme oranı ve özel sektöre verilen banka kredilerinin milli gelire oranıdır. Çalışmada, Johansen eşbütünleşme testleri, hata düzeltme modeli ve nedensellik analizlerinden faydalanılmıştır. Analiz sonuçları finansal gelişme ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin talep izleyen bir yapısı olduğunu ortaya koymaktadır. Buna göre, Türkiye’de finansal gelişmişliğin, ekonomik büyümeyi desteklemediği belirlenmiştir. Ancak ekonomik büyüme finansal gelişmeyi etkilemektedir.

Ceylan S. ve M. Durkaya (2010); Türkiye’de Kredi Kullanımı- Ekonomik Büyüme İlişkisi konulu çalışmada krediler ve reel ekonomi arasındaki etkileşim daha çok finansal gelişme-ekonomik büyüme bağlamında ele alınmaktadır. Finansal gelişme ekonomik büyüme ilişkisi, genellikle finansal piyasaların gelişmişlik farklılıklarını, arz-talep yanlı yaklaşımları ve kredi tayinlemesini içeren modellere göre açıklanmaktadır. Söz konusu iki değişken arasındaki nedensel ilişkileri inceleyen ampirik çalışmalar, ilişkinin yönü konusunda ortak bir sonucun oluşmadığını göstermektedir. Bu çalışmada, Türkiye’de yurtdışı kredi hacmi ile ekonomik büyüme arasındaki nedensel ilişkiler araştırılmıştır. 1998-2008 dönemi üç aylık zaman serilerini içeren analizde Granger nedensellik testi ve hata düzeltme modeli kullanılmıştır. Çalışmadan elde edilen bulgular, ekonomik büyümeden kredilere doğru tek yönlü nedensel bir ilişkiyi göstermektedir.

Güven S. (2002); Banka Kredileri ve Büyüme Arasındaki İlişkisi konulu çalışmada 1987-2000 yılları çeyrek verilerle, banka kredilerindeki reel yüzde değişim ve GSYİH daki reel yüzde değişim değişkenlerini kullanmıştır. Çalışmada Varyans Araştırması, Granger Nedensellik Analizlerinden faydalanılmıştır. Analiz sonuçlarına göre banka kredileri ve büyüme arasındaki ilişkinin yönünün kredilerden büyümeye doğru olduğu sonucuna varılmıştır. Kredilerdeki artışın büyümeyi desteklediği saptanmıştır.

Pentekost E.J. ve M. Kar (2000); Financial Development and Economic Growth in Turkey: Further Evidence on the Causality Issue konulu çalışmada finansal gelişme ve ekonomik büyüme arasındaki nedensellik ilişkisi incelenmiştir. Çalışmada özel sektöre verilen kredilerin milli gelire oranı ve reel GSMH rakamları 1963-1995 yılları arasında yıllık olarak kullanılmıştır. Uygulanan Granger Nedensellik Testi sonuçlarına göre büyüme ve krediler arasındaki ilişkinin yönünün özel sektör kredilerinden büyümeye doğru olduğu sonucun varılmıştır.

Küçükaksoy İ. ve Ö. Aslan (2006); Finansal Gelişme ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Türkiye Ekonomisi Üzerine Ekonometrik Bir Uygulama konulu çalışmada Türkiye’de finansal gelişme ekonomik büyüme ilişkisinin nedensellik boyutu, 1970-2004 dönemi yıllık verileri kullanılarak incelenmeye çalışılmaktadır. Kişi başına GSMH ve özel sektör kredilerinin kullanıldığı analizde Granger nedensellik testi uygulanmıştır. Analiz sonucuna göre finans büyüme ilişkisinde, ilişkinin yönünün finansal gelişmeden ekonomik büyümeye doğru olduğunu göstermekte ve arz öncüllü hipotezi destekleyici kanıtlar sunmaktadır.

Arslan İ. ve S. Yapraklı (2007); Bu çalışmada, iktisat literatürünün önemli tartışma konularından birini oluşturan banka kredileri ile enflasyon arasındaki ilişki, Türkiye açısından belirlenmeye çalışılmaktadır. 1983-2007 dönemini kapsayan bu çalışmada, toplam banka kredileri ve enflasyon (ÜFE) değişkenleri kullanılmıştır. Banka kredileri ile enflasyon arasındaki ilişkiler, Johansen eş-bütünleşme analizi ve hata düzeltme modeli kullanılarak ekonometrik açıdan analiz edilmektedir. Analiz sonuçlarına göre, uzun dönemde enflasyon banka kredilerini negatif etkilerken, banka kredileri enflasyonu pozitif etkilemektedir. Ayrıca hata düzeltme-geliştirilmiş Granger

nedensellik testleri, banka kredileri ile enflasyon arasında karşılıklı nedensellik ilişkisi olduğunu göstermektedir.

Togan S. Ve H. Berument (2008); Cari İşlemler Dengesi, Sermaye Hareketleri ve Krediler konulu çalışmada krediler ile cari işlemler dengesi arasındaki ilişkileri analiz etmeyi amaçlanmıştır. sermaye girişleri, krediler ile cari işlemler dengesi arasındaki ilişkiler VAR (Vektör Autoregressive) modeli çerçevesinde incelenmektedir. Çalışma reel kredi hacmi ile tüketim harcamaları, yatırım harcamaları ve GSYİH'nın aynı yönde hareket ettiğini, kredi hacmi ile reel döviz kurunun değer kazanmasının ilişkilendirilebildiğini ve kredi hacmi ile cari işlemler dengesi/GSYİH oranının ters yönde hareket ettiğini göstermektedir.

Yalçın E. (2005); İktisadi Büyüme ve Dış Krediler: Ampirik Bir Çalışma konulu çalışmada, dış kredi, doğrudan yabancı yatırım ve portföy yatırımlarının ekonomik büyüme üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesidir. Bu amaçla, 1980'lerden günümüze dış kredi ve sermaye hareketleri incelenmiş ve ekonomik büyüme ile sermaye hareketleri arasındaki etkileşimin derecesi, çeşitli coğrafyalardan çok sayıda gelişmekte olan ülke verisi kullanılarak ortaya konmaya çalışılmıştır. Kurulan ekonometrik modelde ekonomik büyüme, temel olarak sermaye hareketlerini ifade eden toplam beş değişken ile açıklanmaya çalışılmıştır. Bu değişkenler, yatırım ve borç değişkenleri ile büyüme değişkenleri olarak ayrıştırılmıştır. Çalışmadan ortaya çıkan en önemli bulgu, düşünülenin aksine sermaye hareketleri ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin yüksek olmadığıdır. Çalışmada öne çıkan diğer bir bulgu ise ülke ve dönem spesifik etkilerin analizin açıklama gücünü ciddi bir biçimde artırmamasıdır. Yani ülkeler arası farklılıklar ve dönemler, ekonomik büyüme ile sermaye hareketleri ilişkisinde önemli açıklayıcı faktörler olmaktan uzaktır.

Kaygusuz İ. (2008); Kurumsal ve Bireysel Kredilerin Büyüme ile İlişkisi konulu tez çalışmasında 1988-2007 tarihleri arasında 3 aylık verileri kullanmıştır. Büyüme değişkeni GSMH'daki yıllık yüzde değişimi ifade etmektedir. Krediler değişkeni ise, Türkiye'de kullanılan toplam krediler içerisinde mevduat bankaları kredileri(kamu-özel) olarak alınmıştır. Çalışmada Granger nedensellik testi ve regresyon analizi kullanılmıştır. Nedensellik testinin sonuçlarına göre büyüme ve krediler arasındaki ilişkinin büyümeden kredilere doğru olduğu sonucuna varılmıştır. Regresyon analizi

sonuçlarına göre ise bir dönem önceki kredilerde artış, büyümeyi artırmaktadır. GSMH daki artış ise aynı dönemdeki kredileri arttırmaktadır. Anlamlı ve pozitif bir ilişkinin varlığı ortaya konulmuştur.

Öztürkler H. ve A.H. Çermikli (2007); Türkiye'de Bir Parasal Aktarım Kanalı Olarak Banka Kredileri konulu çalışmada Türkiye için 1990-2006 döneminde her iki bağlantının varlığını VAR yöntemiyle test edilmekte ve para politikası şoklarından bankaların kullandıkları reel kredilere yönelik tek yönlü bir ilişkinin, reel kredi ile sanayi üretimi arasında ise iki yönlü bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

3.2. ÇALIŞMADA UYGULANAN METODOLOJİ ve YÖNTEM

Bu çalışmada banka kredileri ve ekonomik büyüklükler arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla bazı istatistiksel analizler yapılacaktır. Banka kredilerini temsil eden Yurtiçi Toplam Kredi Hacmi , büyümeyi temsil eden GSYİH (Gayri Safi Yurtiçi Hasıla), enflasyonu temsil eden Tüketici Fiyat Endeksi, hane halkı Yurtiçi Tüketimi ve yatırımı temsil eden Sabit Sermaye Oluşumu analizimin verilerini verilerini oluşturmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankasının temel amacı fiyat istikrarını sağlamak ve sürdürmektir. Fiyat istikrarı makro ekonomik istikrarın ve ekonomik büyümenin ön koşullarından birisi olarak görülür. Çalışmamızdaki bu verilerde Merkez Bankası Elektronik Veri Dağıtım Sistemi(EVDS) nden alınmıştır. Alınan tüm veriler 2003-2011 tarihleri arasındaki aylık verilerden oluşmaktadır.

Değişkenler arasında eş-bütünleşme olup olmadığı eş-bütünleşme testiyle araştırılmıştı. Eş-bütünleşme, durağan olmayan değişkenlerin doğrusal kombinasyonlarının uzun dönemde durağan olmasına, dolayısıyla değişkenlerin birbirleriyle eş-bütünleşmesine, zaman serileri arasındaki uzun dönem ilişkisinin modellenmesine ve tahmin edilmesine yöneliktir. Değişkenler arasında eş-bütünleşmenin bulunması gerçek bir uzun dönemli ilişki anlamına gelmektedir. Eş-bütünleşme testinin ön koşulu örnek periyotta her bir zaman serisinin durağanlık testidir. Zaman serisi verilerinde durağanlık ön koşulunu sağlamak için ilk olarak başvurulan yöntem, verilerin doğal logaritmasını almaktır.

Verilerin doğal logaritmasını almak, farklı birim değerlerinde olan gözlem değerlerinin aynı türde bir anlam kazanmasını sağlamaktadır.

Çalışmada, kullanılan değişkenlerin durağan olup olmadıkları ve durağan iseler hangi seviyede durağan oldukları Augmented Dickey-Fuller (ADF) birim kök testi ile sınanmıştır. ADF birim kök testi için aşağıdaki eşitlik kullanılmaktadır.

$$\Delta Y_t = \alpha_0 + \alpha_1 Y_{t-1} + \sum_{i=1}^p \beta \Delta Y_{t-i} + \varepsilon_t \quad (1)$$

1 no'lu denklemde ΔY_t durağan olup olmadığı test edilen Y_t değişkenin birinci farkını, α_0 bir regresyon doğrusunun koordinat eksenlerini kestiği noktayı, α_1 katsayı değeri, t genel eğilim değişkenini, ΔY_{t-i} gecikmeli fark terimlerini, p gecikme uzunluğunu, ε_t ise hata terimini ifade etmektedir.

ADF testi (1) no'lu denklemde yer alan β katsayısının istatistiksel olarak sıfıra eşit olup olmadığına bakılarak yapılmaktadır. Bunun için elde edilen ADF ve t istatistikleri MacKinnon kritik değerleri ile karşılaştırılır. Söz konusu ADF ve t istatistiklerinin MacKinnon kritik değerlerinden mutlak olarak yüksek çıkması serinin durağan olduğunu gösterir. Aksi takdirde durağanlık koşulu sağlanıncaya kadar farkının alınması gerekmektedir. Schwarz bilgi kriteri (SIC), Akaike Bilgi Kriteri(AIC), Hannan-Quinn Bilgi Kriteri(HQ), Düzenlenmiş Sırasal Test İstatistiği (LR) ve Son Tahmin Hatası (FPE) kullanılarak gecikme uzunluğu p seçilmiştir. Bu testlerin hipotezleri:

H_0 : $p=0$, birim kök vardır, zaman serileri durağan değildir.

H_1 : $p<0$, birim kök yoktur, zaman serileri durağandır.

Test sonucunda H_0 red edilemiyorsa serinin durağan olmadığı kararına varılır ve serinin farkı alınarak birim kök incelemesine devam edilir. Fark serisine uygulanan test sonucunda H_0 red edilebilirse seri birinci dereceden durağandır denir ve I(1) şeklinde gösterilir.

Değişkenler arasında uzun dönem ilişkisinin varlığı halinde değişkenlerin bütünlük olduğu ifade edilir. Johansen (1988) tarafından geliştirilen eş-bütünlük yönteminde, aralarında eş bütünlük ilişkisi olduğu tahmin edilen ve durağan olmayan değişkenler, VAR modeli çerçevesinde aşağıdaki gibi ifade edilir.

$$x_t = \alpha + Y_1 x_{t-1} + Y_2 x_{t-2} + \dots + Y_p x_{t-p} + \varepsilon_t \quad (2)$$

Denklem (2) de, x_t sistemdeki değişkenlerin ($n \times 1$) vektörünü, α ($n \times 1$) sabit vektörünü, Y_i , ($n \times n$) katsayı vektörünü, ε_t , ($n \times 1$) hata terimleri vektörünü ifade etmektedir.

$$\Gamma = - \left[I - \sum_{i=1}^p Y_i \right], \quad \Gamma = - \left[I - \sum_{i=1}^i Y_i \right] \text{ matrisleri (2) 'deki eşitlik ile aşağıdaki}$$

gibi tanımlanır :

$$\Delta x_t = \alpha + \sum_{i=1}^{p-1} \Gamma_i \Delta x_{t-i} + \Gamma x_{t-p} + \varepsilon_t \quad (3)$$

Denklem (3) de Γx_{t-p} terimi, hata düzeltme faktörünü ve uzun dönem matrisi Γ 'nın rankı, incelenen değişkenler arasındaki bağımsız eş-bütünlük vektörlerinin sayısını temsil eder. Johansen, x_t vektörünü oluşturan n değişken olduğu varsayımı altında, Γ 'nın derecesi n 'e eşit ise, Γ matrisinin *full rank*, x_t vektöründeki tüm değişkenler durağan ve Γ 'nın derecesi r ise, ($r < n$) için x_t vektöründe yer alan değişkenler arasında r tane doğrusal bağımsız vektör olduğu sonucuna ulaşılır .

Johansen sürecinde eşbütünlük vektör sayılarının tahmini iki test istatistiğine dayanır. İz(trace) istatistiği ve maksimum özdeğer (max-eigenvalue) istatistiği. Bu iki istatistiğe ilişkin ait eşitlikler şu denklemlerle ifade edilir.

$$\lambda_{\text{trace}}(\mathbf{r}) = -T \sum_{i=r+1}^n \ln(1 - \hat{\lambda}_i) \quad (4)$$

$$\lambda_{\text{max}}(r, r+1) = -T \ln(1 - \hat{\lambda}_{r+1}) \quad (5)$$

Eşitliklerde: $\hat{\lambda}_i$; tahmin edilen Γ matrisinden elde edilen karakteristik kökleri, T ; gözlem sayısını ifade eder. 4 no'lu denklem birbirinden farklı eşbütünleşme vektör sayısının r 'ye eşit ya da r 'den küçük olduğu hipotezini test etmek için kullanılır. 4 no'lu denklemde $\hat{\lambda}_i$ sıfır iken, λ_{trace} de sıfır olmakta ve tahmin edilen karakteristik kök sayısı sıfırdan farklı olursa, λ_{trace} istatistiği de o kadar büyük olacaktır. 5 no'lu denklemde ise eşbütünleşme vektörü yoktur hipotezine karşılık bir tane eş bütünleşik vektör vardır hipotezini test etmektedir. Hesaplanan test istatistikleri, belirli bir anlamlılık düzeyinde sahip oldukları kritik değerlerden büyük ise sıfır hipotezi reddedilir (Ekinci, 2011: 79-81).

Ekonomik değişkenler karşılıklı olarak birbirleriyle etkileşim halindedir. Bu nedenle incelenen değişkenlerin hangisinin içsel hangisinin dışsal değişken olduğunu belirlemek güçleşir. Vektör Otoregresif Modeller (VAR), incelenen değişkenlerin içsel dışsal ayrımının yapılmasında karşılaşılan sorunların çözümüne yönelik olarak geliştirilmiştir(Tarı ,2006:370).

VAR modelinin tahmin edilmesinden sonra, elde edilen artık değerler analiz edilmekte ve geleceğe yönelik tahminler yapmak mümkün olmaktadır. Değişkenlere, bir standart sapmalık şok verildiğinde, diğer değişkenlerin buna tepkisi, etki-tepki (impulse-response) fonksiyonları ile ölçülmektedir. Artık değerlerin analizinde kullanılan diğer yöntem ise varyans ayrıştırmasıdır. Varyans ayrıştırmasının amacı, her bir rassal şokun, gelecek dönemler için öngörünün hata varyansına olan etkisini ortaya çıkarmaktır (Zengin,2001: 31).

Eşbütünleşme analizi, durağan olmayan zaman serileri arasındaki uzun dönem iliksisinin modellenmesinde ve tahmin edilmesinde kullanılan bir yöntemdir. Diğer bir ifadeyle, zaman serileri arasında denge ilişkisinin olup olmadığını araştırmakta

kullanılmaktadır. Eğer seriler arasında eşbütünleşme varsa modelin iyi belirlenmiş olduğuna dair ipucu verir. Eğer iki veya daha fazla zaman serisi, kendileri durağan olmadıkları halde, bunların doğrusal bileşimleri durağan ise bu serilerin eşbütünleşik (koentegre) oldukları söylenebilir. Eşbütünleşme yöntemi Granger (1986) tarafından geliştirilmiştir. Degiskenler arasındaki esbütünlesmenin bulunması 'gerçek uzun dönem ilişki' anlamına gelmektedir.

Eşbütünleşme analizi, durağanlık durumunu göz önüne almakla birlikte, analizde kullanılacak değişkenlerin durağan olması gibi bir kısıt içermemekte, ancak değişkenleri aynı düzeyde bütünleşik (entegre) olması ön koşulunu içermektedir. Çünkü, durağan olmayan serilerin durağan hale getirilmesi diğer bir ifadeyle seriler durağan hale gelinceye kadar serilerin farkının alınması işlemi, değişkenlere ait bilgi kaybına yol açabilmektedir. Bu nedenle yapılması gereken serilerin bütünleşme düzeylerinin belirlenmesi olmaktadır. Eğer analize dahil edilen değişkenler, aynı dereceden bütünleşik ise ve zaman içinde birlikte hareket ediyor ise, bu durum değişkenler arasında teorik ilişkinin ampirik olarak doğrulandığını ifade etmektedir(Balaylar ve Duygulu, 2004:16).

Esbütünlesmenin temel göstergesi, zaman serisi değişkenlerinin aynı dereceden bütünleşik olmalarıdır. Bununla birlikte, bu değişkenlerin doğrusal bileşimlerinden elde edilen hata terimi durağan ise, Degiskenler eşbütünleşik özelliğe sahiptir ki değişken arasında esbütünlesmenin söz konusu olması, düzeylerinde regresyonun anlamlı olması ve bununla birlikte değişkenlerin uzun dönem ilişkisi hakkında bilgi sahibi olunması anlamına gelmektedir (Şıklar, 2000: 96).

Eşbütünleşme, tek denklemlili ya da birden çok denklemlili içeren sistem yöntemleri ile ele alınmalıdır. Bu durum, eşbütünleşme tahminleşmesinde önemli farklılıklar yaratacaktır. Söz konusu farklılaştırma, asanlı denklemlilerindeki tahmin sürecinin bir benzeridir. Tek denklemlili bir modelde sadece kısmi eşbütünleşme tahmini ile ilgilenilir. Sistem yönteminde ise, birden fazla eşbütünleşme olabileceğinden eşbütünleşme vektör sayısı belirlenmeye çalışılmaktadır. Sonuçta, bir eşbütünleşme analizinde, eşbütünleşme vektör sayısı bilinmesi ile ilgili tahminlemenin farklı yöntemlerini belirleme, eşbütünleşme vektör sayısının tahmini ve elde edilen tahminin katsayılarından sonuç çıkarma amaçlanır.

Eşbütünleşme analizi için öncelikle aşağıda verilen denklem 1'deki VAR modelinden yararlanılır.

$$Y_t = A_1 Y_{t-1} + \dots + A_k Y_{t-k} + U_t, \quad (6)$$

($t = 1, 2, \dots, T$ ve $k = 1, 2, \dots, n$)

burada Y_t , $I(1)$ yapısındaki değişkenlerin $1 \times n$ boyutlu vektörel değişkenidir. Böyle bir yapıda, $n=2$ ve dinamik olmayan, sadece iki değişkenli bir eşbütünleşme modeli

$Y_{1t} = \beta Y_{2t} + u_t$ biçiminde olacaktır. Bu modelde yer alan değişkenler $I(1)$ özelliğindedir. u_t hata terimi ise $I(0)$ yapısındadır. Bu durum, Y_{1t} değişkeninin normalizasyonu anlamına gelmektedir. Diğer bir durum ise $n>2$, değişken sayısının ikiden fazla olduğu üçgensel modeldir. Phillips (1991) tarafından geliştirilen bu model, $Y_{1t} = \beta' Y_{2t} + u_{1t}$ biçiminde ifade edilebilmektedir. Burada, Y_{2t} , $I(1)$ yapısındaki tüm değişkenlerin vektörel biçimidir. Diğer yandan, Y_{1t} ve u_{2t} vektörleri aynı boyutludur. Bu yapıda gerek u_{1t} ve gerekse u_{2t} eşbütünleşme ilişkisi gereği, $I(0)$ yapısında ve bundan dolayı da Y_{2t} değişkeni $I(1)$ yapısındadır (Şahbaz, 2007: 32).

Çalışmada, değişkenler arasındaki nedensellik ilişkisi ve ilişkinin yönü, "Granger Nedensellik Testi" yardımıyla araştırılmıştır. Nedensellik testi iki değişken arasında bir sebep-sonuç ilişkisinin olup olmadığını, eğer varsa ilişkinin yönünü test etmek amacıyla kullanılmaktadır. Granger nedensellik testi, kolay uygulanabilmesi sebebiyle en çok tercih edilen yöntemlerden biridir. Ayrıca, 1980'lerin sonunda ortaya çıkan eş-bütünleşme literatürü, nedensellik testi ile ilgili teorik çalışmaların yeniden gözden geçirilmesine katkıda bulunmuştur. Bu kapsamda eş-bütünleşme analizi ve hata düzeltme modeli şeklindeki ekonometrik gelişmeler nedensellik testine yönelik son çalışmalarda yoğun bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır. Buna göre iki değişkenin durağan ve eş-bütünleşik olması durumunda, nedensellik testleri vektör hata düzeltme modeline (VECM) göre oluşturulabilmektedir (Arslan ve Yapraklı, 2007: 94).

Granger nedensellik testi için aşağıda verilen denklemler kullanılmaktadır;

$$Y_t = \alpha_0 + \sum_{i=1}^p \phi_i Y_{t-i} + \sum_{i=1}^q \delta_i X_{t-i} + \varepsilon_t \quad (7)$$

$$X_t = \beta_0 + \sum_{i=1}^p \pi_i X_{t-i} + \sum_{i=1}^q \lambda_i Y_{t-i} + \mu_t \quad (8)$$

(7) ve (8) no'lu denklemlerde, sabit terimleri α ve β , gecikmeli değişkenlerin tahmin edilen katsayılarını ϕ , δ , π ve λ temsil etmektedir. p ve q ise X ve Y serilerinin gecikme uzunluklarını ifade etmektedir.

Yukarıdaki modellerde bağımsız değişkenlerin gecikmeli değerlerinin katsayılarının sıfıra eşit ($\delta_1 = \delta_2 = \dots = \delta_i = 0$; $\lambda_1 = \lambda_2 = \dots = \lambda_i = 0$) olup olmadığı test edilmektedir.

(7) no'lu denklemde, F testi kullanılarak hipotezin reddedilmesi halinde X'in Y'nin Granger nedeni; (8) no'lu denklemde hipotezin reddedilmesi halinde ise Y'nin X'in Granger nedeni olduğunu gösterir (Ekinci, 2011: 81-82).

3.3. AMPİRİK ANALİZ ve BULGULAR

Çalışmada krediler ile GSYH, sabit sermaye yatırımları, yurtiçi tüketim ve enflasyon(TÜFE) arasındaki ilişkileri analiz etmek için 2003:01 – 2012:03 dönemine ait aylık veriler kullanılmıştır. Veriler Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası'nın internet sitesindeki EVDS veri dağıtım sisteminden temin edilmiştir. Banka kredileri (Toplam Kredi hacmi), GSYH, yatırım(Sabit Sermaye Yatırımları), Tüketim (Yurtiçi Nihai tüketim) ve Enflasyon (Tüfe) değişkeni ile temsil edilmiştir. Çalışmada ADF birim kök testi uygulanmış ve analizler Eviews programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

3.3.1. ADF Birim Kök Testi Sonuçları

Tez çalışmamızda, 2003:01 – 2012:03 dönemine ait aylık verilerden hareketle, Türkiye'de banka kredileri ile GSYH, yatırım, tüketim ve enflasyon arasındaki ilişkiler ele alınmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkilerin tahmininden önce, analizde kullanılan serilerin durağanlığa sahip olup olmadığının sınanması gerekmektedir. Bu nedenle çalışmada kullanılan zaman serilerinin durağan oldukları seviyenin belirlenmesinde ADF birim kök testi kullanılmıştır. ADF birim kök testi sonuçları aşağıda tablo 3.1'de verilmiştir.

Tablo 3.1 ADF Birim Kök Testi Sonuçları

Trendli, analizde kullanılan serilerin				
Değişken Adı	Düzy	p-değeri	1.Fark	p-değeri
dlmkredi	-2.31855	0.1682	-9.40833	0.0000
dlmssy	-1.74967	0.4033	-9.04292	0.0000
dlmgsyih	-1.98295	0.2939	-14.4856	0.0001
dlmtuket	-2.09811	0.2460	-17.0481	0.0001
dlmenf	-2.79996	0.0619	-3.73728	0.0049
Trendli-Sabitli				
Değişken Adı	Düzy	p-değeri	1.Fark	p-değeri
dlmkredi	-3.03586	0.1278	-9.388395	0.0000
dlmssy	-1.68937	0.7488	-8.99726	0.0000
dlmgsyih	-2.00929	0.5888	-14.3996	0.0000
dlmtuket	-2.14565	0.5139	-16.9569	0.0000
dlmenf	-2.67954	0.2474	-3.73759	0.0245

Akaike Bilgi kriteri (AIC) ve sabitli trendli seçimli ADF birim kök testi sonuçları tablo 3.1’de görülmektedir. ADF birim kök testi sonuçlarına göre; değişkenlerin hiçbirinin seviyesinde durağan olmadığı görülmüştür. Durağanlık sorununu gidermek için seviyede durağan olmayan serilerin birinci farkları alınarak, yeniden durağanlık sınaması yapılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre değişkenlerin birinci farkını aldığımızda durağan hala dönüştüğü tespit edilmiştir.

Serilerin aynı dereceden durağan olduğu sonucuna ulaşılmasıyla, değişkenler arasındaki uzun dönem ilişkisinin incelenmesine yönelik olarak Johansen eşbütünleşme prosedürü gerçekleştirilebilecektir. Bütün değişkenlerin içsel olarak kabul edildiği VAR modeli oluşturulurken, en önemli konu uygun gecikme sayısının belirlenmesidir. Gecikme sayısı belirlenirken Akaike İnförmasiyon Kriteri (AIC), Schwarz (SC), Hannan-Quinn Kriteri (HQ), Final Prediction Error (FPE) ve Likelihood Ratio (LR) gibi bilgi kriterleri göz önünde bulundurulmaktadır. Johansen çoklu eşbütünleşme analizine geçmeden önce, yapılması gereken önemli bir iş uygun gecikme sayısının belirlenmesidir. Bu nedenle Akaike Bilgi Kriteri (AIC) seçilmiştir. Maksimum gecikme sayısı 8 seçilmiş olup, birinci gecikmeden başlayarak 8.gecikmeye kadar, her bir gecikme için hesaplanmış olan Akaike Bilgi Kriteri (AIC) değerleri yanında Schwarz (SC) ve Hannan-Quinn (HQ) değerleri de Tablo 3.2’de verilmiştir. Bu kriterleri minimum yapan gecikme uzunluğu optimal olarak kabul edilmektedir. Optimal uzunluk

seçilirken önemli bir nokta ise seçilen gecikme değerinde oto korelasyon probleminin olmaması gerektiğidir. Zaman boyutunun uzun olmaması nedeniyle, daha uzun gecikme seviyeleri hesaplanmamıştır. Bilgi kriterlerine göre belirlenen gecikme uzunlukları Tablo 3.2’de optimal gecikme uzunluğunun altı olduğunu göstermesi nedeniyle uygulamada gecikme sayısı altı olarak ele alınacaktır.

Tablo 3.2 Gecikme Uzunluğunu Belirleme Kriterleri

Gecikme	AIC	SIC	HQ
0	-22.02614	-21.89747	-21.97404
1	-22.79662	-22.02457	-22.48399
2	-23.56268	-22.14726	-22.98953
3	-24.31042	-22.25162	-23.47674
4	-24.68996	-21.98779	-23.59576
5	-25.27482	-21.92927	-23.92009
6	-26.78892*	-22.74621*	-25.11989*
7	-26.73514	-22.15662	-24.91315
8	-26.71532	-21.43964	-24.57902

3.3.2. Johansen Eşbütünleşme Analizi

Uygun gecikme uzunluğu tespit edildikten sonra, değişkenler arasındaki uzun dönem ilişkisi, 2003:01- 2012:03 dönemine ilişkin eşbütünleşme analizi Johansen eşbütünleşme testi ile yapılmış ve sonuçlar tablo 3.3’de özetlenmiştir.

Johansen eş-bütünleşme testinin Maksimum Eigen Value ve Trace Test istatistiklerinin kritik değerlerden büyük olması boş hipotezin reddedilerek alternatif hipotezin kabul edilmesi anlamına gelmektedir. Yapılan testlerin sonuçlarına göre krediler ile reel Gsyih, , sabit sermaye yatırımları, yurtiçi tüketim miktarı ve enflasyon değişkenleri arasında yapılan eş-bütünleşme analizi, değişkenler arasında eş-bütünleşmenin olmadığını belirten H_0 hipotezinin reddedildiğini ve en az bir eş-bütünleşme vektörünün(cointegration vector) bulunduğunu göstermektedir. Bu durum krediler ile GSYH, yatırım, tüketim ve enflasyon arasında uzun dönemli bir ilişkinin var olduğuna işaret etmektedir.

Tablo 3.3 Johansen Eşbütünleşme Test Sonuçları**Dlnkredi-dlnenf**

Maksimum Eigen Value Test					Trace Test				
H ₀	H ₁	İstatistik	%5	%1	H ₀	H ₁	İstatistik	%5	%1
r=0	r=1	19.50308	14.07	18.63	r=0	r=1	24.20641	15.41	20.04
r≤1	r=2	4.703332	3.76	6.65	r≤1	r=2	4.703332	3.76	6.65

Dlnkredi-dlngsyih

Maksimum Eigen Value Test					Trace Test				
H ₀	H ₁	İstatistik	%5	%1	H ₀	H ₁	İstatistik	%5	%1
r=0	r=1	112.0548	14.07	18.63	r=0	r=1	117.0234	15.41	20.04
r≤1	r=2	4.968639	3.76	6.65	r≤1	r=2	4.968639	3.76	6.65

Dlnkredi-dlnssy

Maksimum Eigen Value Test					Trace Test				
H ₀	H ₁	İstatistik	%5	%1	H ₀	H ₁	İstatistik	%5	%1
r=0	r=1	18.67882	14.07	18.63	r=0	r=1	23.95737	15.41	20.04
r≤1	r=2	6.578551	3.76	6.65	r≤1	r=2	6.578551	3.76	6.65

Dlnkredi-dlntuket

Maksimum Eigen Value Test					Trace Test				
H ₀	H ₁	İstatistik	%5	%1	H ₀	H ₁	İstatistik	%5	%1
r=0	r=1	74.72960	14.07	18.63	r=0	r=1	79.56057	15.41	20.04
r≤1	r=2	4.830971	3.76	6.65	r≤1	r=2	4.830971	3.76	6.65

3.3.3. Granger Nedensellik Testi

Uzun dönem ilişkisi Johansen eşbütünleşme testi ile belirlendikten sonra değişkenler arasındaki ilişkinin varlığını ve yönünü test etmek için Granger nedensellik analizi yapılmış ve yapılan nedensellik analizinin sonuçları Tablo 3.4’de verilmiştir.

Tablo 3.4 Granger Nedensellik Testi Sonuçları

H ₀ Hipotezi	F istatistiği	P-değeri	Gözlem Sayısı
DLNKREDİ Granger neden olmaz DLNENF	1.76836	0.0869	101
DLNENF Granger neden olmaz DLNKREDİ	0.91514	0.5164	101
DLNKREDİ Granger neden olmaz DLNGSYİH	4.55624	0.0001	102
DLNGSYİH Granger neden olmaz DLNKREDİ	2.59987	0.0136	102
DLNKREDİ Granger neden olmaz DLNSSY	4.45636	0.0056	107
DLNSSY Granger neden olmaz DLNKREDİ	4.39051	0.0060	107
DLNKREDİ Granger neden olmaz DLNTUKET	4.71330	0.0040	107
DLNTUKET Granger neden olmaz DLNKREDİ	0.68975	0.5604	107

Tablo 3.4'deki Granger nedensellik analizi sonuçlarına göre; dlnkredi'den dlnssy ve dlngsyih arasında iki yönlü bir nedensellik varken, dlnkrediden dlnenf ve dlntuket arasında tek yönlü ilişki olduğu tespit edilmiştir.

3.3. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Bankacılık sektörü, hızlı ekonomik büyüme ve gelişmenin başarılmasında önemli bir araçtır. Bankalar sadece parasal kontrol için bir kanal olmayıp, ekonominin yeniden yapılanmasında ve uzun dönemde sürdürülebilir makroekonomik istikrarın sağlanmasında, etkili olan kurumlardır. Mali sistem içinde bu kadar önemli bir role sahip olan bankacılık sektörünün, iktisadi sistemle olumlu etkileşimini açık ve net bir şekilde ortaya koyabilmesi ve sağlıklı bir yapıda işleyebilmesi gerekmektedir. Bankacılık sektörünün sorunsuz bir şekilde işlemesi, güçlü bir ekonomik yapının en önemli unsurlarından biridir.

Türkiye'de bankacılık sektörüne bakıldığında bir yoğunlaşmanın olduğu görülmektedir. Bankacılık sektöründe rekabetin düşük olmasının sebebi, toplam aktif krediler ve mevduatların çoğunluğunun ilk 10 bankaya ait olmasından kaynaklanmaktadır. Holding bankacılığı oldukça gelişmiştir. 10 bankanın 7 si holding bankacılığıdır. Kamu bankacılığının da Türk bankacılığı açısından oldukça önemlidir.

Kredi kanalının varsayımlarının sağlandığı bir ekonomide kredi hacmindeki değişikliklerin reel üretimi dolayısıyla büyümeyi etkilemesi beklenir. Bu çalışma da kredilerin ekonomik etkilerinin incelenmesi ve yorumlanması için bazı istatistiksel yöntemler, gösterge niteliğinde veriler kullanılmıştır. Kredilerin ekonomik etkileri analiz edilmiş, kriz dönemleri ayrıca ele alınmıştır. Yapılan istatistiksel analizlerde , Merkez Bankası'nın Elektronik Veri Dağıtım Siteminden yararlanılmıştır.

Ekonomik faaliyetlerin finansmanı özellikle kriz dönemlerinde daha çok gündeme gelmektedir. Çünkü bu dönemlerde finansman sorunu her zamankinden daha fazla önem kazanmaktadır. Bu durum, Türkiye gibi mali derinliğin sağlanamadığı ve kamu kesimi borçlanma sorununun mali piyasaları etkilediği dönemlerde daha belirgin olarak ortaya çıkmaktadır. Kriz dönemlerinde hem büyüme yavaşlamakta hem de ekonomik faaliyetlerdeki daralmalar sonucu kredilerde azalmaktadır. Bu nedenle banka kredileri ile makroekonomik göstergeler arasındaki etkileşimde uzun dönemdeki ilişkilerin incelenmesi gerekir.

Bu çalışmada, mali sistem içinde en önemli finansman kaynağı olan banka kredileri ile GSYH büyümesi, sabit sermaye yatırımları, Yurtiçi tüketim ve enflasyon arasındaki etkileşim araştırılmıştır.

Çalışmada, krediler ile GSYH, sabit sermaye yatırımları, yurtiçi tüketim ve enflasyon arasındaki ilişki VAR Analizi kullanılarak 2003:01- 2012:03 dönemine ait aylık verilerle araştırılmıştır. İlk olarak, ADF birim kök testiyle seriler durağan hale getirilmiştir. Seriler arasında uzun dönemli bir ilişkinin olup olmadığını saptamak üzere Johansen eş bütünleşme testi uygulanmış ve yapılan analiz sonuçlarına göre değişkenler arasında bir eşbütünleşme ilişkisinin olduğu görülmüştür. Bu durum değişkenler arasında uzun dönemli bir denge ilişkisinin varlığını gösterir. Daha sonra standart Granger nedensellik testi yapılarak değişkenler arasındaki ilişkinin yönü belirlenmeye çalışılmıştır. Granger nedensellik test sonuçlarına göre krediler ile GSYH ve sabit sermaye yatırımları arasında çift yönlü bir nedensellik bulunurken, krediler ile yurtiçi tüketim ve enflasyon arasında tek yönlü bir nedensellik ilişkisi olduğu saptanmıştır. Bu sonuçlara göre banka kredilerinin reel olarak artması büyümeyi ve yatırımları pozitif yönde etkilemektedir. Banka kredileri özellikle özel kesimin finansman ihtiyacının temininde önemli bir faktördür. Banka kredilerinin artmasıyla finansman ihtiyacının

giderilmesi sonucunda hem yeni hem de yenileme yatırımların da meydana gelen artışlar sürdürülebilir bir büyümenin yakalanmasında yol açmaktadır.

Yapılan analizler sonucunda ekonomik yapıda meydana inişler ve çıkışlar kredi hacmini etkilemiştir. Türkiye’de büyümeden kredilere doğru çift yönlü bir nedensellik ilişkisi olduğu olduğu sonucuna varılmıştır. Öte yandan Türkiye’de ekonomik kriz dönemlerinde banka kredilerinin azaldığı, enflasyonun ise arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu gibi durumlarda toplam arzın desteklenmesi Türkiye’nin üretim potansiyelinin, yatırım seviyesinin ve verimliliğinin artırılması ve banka kredilerinin üretken yatırım alanlarında daha etkin bir şekilde kullanılması açısından büyük önem arz etmektedir. Elde edilen bulgular kredi hacmi büyüme oranları ile gayri safi yurtiçi hasıla büyüme oranı arasında kredilerden büyüme oranına doğru çift yönlü nedensel ilişkinin varlığını ortaya koymuştur. Bu sonuçlar, Türkiye ekonomisinde ekonomik büyümenin kredi hacmi büyüme oranını daha geniş bir ifadeyle finansal gelişmeyi hızlandırdığını göstermektedir. Büyüme süreci, bir yandan tasarrufları artırmakta diğer yandan da faiz oranını düşürerek borçlanma maliyetini azaltıcı özellikler içermektedir. Ayrıca Türkiye’de banka kredileri ile enflasyon arasında tek nedensellik ilişkisi bulunmaktadır. Bu bulgu, Türkiye’de banka kredilerinin enflasyonu, enflasyonun da banka kredilerini etkilediği anlamına gelmektedir. Bu kapsamda, makro ekonomik politikaların belirlenmesinde banka kredileri-enflasyon ilişkisinin dikkate alınmasının, Türkiye’de sürdürülebilir büyüme performansının yükselmesine katkıda bulunacağını söylemek mümkündür. Türkiye’nin ekonomik durgunluk ve kriz dönemlerinde, kredilerin üzerindeki olumsuzlukları kaldırmaya yönelik kısa ve uzun dönemli enflasyonla mücadele politikalarına ağırlık verilerek, banka kredilerinin üretken yatırım alanlarına yönlendirilmesinin gereklilik arz ettiği belirtilebilir. Ayrıca toplam arzı toplam talep düzeyine çıkaracak politikaların tespiti ve uygulamaya konulması gereklidir. Toplam arzın desteklenmesi Türkiye’nin üretim potansiyelinin, yatırım seviyesinin ve verimliliğinin artırılması ve banka kredilerinin üretken yatırım alanlarında daha etkin bir şekilde kullanılması açısından büyük önem arz etmektedir.

KAYNAKLAR

- Abaan, D.E., (1992), *1984'ten 1991'e Türkiye Ekonomisi*, TCMB Araştırma Planlama ve Eğitim Müdürlüğü
- Afşar, M., (2004), *Finansal Küreselleşme ve Türk Bankacılık Krizleri Üzerine Etkisi*, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir
- Ağır, H., (2010), *Türkiye'de Finansal Liberalizasyon ve Finansal Gelişme İlişkisinin Ekonomik Analizi*, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Ankara
- Akçelik, B. , (1997), *Nakit Krediler*, Esbank Eğitim Yayınları, İstanbul.
- Akdağ, Aynur Ortakçı. Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesinde Mali Analiz, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi SBE, 1998.
- Akdış, M., (2000), *Global Finansal Sistem, Finansal Krizler ve Türkiye*, Beta Yayınları, İstanbul.
- Akgüç, Ö., (2010), *Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi*, Avcıol Basım Yayım, İstanbul.
- Akgüç, Ö., (1998), *1980 Sonrası Türk Bankacılığının Özellikleri, 75.Yılda Paranın Serüveni*, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Altan, M., *Fonksiyonlar ve İşlemler Açısından Bankacılık*, Beta Basım Yayım Dağıtım Şirketi.
- Altay, N.O.,(2008), *Türkiye Ekonomisindeki İstikrarsızların Bankacılık Sektörüne Etkileri*,<http://www.yaklaşım.iibf.gazi.edu.tr> ,(24 Nisan 2012).
- Alp, A., (2001), Bankacılık Krizleri ve Krize Karşı Politika Önerileri,*Yeni Türkiye Dergisi, Ekonomik Kriz Özel Sayısı, Cilt:1, Sayı: 41, ss. 675-687.*
- Artun, T., (1983), *İşlevi Gelişimi Özellikleri ve Sorunlarıyla Türkiye'de Bankacılık*, Telkin Yayınevi, İstanbul.
- Arpalı, Z., (2008), 'Türkiye'de Tüketici Kredisi' Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi Bışkek 2008 ss.30

Aydın., N., (20120), *Türkiye’de 1995-2008 Yılları Arasında Enflasyon ve Krizlerin Banka Kredileri Üzerine Etkisi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, ss. 134-135.

Berk N., (2001), *Bankacılıkta Pazara Yönelik Kredi Yönetimi*, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş, İstanbul.

Balaylar, N. ve A.A. Duygulu (2004), ‘Türkiye’de Para İkamesi Olgusu ve Para Talebi Fonksiyonunun İstikrarı’, *Dokuz Eylül Üniversitesi İİBF Dergisi İktisat Bölümü*, No:04-03, s:16

Banka-Kredileri, (2009), *Bankacılıkta Serbestleşme ve Dışa Açılma Dönemi (1980-1994)*. <http://www.banka-kredileri.org> (23.07.2012)

Banka-Kredileri, (2009), *Bankacılıkta Planlı Dönem (1960-1980)*. <http://www.banka-kredileri.org> (23.07.20012).

Başar M. ve M. Coşkun, (2009), *Bankacılık Uygulamaları*, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.

Başçı E. ve H. Kaya (2011), *Finansal İstikrar ve Para Politikası*, TCMB

BDDK, (2002), *Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı Gelişme Raporu 5*, <http://www.bddk.gov> (5 Mayıs 2012).

BDDK, (2006), *Bankacılıkta Yapısal Gelişmeler*, <http://www.tcmb.gov.tr> (11 Mayıs 2012).

BDDK, (2009), *Türk Bankacılık Sektörü Genel Görünümü Haziran 2009*, <http://www.bddk.gov.tr> (1 Haziran 2012)

BDDK, (2011), *Türk Bankacılık Sektörü Genel Görünümü Aralık 2010*, <http://www.bddk.gov.tr> (18 Mayıs 2012).

BDDK, (2011), *Türk Bankacılık Sektörü Genel Görümünü Haziran 2011*, [http://www.bddk.gov .tr](http://www.bddk.gov.tr) (5 Haziran 2012).

BDDK, (2012), *Türk Bankacılık Sektörü Genel Görünümü Mart 2012*, <http://www.bddk.gov.tr> (29 Mayıs 2012).

Boyacığlu, Acar, M., (2012), *1980 Sonrası Türk Bankacılık Sektöründeki Gelişmeler, Krizlerin Sektör Üzerindeki Etkileri ve İyileştirici Öneriler*

- Ceylan, S. ve M. Durkaya (2010), 'Türkiye'de Kredi Kullanımı- Ekonomik Büyüme İlişkisi' *Atatürk Üniversitesi İİBF Dergisi, Cilt: 24, Sayı:2*
- Civcir, İ.,(2012), *Türkiye'de Kriz Sonrası Dönemde Kredi Çöküşü*, <http://www.tek.gov> (28 Nisan 2012).
- Çelik, F., A. Ekinci, (2002), *Türkiye'de Bankacılık Krizlerinin Önlenmesinde Risk Yönetiminin Yetersizliği, Stratejik Bir Yaklaşım*, www.activefinans.com (20 Mayıs 2012).
- Çelik, Ö., (1991), Mali Analiz ve Yönlendirme, *Alarko İstikbal Kulübü Dergisi, sayı:39*, ss 20.
- Demir, Ö., Mustafa Acar, Sosyal Bilimler Sözlüğü, Vadi Yayınları, 5. Baskı, Ankara, 2002, s.64.
- Ekinci, A. (2011), 'Doğrudan Yabancı Yatırımların Ekonomik Büyüme ve İstihdama Etkisi: Türkiye Uygulaması (1980 - 2010)', *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi, Ekim 2011 6(2)*.
- Ercan, A., (2009), *Mortgage Uygulaması ve Krizin Nedenleri-Etkilerinin Değerlendirilmesi*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, ss.139, İstanbul.
- Esen, O. (2005), 'Bankacılık Krizleri, Yeniden Yapılandırma Programları ve Türk Bankacılık Sektörü' *ESİAD, sayı:1, Bahar 2005*.
- Günel, M. (2001), *Türk Bankacılık Sektörü*, Ankara
- Güven S. (2002), 'Türkiye'de Banka Kredileri ve Büyüme İlişkisi', *İktisat İşletme ve Finans Dergisi, sayı:197*, ss.88-100.
- İbicioğlu, M. ve M.B. Karan, (2009), Türkiye'de Faiz Oranlarının Tüketici Kredileri Üzerindeki Etkisi, *BDDK Bankacılık ve Finansal Piyasalar, cilt no:3, sayı:2*, ss.11.
- İskenderoğlu, Ö., S. Y. Kandır ve Y.B. Önal (2007), *Finansal Gelişme ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişkinin Araştırılması*, Çukurova Üniversitesi
- İşcan, A., (2003), T.C.M.B Bankacılık ve Finansal Kuruluşlar Genel Müdürlüğü, *Banka Kredilerindeki Daralmanın Ekonomik Etkileri ve Krizlerdeki Gelişimi*, Ankara.

Kayar, İ., Kredi Sözleşmelerinde Bankaya Tek Yanlı Faiz Artırma Yetkisi Veren Hükümlerin Geçerliliği ve Uygulaması, s.s 1.

Kaygusuz, İ. (2008) *Kurumsal ve Bireysel Kredilerin Büyüme ile İlişkisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Koç, Y. *Tüketici Kredileri ve İşçi Sınıfının Durumu*, 6 Şubat 2012 Aydınlik Gazetesi

Mishkin, F.S.,(2000), *Inflation Targeting in Emergig-Market Countries*, The American Economic, Rewiew. Sayı:5

Narin, M. ve A.Özer , *Küresel Krizin Reel Sektör Üzerine Etkileri: Türkiye İmalat Sanayi*. Ss.1090, [http://:web.inönü.edu.tr](http://web.inönü.edu.tr) (3 Haziran 2010).

Öçal T. ve Ö.F. Çolak, (1999), *Para Teori ve Politikası*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.

Özbek Z., *Kobilerin Türk Ekonomisine Etkileri*, Uluslar arası Ekonomik Sorunlar, ss 49.

Öztürkler, H. ve A.H. Çermikli (2007), ‘Türkiye’de Bir Parasal Aktarım Kanal Olarak Banka Kredileri ‘, *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar*, Cilt: 44, Sayı:514

Parasız, İ.(2005), *Para Banka ve Finansal Piyasalar*, Ezgi Kitapevi, İstanbul.

Parasız, İ., (2000), *Modern Bankacılık Teori ve Uygulama*, Ezgi Kitapevi,İstanbul.

Perçin, N.(1999), *Temel Kredi Bilgileri*, Demirbank T.A.Ş Eğitim Müdürlüğü Yayınları.

Seval, B., (1990), *Kredilendirme Süreci ve Kredi Yönetimi*, Muhasebe Enstitüsü Yayınları, İstanbul.

Sungur, T. (1999), *Bankacılar İçin Banka Tekniği İşlemleri*, Bankacılık Enstitüsü Yayınları, İstanbul.

Şahbaz, Ü.(2007), *Zaman Serilerinde Nedensellik Analizi (Türkiye’de Ekonomik Büyüme ve Turizm Gelirleri Arasındaki İlişkinin Nedensellik Analizi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Şahin, H. (2000), *Türkiye Ekonomisi*, Ezgi Kitapevi Yayınları, Bursa.

Şıklar, E. (2000), *Eşbütünleşme Analizi ve Türkiye’de Para Talebi*, Anadolu Üniversitesi Yayınları Eskişehir, NO: 1206.

Tarı, R. (2006) , *Ekonometri*, Umuttepe Yayınları/Eğitim Dizisi, 2.Baskı

- Terzioğlu G., A. Aydiner ve G. Gönay, *Ailelerin Bankalarca Sağlanan Tüketici Kredileri Kullanma Durumlarının İncelenmesi*, <http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr> s.1.
- TBB Yayınları (2004), *Bankalarımız 2004*, ss.14, İstanbul
- TBB Yayınları , *Bankacılar Dergisi*, sayı:51, ss.13
- TCMB, (2002), *Küreselleşmenin Türkiye Ekonomisine Etkileri*, <http://www.tcmb.gov> (10 Mayıs 2012).
- TCMB, (2006), *Finansal İstikrar Raporu, Genel Değerlendirme*, <http://www.tcmb.gov> (3 Haziran 2012).
- TCMB, (2008), *Finansal İstikrar Raporu - Mayıs 2008*, <http://www.tcmb.gov> (09.07.2012).
- TCMB, (2010). *Yıllık Rapor 2010* <http://www.tcmb.gov> (3 Haziran 2012).
- TEK, (2012), Tartışma Metni, *Türkiye’de Kriz Sonrası Dönemde Kredi Çöküşü*
- Toprak, M., (2001), *Küreselleşme ve Kriz- Türkiye ve Dünya Deneyimi*, Siyasal Kitapevi, Ankara.
- Uyar, S., (2003), *Bankacılık Krizleri*, Ankara
- Uygur, E. (2001), Türkiye Ekonomi Kurumu, Tartışma Metni 2001/1, *Krizden Krize Türkiye: 2000 Kasım ve 2001 Şubat Krizleri*
- Yalçın, E., (2005), *İktisadi Büyüme ve Dış Krediler: Ampirik Bir Çalışma*, TCMB Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, ss.4, Ankara.
- Yüksel, A., (2011), *Türkiye’de KOBİ’lerin Banka Kredilerine Erişimi*, T.C Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, ss 2.
- Zengin, A.(2001), ‘Reel Döviz Kuru Hareketleri ve Dış Ticaret Fiyatları (Türkiye Ekonomisi Üzerine Ampirik Bulgular)’, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Çaycuma İİBF, *C.Ü İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt:2, Sayı:2, S:31.
- Ziraat Bankası A.Ş (2001), *Ortak Konu ve Hükümler Mevzuatı*, Ankara

ÖZGEÇMİŞ

Fotoğraf

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : İlknur BALTACI
Doğum Yeri ve Tarihi : Bozüyük- 16.08.1988

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Anadolu Üniversitesi-İktisat
Yüksek Lisans Öğrenimi : Bilecik Üniversitesi-İktisat
Bildiği Yabancı Diller : İngilizce
Bilimsel Faaliyetleri :

İş Deneyimi

Stajlar :
Projeler :
Çalıştığı Kurumlar :

İletişim

Adres: : Yediler Mah. 716 sok. no:7 Bozüyük
Tel : 0554-322-18-85
E-Posta Adresi : ilknur_baltaci@hotmail.com

Diğer:

Tarih:
İmza

